MARKA
DOĞU MARMARA
KALKINMA AJANSI

DİLOVASI'NDA DEZAVANTAJLI GRUPLARIN İSTİHDAM POTANSİYELİNİN ARTIRILMASI: ARAŞTIRMA SONUÇ RAPORU

Yayın Tarihi: Aralık, 2011
MARKA Yayınları Serisi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ

I.GENEL ÇERÇEVE

1.Araştırmanın Amacı

2. Araştırmanı Kapsamı

3. Araştırmanın Yöntemi

4. Araştırmanın Önemi

II. DEZAVANTAJLI GRUPLAR: TEORİK VE PRATİK YAKLAŞIMLAR

1.Tanımlar
2.Dezavantajın Doğası
3.Dezavantaj Zeminleri
4.Dezavantaj Faktörleri
5. Seçilmiş Dezavantajlı Grupların İstihdamı
6.Türkiye'de Dezavantajlı Gruplar

III. SAHA ARAŞTIRMASINA İLİŞKİN TOPLULAŞTIRILMIŞ VERİLER

IV. DEZAVANTAJLI GURUPLARIN İSTİHDAM POTANSİYELİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK TEDBİRLER

1.Ulusal düzeyde atılabilecek adımlar

2.Yerel düzeyde atılabilecek adımlar

EKLER:

EK 1: ANKET SORULARI

EK 3: ÇALIŞTAY KATILIMCILARININ ÖNERİLERİ

EK 2: AYRINTILI VERİLER

ÖNSÖZ

Dilovası'nda dezavantajlı grupların istihdam potansiyelinin artırılması projesi, Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından doğrudan faaliyet desteği kapsamında desteklenmiştir. Proje yürütücüsü, Gebze İlim Kültür ve Çevre Derneği (İLKÇEV)'dir. Dilovası Kaymakamlığı, Dilovası Belediyesi ve Dilovası Organize Sanayi Bölgesi (DOSB) destek sağlamışlardır. Tam bir iş birliği örneği olan ve diğer il ve ilçelere model olmasını beklediğimiz bu Proje, Dilovası Kaymakamlığı, Dilovası Belediyesi, DOSB ve İLKÇEV'in büyük çabaları ve özverilerinin mahsulüdür. Projenin yürütümü aşamasında Dilovası Kaymakamı Sayın Hasan Göç, Dilovası Belediye Başkanı Sayın Cemil Yaman, DOSB yönetim kurulu başkanı Sayın Mustafa TÜRKER ve İLKÇEV başkanı Sayın Halim TURGUT her aşamada katkı sağlamışlardır. Sayın Hasan Göç, bizzat kendisi katkı sağladığı gibi Kaymakamlık personeli ve imkanlarını seferber etmiştir. Kaymakamlığın farklı birimlerinde çalışan personeller zaman zaman aktif rol almışlardır. Aynı şekilde Sayın Cemil Yaman kendisi sürekli projeyle yakından ilgilenmiş Belediyenin teknik ve lojistik imkanlarını sunmuştur. Ayrıca Projenin finansmanını Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ile birlikte Dilovası Belediyesi ve DOSB sağlamıştır. Belediyenin farklı birimlerinde çalışan personeller zaman zaman aktif rol almışlardır. Projenin yürütümü aşamasında karşılaşılan güçlükler Sayın Hasan Göç ve Sayın Cemil Yaman, Sayın Mustafa TÜRKER ve Sayın Halim TURGUT'un katkıları ile kolaylıkla aşılmıştır. Sayın Hasan Göç, Sayın Cemil Yaman, Sayın Mustafa TÜRKER ve Sayın Halim TURGUT'un ortaya koymuş olduğu ortak duruş yeni projeler için cesaret vermektedir.

Projeye ilişkin teknik konular ve formel koşullar konusunda sık sık Kalkınma Ajansı'ndan bilgi alınmıştır. Sayın Hüseyin UKUŞLU değerli zamanlarından özveride bulunarak bilgi birikimlerini ve yardımlarını esirgememiştir. Kendilerine teşekkürü borç biliriz.

Bu rapor, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden Prof.Dr. Seyfettin ERDOĞAN, Prof.Dr. Hamza Ateş, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Coşkun TAŞTAN, Kocaeli Üniversitesi Hereke Meslek Yüksek Okulu öğretim üyesi Dr. Öznur GÖKKAYA, Durmuş Çağrı YILDIRIM, Dr.Armağan TÜRK, Ali YILDIZ, Özlem TOSUNER, Cemil MEMİŞ ve Mine TURGUT tarafından hazırlanmıştır.

Projenin benzer çalışmalara esin kaynağı ve ilgilenen herkese yararlı olmasını dileriz

Proje Hazırlama Kurulu

GİRİŞ

Bu proje Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından doğrudan faaliyet desteği kapsamında desteklenmiştir. Proje yürütücüsü, Gebze İlim Kültür ve Çevre Derneği (İLKÇEV)'dir. Dilovası Kaymakamlığı, Dilovası Belediyesi ve Dilovası Organize Sanayi Bölgesi destek sağlamışlardır.

Projenin temel amaçları şunlardır:

- Dilovası ilçesinde dezavantajlı grupların sayısını ve nüfusa oranını belirlemek

- Bu grupların istihdam potansiyelini belirlemek

- İstihdam sorununun çözümüne ilişkin kurumlar ve sektörler arasında işbirliği olanaklarını ortaya koymak.

Proje üç ana başlıktan meydana gelmektedir. Birinci başlık altında genel çerçeveye, ikinci başlık altında dezavantajlı gruplara ilişkin açıklamalara, üçüncü başlık altında toplulaştırılmış verilere ve özet yorumlara, dördüncü başlık altında ise dezavantajlı grupların istihdam potansiyelinin artırılmasına ilişkin tedbirlere yer verilmiştir.

Dilovası İlçesinin Tanıtımı

Dilovası, Kocaeli İlinin kuzeybatısında yer alan, sanayinin yol açtığı tüm olumsuzluklara rağmen denizin, yeşilin ve sanayinin iç içe olduğu bir ilçedir. Kuzeyi ve batısı Gebze ilçesi, doğusu Körfez ilçesi, güneyi İzmit Körfezi ile çevrilidir. Dilovası ilçesi, İstanbul'a 45 km, Gebze'ye 10 km ve İzmit'e 35 km uzaklıktadır. Kocaeli Yarımadası'nın güney kıyı şeridinde yaklaşık 2000 hektarlık bir alan üzerinde kurulmuştur. Tavşanlı deresi de denilen Dilderesi yaklaşık 12 km uzunluğunda olup Dilovası sınırları içinden geçerek İzmit Körfezine dökülür. Üç tepenin arasındaki bir ovada yer alan Dilovası, adını da doğrudan doğruya bu ovadan almaktadır. Dilovası düzlüğünün dolması sonucu kent, kuzey, kuzeydoğu ve kuzeybatı yönüne doğru gelişirken batıda Gebze ilçesine doğru genişlemektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında çevresindeki büyüklü küçüklü diğer yerleşim yerleri ile beraber bağcılık ve zeytin başta olmak üzere, çeşitli tarımsal ürünlerin yetiştirildiği ve çoğunlukla verimli tarlalardan oluşan bir yapının hakim olduğu Dilovası, 1955 yılında yapılan E-5 karayolunun bu bölgeden geçmesiyle değer kazanmaya başlamıştır. 1960 sonrası sanayileşme hamleleriyle birlikte Türkiye'de Ankara, İstanbul, İzmir gibi belli başlı büyük şehirlerde nüfus patlaması yaşanmıştır. Sanayileşme ve göçe bağlı olarak nüfus artışını, Gebze'de, dolayısıyla Dilovası'nda da görmek mümkün olmuştur. 1960'lı yıllardan itibaren bölgeye sanayi kuruluşları gelerek fabrika kurmaya ve üretim yapmaya başlamıştır.

Dilovası'nda yerleşim ve ilk göçlerin sanayileşme hareketine paralel 1960 sonlarında başladığı, 1970 ve 80'lerde hızla arttığı tespit edilmektedir. Ancak, göçle gelen nüfus artışının meydana getirdiği kentleşme süreci, düzenli kentleşmeden ziyade gecekondulaşma şeklinde olmuştur. Günümüzde de, Dilovası Belediyesi ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin modern kentleşme ve altyapı eksiklerini giderme atağına rağmen, bu yapının büyük ölçüde devam ettiği gözlenmektedir.

31 Aralık 1986 tarih ve 19328 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 33202 nolu karar ile Çerkeşli Köyü ve Muallimköy birleştirilerek Dilovası'nda bir belediye kurulması kararlaştırılmış, söz konusu belediye 7 Haziran 1987 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimlerinden sonra

Dilovası Belediyesi adı altında hizmete başlamıştır. Ancak, daha sonra Yukarı Çerkeşli Köyü ile Muallim Köyü'nün daha sonra Dilovası Belediyesi'nden ayrılıp tekrar müstakil bir köy durumuna getirilmesi için bir referandum yapılmış, Çerkeşli Köyü ve Muallim Köy Haziran 1988 tarihinde İçişleri Bakanlığı'nın onayıyla Dilovası beldesinden ayrılıp tekrar müstakil birer köy durumuna gelmişlerdir.

Dilovası ilçesi, 22 Mart 2008 Tarih ve 26824 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5747 sayılı kanun ile kurulmuştur. İlçenin sınırları, Dilovası beldesi merkez olmak üzere Tavşancıl ilk kademe belediyesinin mahalleleri ile birleşmesi, Tepecik, Çerkeşli, Köseler ve Demirciler köylerinin bağlanması ile belirlenmiştir. İlçe olması ile beraber kaymakamlık belediye binası bünyesinde kurulmuş ve Dilovası'nın ilk kaymakamı Hasan Göç olmuştur. 2009 yerel seçimleri sonucunda Dilovası Belediye başkanı Cemil Yaman olmuştur. Dilovası Belediye Başkanı Cemil Yaman Türkiye'nin en genç belediye başkanlarından biridir.

Günümüzde Dilovası en önemli sanayi üretim ve dağıtım bölgelerinden birisidir. İlçede faaliyet gösteren limanlar şunlardır: Kroman Çelik A.Ş -İstanbul Demir Çelik A.Ş -Total A.Ş - Solventaş A.Ş -Altıntel Melamin A.Ş -Poliport A.Ş -Yılport A.Ş - Kızılkaya A.Ş ve Dilovası Belediyesi'nin de %5 hissedarı olduğu Belde Liman. Belde Liman A.Ş. tamamlandığında İtalya'dan sonra Doğu Akdeniz'in en büyük Limanı olacaktır.

Günümüzde Dilovası'nın ekonomisi büyük ölçüde sanayiye dayalıdır. İlçe sınırlarında 5 adet OSB ve 1 adet Sanayi sitesi mevcuttur. 5 OSB'nin 4 tanesinde altyapı çalışmaları sonuçlanma aşamasına gelmiştir. Dilovası OSB faal durumdadır. Dilovası'nda faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarından bazıları Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşları sıralamasında ilk sıralarda yer almaktadır. Uluslararası birçok markanın da üretim yeri Dilovası'dır. 1964'te Marshall Boya, İzocam, 1969'da Çolakoğlu, Sümerbank, Nasaş, Olmuk-Sa, Lever-İş, Sedef Gemi gibi ardından da Dyo, Basf Sümerbank, Kimaş gibi birçok fabrika kuruldu. Dünyada ve Türkiye 'de isim yapmış birçok sanayi tesisi Dilovası'nda faaliyet göstermektedir.

Dilovası ve çevresinde sanayiye yoğun bir talebin olması nedeniyle devlet ve özel sektör temsilcileri organize sanayi bölgeleri kurmak üzere bir araya gelmektedir. Dilovası ilçesinde bulunan Organize Sanayi Bölgeleri yaklaşık 2200 hektarlık sanayi alanını kapsamaktadır. Sadece Dilovası OSB'de 193 sanayi kuruluşu ve 20.000 çalışan bunmaktadır.

Dilovası'nda faaliyet gösteren OSB'lerden

- ✓ Dilovası OSB: 822 hektar,
- ✓ Kimyacılar OSB: 226 hektar,
- ✓ Makinacılar OSB: 540 hektar,
- ✓ Kömürcüler OSB: 120 hektar,
- ✓ Mermerciler Sanayi Sitesi: 470 hektar ve
- ✓ IMES OSB: 300 hektar üzerine kuruludur.

Dilovası OSB Karma OSB olup, bölgede ağırlıklı olarak metal ve kimya sektöründe sanayi kuruluşları yer almaktadır.

Dilovası'nda faaliyet gösteren en büyük sanayi kolları ise şunlardır:

- ✓ Cam Sanayi
- ✓ Temel Kimya ve Plastik Sanayi
- ✓ Demir Çelik ve Döküm Sanayi

- ✓ Madeni Eşya Araç Gereç Sanayi
- ✓ Motorlu Taşıt Yapımı ve Yan Sanayi
- ✓ Endüstriyel Elektrikli Makina ve Cihazlar Yapımı.

İlçenin nüfus yapısına bakıldığında Dilovası'nın sanayileşmenin getirmiş olduğu göç olgusunu hızla yaşayan bir bölge olduğu görülmektedir. Doğu Anadolu, Karadeniz, Marmara ve diğer bölgelerden insanların yoğun bir şekilde yerleşmiş olduğu bir ilçedir.

İlçenin nüfusu 42.668 olduğu ifade edilse de, gerçek rakamın daha yüksek olduğu söylenebilir. İlçede çalışanların önemli bir bölümü, İstanbul Gebze ya da Kocaeli'nin diğer ilçelerinde ikamet etmektedir.

İlçede aktif bulunan sivil toplum kuruluşları şunlardır: Ağrılılar Derneği, Bingöllüler Derneği, Çağrı Derneği, Ekos-Der, Erzurumlular Derneği, Giresunlular Derneği, Gümüşhane Sarışeyh Derneği, Gümüşhaneliler Derneği, Kars Taze Köy Derneği, Karslılar Derneği, Ordulular Derneği ve Sakaryalılar Derneği.

Dilovası Anadolu'nun farklı bölgelerinden gelen insanlarımızın hoşgörü içerisinde yaşadığı model bir yerleşim yeridir. Sanayicilerin dezavantajlı gruplara yönelik sosyal sorumluk projelerini yeniden gözden geçirip bu kesimlerin toplam istihdam içerisindeki payını artırmaları İlçede hayat kalitesini artıracaktır.

I.GENEL ÇERÇEVE

Bu başlık altında çalışmanın amacı, yöntemi, araştırma sahası olarak neden Dilovası'nın tercih edildiği ve araştırmanın önemi gibi noktalara değinilecektir.

1.Araştırmanın Amacı

Bu projenin temel amacı, Dilovası'nda dezavantajlı grupların istihdam potansiyelinin araştırılmasıdır. Öte yandan dezavantajlı gruplara yönelik saha araştırmasından elde edilecek veri kaynağından yola çıkılarak bu grupların çalışma hayatına katılımını sağlayacak somut adımların gündeme gelmesine ve uygulanmasına katkı sağlamaktır.

Dezavantajlı Gruplar Kimlerdir?

En geniş tanımı ile içerisinde bulundukları toplumun temel ekonomik, kültürel ve sosyal kaynaklarından mahrum kalan veya mahrum bırakılan insan gruplarına "dezavantajlı gruplar" denir. Ancak hangi kesimlerin ya da bireylerin dezavantajlı gruplar kapsamında değerlendirileceği konusunda tam bir görüş birliği mevcut değildir. Bu araştırmada Dilovası'nın genel sosyal dokusu esas alınarak, ***engelliler (özürlüler), muhtaç kadınlar, eski hükümlüler, yeni göç edenler (son altı ayda), yaşlılar, eğitimsiz gençler, korunmaya muhtaç çocuklar ve romanlar***, dezavantajlı gruplar kapsamında ele alınmıştır.

2. Araştırmanı Kapsamı

Araştırma, Dilovası ilçesinin merkezi ve köylerindeki dezavantajlı grupları kapsamaktadır.

Neden Dilovası?

Marmara Bölgesinin ve Kocaeli'nin en önemli sanayi bölgelerinden biri olan Dilovası, ülkemizin yaşadığı özellikle son 30 yıldaki hızlı değişimden hem ekonomik hem de sosyal anlamda belki de en çok etkilenen bölgelerin başında gelmektedir. Bu süre içindeki hızlı sanayileşme bir taraftan kenti küresel bir aktör haline getirmişken, sanayileşmenin bir diğer

sonucu olarak ülkenin birçok bölgesinden Dilovası'na gelen göç de kentleşme ve belediyecilik açısından birçok sorun doğurmuştur. Sosyal anlamda çalkantılı bir zemin hazırlayan bu durum, özelde kentin dezavantajlı gruplarını derinden etkilemektedir. Dolayısıyla dezavantajlı grupların sosyal hayata ve çalışma hayatına katılımının sağlanması önem arz etmektedir. Bu husus dikkate alınarak hazırlanacak kapsamlı bir saha araştırması sadece Dilovası için değil, benzer sorunları yaşayan Kocaeli'nin ve hatta Türkiye'nin bazı kentleri için de önemli veriler elde edilmesine olanak sağlayacaktır.

Proje Dilovası Belediyesi, Büyükşehir belediyesi, Kaymakamlık, sosyal dayanışma vakfı için yerel hizmetlere; sanayici ve ticaret kesimi için ise sosyal sorumluluk projelerine ilişkin güvenilir dayanak ve veriler sunacaktır. Dolayısıyla İlçe'de sosyal barışın sağlanması, işsiz sayısının azalmasının yanı sıra sanayici-yerel halk, sanayici-belediye, sanayici-diğer kamu kurumlarının ilişkilerinin güçlendirilmesi, Dilovası'ndaki yerel kamu birimleri arasında yeni işbirliklerinin geliştirilmesi konusunda pozitif sonuçlar ortaya çıkacaktır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Dezavantajlı grupların istihdam potansiyelini araştırmak amacıyla saha araştırması yöntemine başvurulmuştur. Projede kullanılacak yöntem ve anket sorularının netleştirilebilmesi amacı ile daha önce Marmara bölgesinde, Dilovası'nda ya da benzer nitelikteki başka bölgelerde yapılmış aynı amaca yönelik proje, rapor, doküman ve bilimsel çalışmalar incelenmiştir.

Saha araştırması sürecinde takriben, 8000 hane ziyaret edilmiştir. Ziyaret edilen hanelere dezavantajlı guruplara ilişkin açıklamalar yapılmış ve hanelerinde bu kategoride yer alabilecek bireylerin mevcut olup olmadığı sorulmuştur. Ulaşılan hane sayısı, toplamın %80'idir. Bazı ilçe sakinlerinin araştırma esnasında konutların olmamaları (birkaç kez ziyaret edilmesine karşın), ya da araştırmaya katılmak istememeleri, hane halkının tamamına ulaşamama nedenidir.

Saha araştırmasından elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve her bir soruya verilen cevapların yüzdesel dağılımı grafik haline getirilmiştir. Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak politika önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Politika önerileri geliştirilirken, alanında uzman akademisyen, sivil toplum örgütü temsilcileri, bürokratlar, hemşehri dernekleri temsilcileri, basın mensupları, sanayi kurulu temsilcileri gibi kesimlerinin katılımı ile Çalıştay düzenlenmiştir. Aynı zamanda anket sonuçlarından elde edilen bulgulardan yola çıkılarak dezavantajlı grupların sağlıkta bilinç geliştirme ve doğru algı iyileşmesi sağlamak amacıyla tıp doktoru akademisyenlerin katılımıyla 10 adet eğitim semineri gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay katılımcılarının kompozisyonu aşağıdadır:

- ✓ İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, New Port Üniversitesi, Koç Üniversitesi ve Yalova Üniversitesi'nden toplam 20 öğretim elemanı
- ✓ 15 Yüksek lisans ve doktora öğrencisi
- ✓ 15 farklı sivil toplum kuruluşundan toplam 20 temsilci
- ✓ 34 belediye yöneticisi ve çalışanı
- ✓ 5 mülki idare temsilcisi
- ✓ 7 muhtar
- ✓ 9 basın kuruluşu temsilcisi
- ✓ 14 sanayi temsilcisi
- ✓ 6 siyasi parti temsilcisi

- ✓ 5 eğitim kurumu temsilcisi
- ✓ 4 meslek örgütü temsilcisi

Çalıştay'da öncelikle bütün davetlilerin katıldığı büyük toplantı salonunda bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Bilgilendirme toplantısında, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim Üyesi Prof. Dr. Seyfettin ERDOĞAN proje hakkında ayrıntılı bir sunum yapmıştır.

Proje tanıtımı sunumundan sonra, Dilovası Kaymakamı Hasan GÖÇ, Dilovası Belediye Başkanı Cemil YAMAN ve İLKÇEV Başkanı Halim TURGUT birer konuşma yapmışlardır. Konuşmalarda projeden duyulan heyecan ve Dilovası ilçesinin stratejik önemine vurgu yapılmıştır.

İLK-ÇEV
GEBZE İLİM KÜLTÜR ve
ÇEVRE DERNEĞİ
2006

TÜSSİDE

Çalıştay'a katılanlar kendi içerisinde üç alt guruba ayrılmıştır. Her grup içerisinde birkaç akademisyen görevlendirilmiştir. Alt gruplar bir başkanın moderatörlüğü ve iki raportörün yardımı ile çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Alt gruplarda saha araştırmasından elde edilen bulgular tartışılmış ve dezavantajlı gurupların genel olarak sosyal hayata ve özelde çalışma hayatına katılımına ilişkin öneriler sunulmuştur. Oturumlarda bütün katılımcılara en az iki kez söz hakkı verilmiştir.

Resimler: Çalıştay'dan Görüntüler

Bu çalıştay' da tartışma gruplarının ele aldığı konular üç başlık altında planlanmıştır:

- Saha araştırmasından elde edilen veriler ve yöntemin tartışılması

- Dezavantajlı grupların mevcut durumu

- Dezavantajlı grupların sosyal hayata ve çalışma hayatına katılımını sağlayacak tedbirlerin tartışılması

4. Araştırmanın Önemi

Dezavantajlı grupların sosyal hayata ve işgücüne katılmaları iktisadi ve sosyal gelişmişliğin temel göstergeleri arasında sayılmalıdır. Bu grupların sosyal hayata ve işgücüne katılımı kamu sektörü, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çabaları ile artırılabilir. Bu çalışmada söz konusu çabaların teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Öncelikle bütün hane halkını hedefleyen bir saha araştırmasına gidilerek dezavantajlı gruplara ilişkin veriler elde edilmiştir. Ardından toplulaştırılmış verilerin tartışıldığı bir Çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştay'daki yüksek katılım sayesinde konunun geniş toplumsal kesimler tarafından "ortak sorun" olarak algılanması hedeflenmiştir. Çalıştay'da sunulan önerilerin yanı sıra akademisyenlerce hazırlanan rapor dezavantajlı gruplara yönelik politika uygulamalarının harekete geçmesinde teşvik unsuru olacaktır. Rapor'da derlenen veriler ve öneriler kamu ve özel sektör birimlerinin bu gruplara yönelik uygulamalarına kaynak olacaktır.

Dilovası'nda dezavantajlı grupların istihdam potansiyelinin araştırılması projesi, İlçe'de bu içerikte ve bu boyutta yapılan ilk araştırmadır. Bu proje, Dilovası'nda ya da diğer il ve ilçelerde yapılacak benzer çalışmalar açısından teşvik edici olabilir.

Son olarak, bu tür araştırmaların soruna yönelik hassasiyetlerin sürekliliği açısından yararlı sonuçlar doğurabileceğine vurgu yapmak gerekir.

II. DEZAVANTAJLI GRUPLAR: TEORİK VE PRATİK YAKLAŞIMLAR

Dezavantajlı gruplara ilişkin teorik ve pratik yaklaşımlar aşağıdaki başlıklar altında ele alınacaktır.

1.Tanımlar

"Dezavantajlı gruplar" (ing. *disadvantaged groups*; fr. *groupes défavorisés*) tabiri, Batı dillerinden Türkçe'ye doğrudan tercüme edilmiş bir tabirdir. Bu konuda genel bir tanım yapabilir: İçerisinde bulundukları toplumun temel ekonomik, kültürel ve sosyal kaynaklarından mahrum kalan veya mahrum bırakılan insan gruplarına "dezavantajlı gruplar" denir. Burada kimlerin, hangi toplum içerisinde, hangi kaynaklardan ne surette ve hangi nedenlerle mahrum kaldığı veya mahrum bırakıldığı önemlidir. Bu değişkenlere bağlı olarak kimlerin dezavantajlı grup kabul edileceği, toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Öte yandan tüm bu göreceliliklere rağmen, bazı grupların hemen hemen dünyanın her yerinde dezavantajlı grup olarak tanımlanabileceğini de söyleyebiliriz. Örneğin ekonomik bakımdan erkek egemenliği altında olan toplumlarda kadınlar dezavantajlı konumdadır. İlginç olan şu ki, kadın-erkek eşitliğini dile getiren modern toplumlarda bile kadınların aktif siyasete ve (reel sektör başta olmak üzere)ekonomik sisteme katılımları erkeklere oranla düşük bir düzeyde seyrettiği için bu toplumlarda kadınların dezavantajlı konumu daha belirgindir. Bunun gibi, bedensel engellere sahip olan insanlar da dünyanın hemen her yerinde dezavantajlı grup olarak kabul edilir. Her ne kadar modern mimarî paradigmalarda"bedensel engel" kavramı tasarımların yönünü belirlemede giderek artan bir öneme sahip olsa da, engelli insanların dezavantajlı grup kategorisinde görülmesi kaçınılmazdır. Öte yandan, doğuştan gelen ve bir insanı dünyanın her yerinde belirli oranda dezavantajlı konuma düşüren bazı özelliklerin ötesinde, toplumdan topluma değişebilen bazı faktörlerden de söz edebiliriz. Örneğin "siyahî" (zenci) olmak, bu türden bir göreli dezavantaj faktörüdür. Yurttaşlarının tamamına yakını siyah derili olan bir ülkede elbette siyah derili olmak bir dezavantaj teşkil etmez. Örneğin Somali'de veya Haiti'de yaşayan bir siyah derili birey için bu durum bir dezavantaj değildir. Ama bu ülkelerden beyazların ağırlıkta olduğu (örneğin Amerika veya İngiltere gibi) bir ülkeye göç eden bir siyah derili için bu durum tam anlamıyla bir dezavantaja dönüşebilir. Demek ki "dezavantajlı gruplar" hem göreceli hem de mutlak olan bazı faktörler tarafından belirlenir.

Dezavantajlı grup tabiri, bilimsel olduğu kadar politik implikasyonları da olan bir tabirdir. Bu nedenle bu terimi farklı açılardan ele alan ve tanımlayan akademik ve politik aktörlerden söz edebiliriz. Örneğin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), dezavantajlı grupları şöyle tanımlamaktadır:

> Dezavantajlı gruplar, ekonomik durumları, cinsiyetleri, etnik veya dilsel kökenleri, dinleri veya (mesela sığınmacılar gibi) politik statüleri nedeniyle toplumsal ve ekonomik entegrasyon şansları diğer insanlara göre daha düşük olan kimselerden oluşur. Bunlar toprak mülkiyetine veya başka gelir getiren araçlara sahip olamayan ve genellikle sağlık, konut ve eğitim gibi temel toplumsal gerekliliklerden yoksun olan kimselerdir.[1]

[1] Françoise Caillods (1998) *Education Strategies for Disadvantaged Groups,* UNESCO Working Documents in the Series IIEP Contributions, No 31, s. 10.

2.Dezavantajın Doğası

Hangi insan gruplarının nerede, hangi nedenlerle "dezavantajlı" konumuna düşeceğini belirleyen pek çok faktörden söz edebiliriz. Yukarıda kısaca değindiğimiz gibi bireylerin sahip olduğu kimi özellikler onları bazı toplumlarda avantajlı konuma getirirken başka bir toplumda bu özellikler dezavantaj getirebilir. Bazı özellikler ise dünyanın her yerinde bir dezavantajdır. Burada, dezavantajlı konumu doğuran faktörleri şöyle sınıflandırabiliriz:

a) Doğuştan gelen ve değiştirilemeyen faktörler
b) Toplum ve kültür içerisinde inşa edilen faktörler

Doğuştan gelen ve değiştirilemeyen faktörlere örnek olarak deri rengi, bedensel engel ve biyolojik cinsiyeti gösterebiliriz. Bu faktörler, genellikle maddî temelli ve bedenseldir. Yapısal kökenlere sahip oldukları için değiştirilmeleri imkânsız veya çok zordur. Örneğin görme yeteneğini geri dönmeyecek biçimde yitiren veya tedavisi mümkün olmayan bir göz hastalığı ile dünyaya gelen birey, dünyanın her yerinde dezavantajlıdır. Çünkü görme duyusu, ekonomik, kültürel ve sosyal sistemlerde yer almak için önemli bir faktördür. Olağan dünya, görme duyusuna çok önemli bir rol verecek biçimde inşa edilir. Bu nedenle hem üretim aşamasında, hem de bölüşüm ve tüketim aşamasında aktörlerin "gören insan" olduğu varsayımı gizli biçimde hüküm sürer. Görme engelli insanın hesaba katılması ise özel bir çaba gerektirir. Görme engelli insanın okula gidebilmesi için bedensel destek gerekir. Aynı şekilde, okuma yazma öğrenebilmesi için özel tasarımlar ve özel ekipmanlara ihtiyaç vardır. Bu tasarımlar yaya yolları, trafik ışıkları, bina giriş ve çıkışları gibi pek çok alanı kapsar.

Toplum ve kültür içerisinde inşa edilen faktörler ise, adından da anlaşılacağı gibi, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişebilen dezavantajlı grupları doğurabilir. Dînî özellikler, etnik ve mezhepsel kökenler, anadili ve coğrafî köken gibi faktörler ilk akla gelen örneklerdir. Bu tür dezavantajlar toplumdan topluma, kültürden kültüre değişebildiği gibi aynı toplum ve kültür içerisinde zamanla dönüşüm de geçirebilir. Bu tür dezavantajlı gruplara en çarpıcı örnek göçmenlerdir. Örneğin İngiltere'deki Müslüman göçmenlerin etnik kökenleri ve dini mensubiyetleri çoğu zaman onları bir dezavantajlı grup haline getirir. Göçmenlerin yeni toplumda ekonomik ve kültürel alana dahil olmaları başlı başına bir sorundur. Aşmaları gereken çok fazla sosyolojik mesafe ve aşmaları gereken ciddi kültürel engeller vardır. İte bu engeller ve mesafeler, bu göçmen gruplarının "dezavantajlı grup" adını verdiğimiz sosyolojik varlıklara dönüşmesine neden olur. Buradaki dezavantajın yapısal bir nitelik arz etmediğini, ya da bunun "mutlak" bir dezavantaj olmadığını söylemeye gerek yok. Zira bu tür bir dezavantaja sahip olan bir birey kendi ülkesinde dezavantajlı olmaktan uzaktır. Örneğimize geri dönecek olursak, İngiltere'ye göç etmiş bir Pakistan'lı Müslüman birey ülkesine geri döndüğünde, İngiltere'de içerisinde bulunduğu dezavantajlı konumu geride bırakacaktır.

Burada vurgulanması gereken bir nokta, ister yapısal nedenlerden kaynaklanan ve bu nedenle "mutlak" olarak nitelendirebileceğimiz dezavantajlar olsun, ister kültür ve toplum tarafından inşa edilen "göreli" dezavantajlar olsun, her ikisini de gidermeye yönelik politikaların her zaman geliştirilebileceğidir. Her toplum ve ülke, dezavantajlı grupların lehine olacak düzenlemeleri kendi yasama sistemlerine göre üretir. Bu nedenle, nasıl ki dezavantajlı grupları ortaya çıkaran sosyolojik zeminlerde bir değişkenlik varsa, bu zeminlere müdahale etme biçimleri de belirli bir değişkenlik gösterir. Bir genelleme yaparsak şunu söyleyebiliriz: Modern

toplumlarda dezavantajlı gruplar lehine düzenleme yapılırken en ön planda duran ilke "eşitlik" ilkesidir. İnsan olmaktan kaynaklanan ve doğuştan getirdiğimiz yaşam hakkı ile birlikte eşitlik ilkesi, dezavantajlı grupların lehine olan yasal düzenlemelerin temelini meydana getirir.

3.**Dezavantaj Zeminleri**

Yukarıda söylediğimiz gibi, teorik olarak hangi bireyin, hangi şartlar altında, hangi nedenlerle, kimler tarafından ve nasıl "dezavantajlı" sayılacağı veya "dezavantajlı" konumuna düşürüleceği önemlidir. Dezavantaj getiren zeminler çok çeşitlidir ama biz burada en sık rastlananlarını şöyle sıralayabiliriz:

Eğitim: Modern toplumlarda eğitim, her bireyin yasalarla tanımlanmış "asgari ölçüler" nispetinde erişme hakkına sahip oldukları bir kamusal pratiktir. Hatta pek çok Avrupa ülkesinde eğitim bir hak olmanın yanı sıra bir ödevdir.[2] İdari otoriteler eğitim kurumlarını kamu yararı gözetecek biçimde tasarlar. Bu nedenle eğitim, her bireyin erişimine açık olan bir kamu hizmeti niteliği de taşır. Gerek müfredatları, gerekse maddî koşulları tasarlanırken yurttaşlar arasında ayrım yapmadan herkesin bu hizmetten yararlanması öngörülür. Ne var ki, uygulamada her bireyin eğitim hizmetinden aynı oranda yararlanmasını sağlamak kolay değildir. Bireysel-psikolojik farklılıklardan kaynaklanan aksaklıkları bir kenara koysak bile eğitim hizmetine erişimde bireyleri birbirinden uzaklaştıran pek çok başka faktör ile karşılaşırız. Bu faktörlerin başında sınıfsal fark gelir. Yoğun biçimde göç alan Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da etnik köken ve yasal statü (göçmenlik-yurttaşlık) de eğitime erişimde çok önemlidir. Üstelik sınıfsal fark (gelir dağılımındaki eşitsizlik), eğitime erişime engel olmasa bile eğitimin bireyler üzerindeki sosyal etkisini önemli biçimde yönlendirdiği için çok farklı bir noktada bir dezavantaj yaratabilir.[3]

Ekonomi

Modern ekonomilerde üretim, bölüşüm ve tüketim aşamalarında rekabetin giderek bir norm haline geldiğine tanık olmaktayız. Rekabet, ne kadar yasalarla sınırları çizilirse çizilsin, iyi olanın ayakta kaldığı kötü olanın ise kaybolup gittiği bir sistemdir. Ekonominin her aşamasında rekabete rastlayabiliriz. Üretimde hem sermaye sahipleri arasında bir rekabet vardır hem de üretime iş gücüyle katılan çalışan kesimler arasında (iş bulma-istihdam edilmede) rekabet vardır. Tüm bireylerin eşit yeteneklere ve eşit fırsatlara sahip olduğu bir evrende bu tür rekabet belki eşitlik ilkesine yaslanabilirdi. Ne var ki içerisinde bulunduğumuz dünyanın gerçekleri bu türden eşitliği hayali kılmaktadır. Eşitsiz bireyler arasındaki rekabet ise ekonomik alandaki dezavantajlı grupları ortaya çıkarır. Örneğin istihdam alanında kadınlar tam anlamıyla dezavantajlı konumundadırlar. Genellikle "çalışma hakkı" anayasalarla tanımlanmasına rağmen kadınların geleneksel yapılar içerisinde iş gücü arzına katılmaları çeşitli biçimlerde engellenir. Örneğin aynı işi yapan bir kadınla bir erkek arasında işverenler ücretlendirme

[2]Avrupa Birliği üyesi ülkelerde 8-11 yıl arasında zorunlu eğitim söz konusudur: İtalya'da 8 yıl; Danimarka, Yunanistan ve İrlanda'da 9 yıl; İspanya ve Fransa'da 10 yıl ve İngiltere'de 11 yıl (Douterlunge, Mia veNicaise, Ides (2000) "Learning Duties and Learning Riths" in Ides Nicaise (2000) (ed.) *The Right to Learn* (Bristol:The Policy Press), ss. 53-74; bkz. s. 53.

[3]Chazan, Maurice (2000) "Social Disadvantage and Disruptive Behaviour in School" in Theo Cox (ed.) (2000) *Combating Educational Disadvantage. Meeting the Needs of Vulnerable Children* (London & New York: Taylor and Francis Group), ss. 81-100.

aşamasında eşitsiz davranabilir. Yahut geleneksel toplumlarda kadınların iş çalışma hayatına dahil olmalarında en başından izin verilmez.

Modern toplumlarda ekonomik yaşama katılım, bir ödev olmanın ötesine geçerek "hak" statüsü kazanmış bulunuyor. "Çalışma hakkı" ve "kalkınma hakkı" gibi kavramlarla hukukî ifade bulan bu hak, giderek uluslararası hukuk alanında da belirgin bir yer kazanmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler nezdinde "kalkınma hakkı" (right to development) kavramı kabul görmüştür. Buna göre "kalkınma" kavramı, ulus-devletler tarafından planlandıktan sonra yurttaşlarına dayatılan modelleri ifade etmekten kurtarılmalıdır.[4] Azınlıklar, göçmenler ve diğer dezavantajlı grupların kalkınma stratejilerine aktif özneler olarak katılımlarını sağlamak, uluslar arası hukuk içerisinde, insan hakları kavramı ile ilişki içerisinde tanımlanan bir "hak"tır.

Sağlık

Sağlıklı yaşama hakkı, temel insani haklardan biri olarak tanımlanır. Bununla birlikte modern toplumlarda sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı, hem anayasal düzeyde hem de yasal mevzuatlarla düzenlenir. Sağlık hizmetlerine erişimin önünde çeşitli engeller her zaman vardır. Bu engellerin başında kişinin yeterli gelir düzeyine sahip olmaması gelir. Modern toplumların hemen hepsinde sağlık sektörü, pek çok kamu hizmetinin birbiriyle ilişki içerisinde ortaya çıkardığı sorunlara sahne olur. Çalışma şartları, beslenme, gelir düzeyi, eğitim gibi alanlar bireylerin genel sağlık durumlarını belirledikleri kadar sağlık sorunlarının baş gösterdiği durumlarda sağlık hizmetlerinden yararlanma derecesini de etkiler. Sağlık hizmetlerinden yararlanma derecesine bağlı olarak bu alanda dezavantajlı gruplar ortaya çıkar.

Politik katılım

Politika, yukarıda yer verdiğimiz "sağlık, eğitim, ekonomi" gibi önemli alanlarda değişiklik yapmak için başvurulabilecek en önemli zemindir. Bireylerin tüm yaşamlarını etkileyebilecek kadar önemli kararların alındığı bu zemine modern yurttaşlar seçme ve seçilme hakları çerçevesinde katılırlar. Bu nedenle politik katılım çok önemli bir etkinliktir. Bu alanda doğacak mahrumiyetler özgün bir dezavantajlı grup biçimi doğurur.

Yukarıda yer verdiğimiz zeminler bazen kesişerek dezavantajın şiddetini daha da arttırabilir. Örneğin İngiltere veya Fransa'da yaşayan siyah derili göçmen bir Müslüman kadının tecrübe ettiği dezavantajlı konum ile beyaz derili bir erkek Hıristiyan göçmenin tecrübesi aynı olmayacaktır.

Grupların ya da bireylerin "dezavantajlılık" deneyimlerini yaşadıkları zeminler, elbette yukarıda saydıklarımızla sınırlı değildir. Yukarıda bu zeminler arasından belli başlı olanlara yer verdik. Bunların yanı sıra kültürel alan, popüler kültür, görünürlük ve medyada temsil ve siyasal temsil gibi "ikincil" olarak nitelendirebileceğimiz alanlarda da dezavantajın sonuçlarını ve insan grupları üzerindeki etkilerini gözlemlemek mümkündür.

4.Dezavantaj Faktörleri

Cinsiyet

Dezavantaj getiren faktörler arasında belki de ilk sırada zikredilmesi gereken, cinsiyettir. Burada, elbette vurguyu kadınlara yapmamız gerek. Zira erkek olmanın dezavantaj getireceği

[4]Normand, Roger and Zaidi, Sarah (2008) *Human Rights at the UN. The Political History of Universal Justice* (Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press), s. 305.

durumlardan söz etmek güçtür. Hem geleneksel toplumlarda hem de modern toplumlarda kadınların kamusal alandaki aktiviteleri çeşitli nedenlerle sınırlıdır. Geleneksel toplumlarda bu sınırlandırmalar daha fazladır. Üretimde salt insan gücünün (kol gücünün) yerini makina ve teknolojinin almasıyla birlikte kadınların reel sektördeki istihdamında da bir artış meydana gelmektedir. Diğer yandan, servis sektöründe ve beyaz yakalı meslekler grubunda kadınların istihdam edilmesinin önünde "doğal" hiçbir engel olmadığını görmekteyiz. Kadınların ekonomik, kültürel ve sosyal alanlardaki üretim faaliyetlerine katılımının önündeki en büyük engel cinsiyetlerinden kaynaklanan doğal engeller değil, cinsiyet algısından kaynaklanan beşerî ve toplumsal nedenlerdir. Öyle ya da böyle cinsiyet, dezavantajlı grupların teşekkülünde önemli bir faktördür.

Bedensel durum

Bedensel kusurlara ya da engellere sahip olan bireylerin kültürel, sosyal ve ekonomik zeminlerde rekabet etmesi çok zordur. Bu bireyler sahip oldukları bedensel engellerin yanı sıra, kendilerine toplumun atfettiği yetersizlik sıfatlarıyla da baş etmek zorundadırlar. Örneğin görme engellilerin normal kültürel ve ekonomik üretimde yer alamayacaklarına dair toplumsal bir kanı mevcuttur. Oysa gerekli zeminler sağlandığında bu bireylerin de en az diğer insanlar kadar verimli olabildiklerine her geçen daha fazla örnekle beraber şahit olmaktayız.

Yaş

Dezavantajlı grupların oluşmasında yaş önemli bir faktör olarak yerini alır. Çocuklar ve yaşlılar, yani ekonomik olarak "bağımlı" sayılan ve üretime katılma şansları düşük olan insanlar dezavantajlı grupların bir kısmını meydana getirir.

Sosyal tabaka (sınıfsal konum)

Kültürel ve ekonomik bakımdan hangi toplumsal tabakada yer aldıklarına bağlı olarak kişiler dezavantajlı gruplara dahil edilebilirler. Örneğin çok düşük gelir düzeyine sahip kimseler mensup oldukları toplumsal tabaka nedeniyle önemli dezavantajlarla yüz yüze gelebilirler. Burada sosyal tabakalaşma, bir tür fasit daire meydana getirerek yoksul kimselerin tam da yoksullukları nedeniyle ekonomik pastadan pay alma kabiliyetlerini düşüren bir faktör olarak karşımıza çıkar.

Etnik ve dinsel köken (aidiyet-mensubiyet)

Bireylerin ister kendi tercihleriyle olsun ister doğuştan olsun, içerisinde bulundukları dini ve etnik alan, bireyleri dezavantajlı konumuna düşürebilir. Yine bireylerin bir toplum içerisindeki yasal statüleri de belirli bir takım dezavantajlılık konumu doğurabilir. Örneğin üçüncü bir ülkeye iltica edinceye kadar geçiş ülkelerinde ikamet etmek zorunda olan sığınmacılar; göçleri uluslar arası özneler tarafından onaylanan mülteciler ve belirli bir alanda biriken göçmen komüniteleri, dezavantajlı grupların belirli bir kısmını meydana getirir.

Bu dezavantaj faktörlerinin yanı sıra dil, demografi ve coğrafi alan gibi faktörlerin de kişileri bazen dezavantajlı durumuna düşürebildiğinin altını çizmek yararlı olacaktır.

5. Seçilmiş Dezavantajlı Grupların İstihdamı

Dezavantajlı gruplar denildiğinde çocuklar, kadınlar ve engelliler kast edilse de, bu gruplar üzerine yapılan çalışmalar çok sayıda ve değişik toplumsal kesimlerden söz edilmektedir. Bu kesimlerin sosyal hayata intibakı modern toplumların en çok ilgilendiği konulardandır.

Dezavantajlı gurupların istihdamı sosyal hayata intibakları açısından öne çıkan girişimlerdendir. Dezavantajlı grupların istihdam potansiyeline yönelik tedbirler ilgili literatür de tartışılmaktadır.

Fairlie (2005) çalışmasında etnik azınlıkların yanı sıra kadınlar ve eğitim seviyesi düşük olanları da dezavantajlı olarak tanımlayarak, bu yardım programlarının istihdam üzerindeki etkilerini incelemiştir. Azınlıklara, kadınlara ve dezavantajlı gruplara kendi işyerlerini kurmak için kredi sağlayan çok sayıda kamusal yardım programı bulunmaktadır. Bu programların ana amacı bu grupların istihdamını arttırmaktır. Çalışmanın sonuçlarına göre dezavantajlı kadınların ve vasıfsız (eğitimsiz) işçilerin kendi işyerlerini kurma oranları azınlık gruplarına göre daha düşük seviyededir.[5]

Katz (1996) alternatif eğitim-öğretim politikalarının dezavantajlı grupların işgücü piyasasındaki olanaklarının arttırılması açısından daha etkili olduğunu savunmaktadır. Kamu sektörü tarafından finanse edilen mesleki kurslar özellikle dezavantajlı yetişkinler (kadınlar) için güçlü ve olumlu geri dönüşler sağlamaktadır. İşverenlere ücret sübvansiyonları vasıfsız işgücünün ve dezavantajlı grupların gelirlerini ve istihdamını iyileştirmek açısından esnek ve etkin bir politika olarak önerilmektedir.[6]

Mesleki beceriler ile mevcut işler arasındaki iyi bir eşleşme mesleki okulların başarısını pozitif yönde etkilemektedir. Neuman ve Ziderman (2001) çalışmalarında İsrail'de mesleki liseler ile akademik liselerden mezun olanların ücret seviyesi arasındaki farkları ve dezavantajlı grupların ücretlerinin iyileştirilmesi bakımından mesleki okulların başarısını araştırmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre dezavantajlı kadınlar mesleki eğitimden çok az kazanç sağlamaktadır. Bunun sebebi çok az kadının, erkeklerin tercih ettiği, yüksek gelir getiren meslek kurslarını seçmesi olarak ifade edilmiştir.[7]

Berthoud ve Blekesaune (2006) İngiltere'de dezavantajlı grupların istihdamını inceledikleri çalışmalarında 1974-2003 dönemine ait 368000 adet hane halkı anketi kullanmışlardır. En düşük istihdam oranı çocuğu olan kadın grubuna aittir. Etnik kökenli kadınlar beyaz kadınlardan daha kötü durumdadır. İstihdamın düşük olduğu ikinci grup, engelli bireyler, büyük çocuklu kadınlar ve bekar kadınlardır. Bu çalışma kadınların, özellikle annelerin yüksek oranda dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Bu grup içinde küçük çocuğu olan bekar anneler gelir elde etme olanağı açısından aşağı sıralarda yer almaktadır.[8]

Godfrey (2003), en çok dezavantajlı grup olan genç insanların gelişmekte olan ülkelerde ve geçiş ekonomilerinde istihdam problemi üzerinde durduğu çalışmasında gençlerin dezavantajlarının cinsiyet, etnik köken, aile geçmişi, coğrafik, fiziksel veya zihinsel

[5] Fairlie, Robert W. (2005), "Entrepreneurship among Disadvantaged Groups: An Analysis of the Dynamics of Self-Employment by Gender, Race, and Education", içinde Handbook of Entrepreneurship eds. Simon C. Parker, Zoltan J. Acs, and David R. Audretsch, Kluwer Academic Publishers.

[6] Katz, Lawrence F. (1996), "Wage Subsidies For The Disadvantaged", National Bureau Of Economic Research, Working Paper 5679.

[7] Neuman, Shoshana; Ziderman, Adrian.(2001), "Can Vocational Education Improve the Wages of Minorities and Disadvantaged Groups? The Case of Israel", IZA Discussion Paper No. 348.

[8] Berthoud, Richard; Blekesaune, Morten (2006), "Persistent Employment Disadvantage, 1974 to 2003", *ISER Working Paper* 2006-9.

engeller den kaynaklı olabileceğini belirtmektedir. Toplamda işgücü talebi arttırılmadıkça, dezavantajlı gençlerin emek piyasasına katılımı sağlayacak başarılı program dizayn etmek ve uygulamak zor olacaktır. Bunun sebebi piyasa başarısızlığından kaynaklanabilir. Örneğin işgücü piyasasına yeni girenlerin mevcut işler ile ilgili bilgileri belirsiz ve eksik olabilir. Ayrıca kredi piyasası yoksulları dışladığı gibi gençleri de, belirsizliğin yüksek maliyetini azaltmak için dışlamaktadır. Piyasa başarısızlığının yanı sıra işgücü piyasası mevzuatları da, asgari ücret gibi, piyasaya katılımı içerdekiler-dışardakiler sorunu yaratarak azaltabilmektedir. Piyasa başarısızlığını gidermek amacıyla gelişmekte olan ülkelerde uygulanabilecek politikalar olarak bilgi ve danışmanlık sağlamak, yeni işgücü alan işverenlere ücret sübvansiyonları, kamu çalışma programları, ayrımcılık karşıtı düzenlemeler önerilmektedir.[9]

Bu çalışmada daha öncede ifade edildiği gibi, özürlüler (engelliler), muhtaç kadınlar, eski hükümlüler, yeni göç edenler (son altı ayda), yaşlılar, eğitimsiz gençler, korunmaya muhtaç çocuklar ve romanlar, dezavantajlı gruplar kapsamında değerlendirilecektir.

Dezavantajlı grupların istihdamı, aktif emek piyasası programlarını gündeme getirmektedir. Aktif emek piyasası programları, istihdam hizmetleri, eğitim ya da mesleki eğitim, bayındırlık hizmetleri, ücret ve istihdam sübvansiyonları, bireysel istihdam destekleri gibi faaliyetleri içeren programlardır. Bu programlar, emek arzı ve emek talebini artırmak, emek piyasalarının işlevlerini iyileştirmek amacıyla uygulanmaktadır. Aktif programları uygulandığında işsiz olanların iş bulma olanakları genişleyecek öte yandan fiilen çalışanların üretkenlikleri artacaktır.[10]

Aktif emek piyasası programları aşağıdaki başlıklar altında toplanarak özetlenebilir:[11]

- *İstihdam Hizmetleri:* Bu hizmetlerin amacı, mevcut işler ile iş arayanları buluşturmaktır. Bu tip hizmetler, genellikle kamusal birimler tarafından karşılanmakta ise, günümüzde özel hizmet birimleri de mevcuttur.

- *Emek Piyasası Eğitimleri:* Bu tür hizmetler kamusal destekler ile yürütülmektedir. Eğitim hizmetleri doğrudan kamu eğitim kurumları tarafından sağlanmakta ya da finansal destekler sunulmaktadır. Çoğu ülkede devlet, piyasa bilgisi ve finansman konusundaki piyasa başarısızlıklarını gidermeye çalışmaktadır. Öte yandan özel sektör kuruluşlarından da yararlanılmaktadır. Eğitim programlarında çalışma isteği geliştirilmeye çalışılmakta ya da spesifik alanlarda mesleki beceriler verilmektedir. Eğitim programlarında okuldan ilişiği kesilmiş olanlar, genç işsizler ve uzun vadeli işsizler gibi kesimler yararlanabilmektedir.

---

[9] Godfrey, Martin. (2003), "Youth Employment Policy in Developing and Transition Countries - Prevention as well as Cure", *Social Protection Discussion Paper Series*, No. 0320.

[10] Betcherman, Gordon, Karina Olivas ve Amit Dar (2004), "Impacts of Active Labor Market Programs: New Evidence from Evaluations with Particular Attention to Developing and Transition Countries", *Social Protection Discussion Paper Series*, No. 0402, s.2.

[11] Betcherman, Gordon, Karins Olivas ve Amit Dar, a.g.e., s.4-5; Dar Amit ve Zafiris Tzannatos (1999), "Active Labor Market Programs: A Review of The Evidence from Evaluations", *Social Protection Discussion Paper*, No:9901, s.5-8.

İş Alanları Açma: Bu tür programların amacı, yeni alanları açma ya da mevcutlardan birinin sürekliliğini sağlamaktır. İş alanları açma programı çevresinde üç tür uygulamadan söz edilebilir.

i) *Ücret ya da İstihdam Sübvansiyonları:* Bu tip uygulamaların önemli amacı, işverenleri yeni işçi istihdam etme ya da cari istihdam seviyesini sürdürme konusunda teşvik etmektir. İşverenler doğrudan ücret sübvansiyonları ya da sosyal güvenlik ödemeleri kanalı ile desteklenebilir. Uzun vadeli işsizlerin ya da dezavantajlı grupların istihdamı açısından bu yönteme başvurulabilir.

ii) *Bayındırlık Hizmetleri:* Bu programlar geçici sosyal projeler, emek yoğun projeler, kamusal mal ve hizmet üretimini içeren faaliyetleri kapsamaktadır. Bayındırlık hizmetleri kapsamında yer alan faaliyetler işsizliğin azalmasında ya da uzun vadeli işsizlerin yanı sıra dezavantajlı gruplara kısa vadeli iş imkanlarının sağlanmasında yararlı olmaktadır.

iii) *Mikro Girişimciliğin Desteklenmesi:* Bu programlar ile işsizlere ve dezavantajlı gruplara kendi bireysel girişimlerini hayata geçirme imkanı sağlanmaktadır. Mikro girişimcilik destekleri ile ilgilere iş hayatına girişin başlangıç dönemlerinde finansal destekler ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır.

Şimdi bu alt gruplardan her birini ayrı ayrı ele alabiliriz.

Engelliler: Engelli kavramı konusunda çok sayıda tanımlama girişimi vardır. Bu konuda kapsamlı bir tanım şu şekildedir: "Engelli, doğuştan ya da sonradan herhangi bir nedenle bedensel, ruhsal zihinsel, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal hayata uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç kişidir".[12] Dünyada ve Türkiye'de bilinen en yaygın engellilik türleri şunlardır:[13]

- Ortopedik engelliler
- Görme engelliler
- İşitme ve konuşma engelliler
- Zihinsel engelliler
- Otistik engelliler
- Süreğen hastalıklar

Türkiye'de engellilerin toplam nüfusa oranı takriben %12 düzeyindedir. Bu bireylerin eğitimi ve çalışma hayatına katılımı konusunda birçok adım atılmakta ise de, engellilerin toplumla entegrasyonu çok kolay değildir. Bu kategorideki bireyler ağırlıklı olarak yoksul kesim mensuplarıdır. Engellilerin gelir düzeyini iyileştirecek adımların başında bu kişilerin çalışma hayatına katılımının sağlanmasıdır. Engellilerin işsiz konumdan çalışan konuma geçmesi ile sürekli bir gelir elde etmeleri içinde bulundukları yoksulluk kısır döngüsünün kırılmasına katkı yapacaktır. Engellilerin kendi kendilerine yeterli olabilmesi için meslek edindirilmeleri ve işe yerleştirilmeleri son derece önemlidir. Bu grupların yönelik politika uygulamalarının temel

[12] Öztürk Mustafa (2011), *Türkiye'de Engelli Gerçeği*, MÜSİAD Cep Kitapları:30, s.18.
[13] Öztürk Mustafa, *a.g.e., s.22*

hedefi "engelli de olsa her bireyin topluma çalışarak üretken bir birey olarak katılması" olmalıdır. [14]

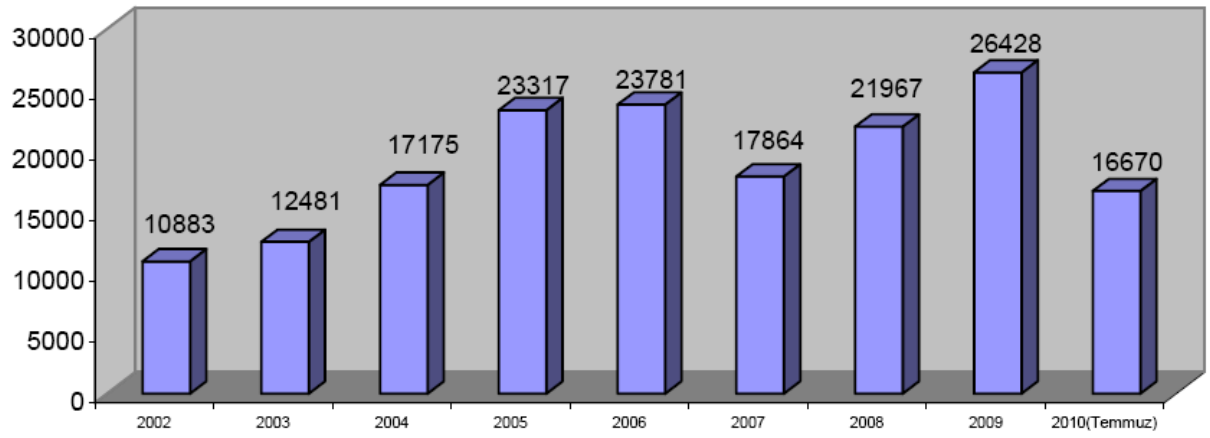
Engellilere yönelik aktif programlar uygulanabilir. Bu çerçevede öncelikle eğitim, mesleki eğitim ve rehabilitasyon amaçları öncelenmelidir. Mesleki rehabilitasyon desteklerinin yanında engelliler için ABD ve AB'de istihdam öncesi iş başında mesleki eğitime başvurulmaktadır. Bu yöntem, mesleki beceri geliştirdiği gibi engellilerin istihdam edilme imkanlarını da artırmaktadır. İş başında eğitim sürecinde işyerine ve işverene alışma süreci yaşanmakta ve mesleki becerileri gelişen engellilere karşı işverenin önyargılarında kırılma eğilimi gözlenmektedir.[15]

Türkiye'de ideal düzeyde olmasa da, engellilerin istihdamının artışı için birtakım yasal düzenlemelere gidilmiştir. Buna göre kamu kurum ve kuruluşları 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 53'üncü maddesine göre dolu memur kadrolarının %3'ü oranında engelli memur istihdam etmek zorundadır. Aynı şekilde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30'uncu maddesi, 50 ve daha fazla sayıda işçi çalıştıran kamuya bağlı işyerlerinde %4, özel sektör iş yerlerinde ise %3 oranında engelli işçi çalıştırma zorunluluğu getirmiştir.[16]

Aşağıdaki grafiklerde Türkiye'de kamu ve sektörde işçi ve memur istihdamının yıllara göre seyri görülmektedir.

Grafik 1: Kamu ve özel sektörde istihdam edilen engelli işçi sayısı

(2002 – 2010 dönemi)

Kaynak: Kavaf, Selam Aliye (2010), Ülkemizde Engellilerin İstihdama Katılımı", s.2

Grafik 1'de, kamu ve özel sektörde istihdam edilen işçi sayısında dalgalı bir seyir söz konusu olsa, bir artış eğilimi gözlenmektedir. 2002 yılında istihdam edilen engelli işçi sayısı 10883 iken, 2010 yılının Temmuz ayı itibariyle bu sayı, 16670'e ulaşmıştır.

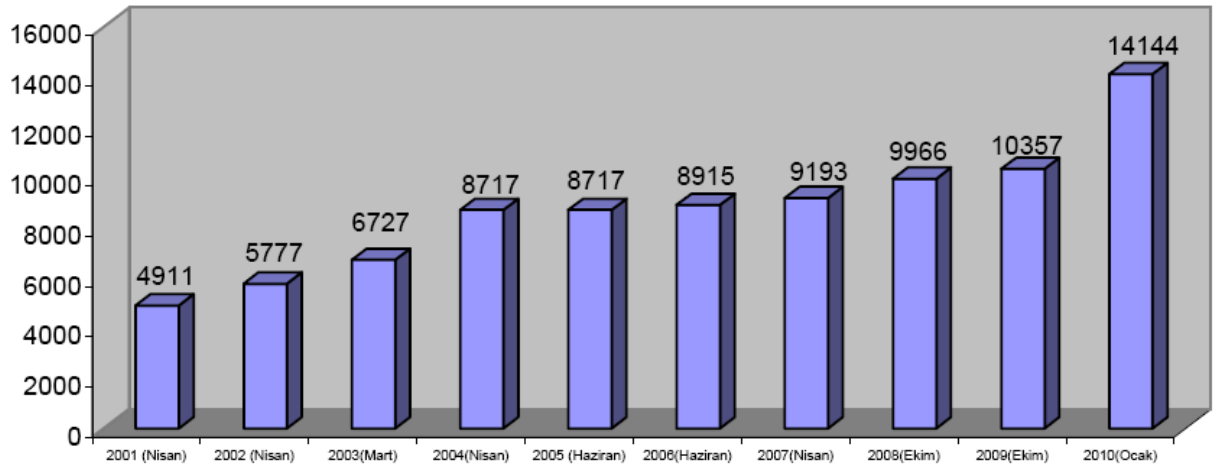
[14]Karataş, Kasım (2002), Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları: Bir Sosyal Politika Yaklaşımı", http://www.sosyalhizmetuzmani.org/engellitoplum.htm

[15] Kapar, Recep (2005) , "Aktif İşgücü Piyasası Politikaları", http://www.sosyalkoruma.net/pdf/19.pdf, s.356.

[16] Kavaf, Selam Aliye (2010), Ülkemizde Engellilerin İstihdama Katılımı", http://www.toprakisveren.org.tr/2010-87-selmaaliyekavaf.pdf?phpMyAdmin=0yNbSHivrtIOsf4gHSt1TxNtLE2 s.2

Grafik 2: Türkiye'de istihdam edilen engelli memur sayısı

(2002 – 2010 dönemi)

Kaynak: Kavaf, Selam Aliye (2010), Ülkemizde Engellilerin İstihdama Katılımı", s.3

Grafik 2'de görüldüğü gibi istihdam edilen memur sayısında sürekli bir artış eğilimi söz konusudur. 2002 yılında 4911 olan memur sayısı 2010 yılında 14144'e ulaşmıştır.

Muhtaç kadınlar: Muhtaç kadın kavramının sınırlarını tayin etmek çok kolay değildir. Aktif olarak işgücüne katılamayıp ve sürekli bir geliri olmayan kadınları muhtaç kadın olarak kabul etmek gerekir.

Kadınların çalışma hayatına katılımı konusunda çok sayıda engelden söz edilebilir. Kadınların çalışma hayatına katılımının zayıf olması kimi zaman kadının çalışma hayatından dışlanması kavramı ile ifade edilmektedir. Kadının çalışma hayatından dışlanması, her ne sebeple olursa olsun işgücüne katılamama, işgücü piyasasından ayrılma ya da işgücü piyasasında ayrımcılığa maruz kalma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Alışkanlıklar ve kadınların eğitim ve çalışma hayatında olmaması yönündeki yanlış algılar kadınların çalışma hayatından dışlanmasına yol açana başlıca faktörlerdir. [17]

[17]Çakır, Özlem (2008), "Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 31, s.27.

Kadınların çalışma hayatından dışlanmasına yol açan bazı nedenler aşağıdaki noktalarda özetlenebilir:[18]

- Kız çocuklarının ilk öğretimden sonra okutulmaması ve beceri kurslarına gönderilmemesi,

- Bazı iş ve mesleklere (müfettişlik, kaymakamlık vb) kadınların kabul edilme oranının düşük olması,

- İşe girişte, ücretlerde ya da çalışma hayatında ayrımcı tutum ve uygulamaların (bekar ya da çocuksuz kadınların tercih edilmesi, aynı iş için cinsiyet ayrımcılığı vb) olması,

- Finansal kriz ya da resesyonist dönemlerde evli kadınların erkeklerden daha önce işten çıkarılması,

- Sendika üyeleri arasında cinsiyet ayrımcılığı ve idari kadrolarda ağırlıklı olarak erkeklerinde tercih edilmesi.

Kadınların çalışma hayatı dışında kalma nedenlerini artırmak mümkündür. Sorun, Türkiye özelinde ele alındığında aşağıdaki nedenleri de ilave etmek gerekir:

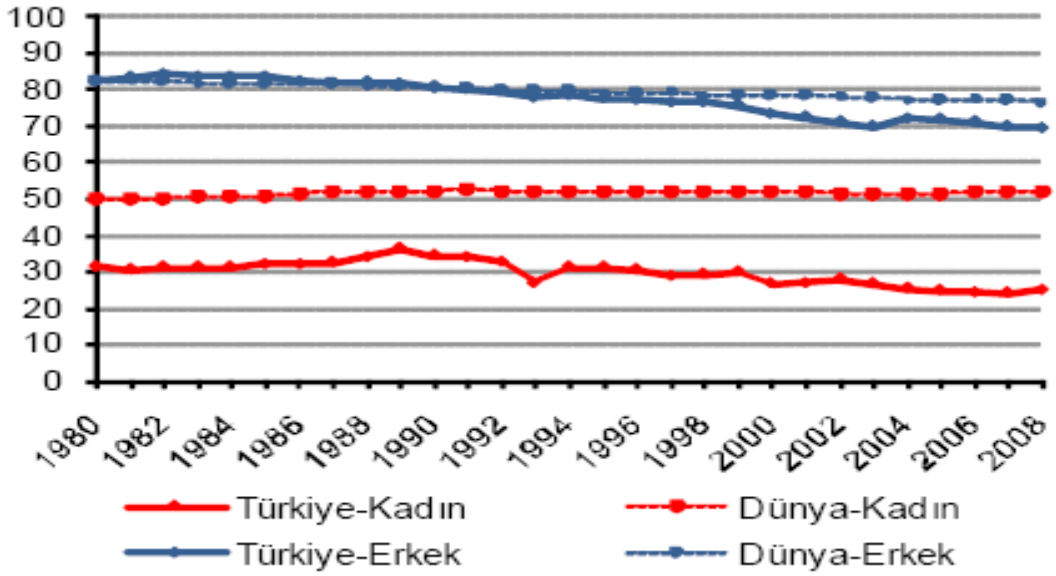
- Ev işleri, çocuk ya da aynı evde yaşayan bakıma muhtaç kişilere sağlanan destekler genellikle kadınlar tarafından yapılmaktadır. Kısa dönemde bu alışkanlığı kırmak çok kolay değildir. Ancak kadınların bu rolü konusunda kamu ve özel sektör kuruluşlarının ilave hizmetler sağlaması gerekmektedir. Ailede geleneksel rollerin profesyonel koşullarda sağlanması kadının çalışma hayatına katılım süresini artıracaktır.

- "Kadının yeri evidir" ya da "Ailenin maişetini erkek temin eder" şeklinde ifade edilen geleneksel bakış açısı, kadınların çalışma hayatına katılım oranlarını düşürmektedir.

Aşağıdaki Grafik 3'de görüldüğü gibi, Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı OECD'nin yanı sıra Avrupa ve Orta Asya ülkelerine göre düşük düzeylerdedir. 2008 yılında 186 ülke arasında kadınların işgücüne katılımı oranı açısından sadece 11 ülke Türkiye'nin gerisinde kalmıştır. Kadınların işgücüne katılımı oranı açısından en düşük 12 ülke arasında 1980 -2008 dönemin söz konusu oran sadece Mısır ve Türkiye'de gerilemiştir. Bu dönemde kadınların işgücüne katılım oranı Mısır'da %29'dan %23'e Türkiye'de ise, %32'den %25'e düşmüştür. Buna karşın kadınların işgücüne katılımı dünya ölçeğinde ortalamada %50'den %52'ye bir artış eğilimi göstermiştir. [19]

Grafik 3: İşgücüne katılım (Türkiye'de ve dünyada 15 yaş üstü nüfusa oranı)

[18] Çakır, Özlem, a.g.m., s.33 – 34.
[19] Öz, Sumru (2010), "Kadın İstihdamını Artırmak", *Ekonomik Araştırma Forumu Politika Notu*, 10-11, s.1.

Kaynak: Öz, Sumru (2010), "Kadın İstihdamını Artırmak", *Ekonomik Araştırma Forumu Politika Notu*, 10-11, s.1.

Türkiye'de kadınların çalışma hayatına katılımı konusunda diğer önemli bir noktaya da Buğra dikkat çekmektedir. Buğra, "1970 sonrasında hemen hemen bütün dünyada, farklı gelir gruplarındaki bütün ülkelerde, kadınların işgücüne katılım oranında büyük bir artış gözlendiğini, aynı dönemde Türkiye'deki oranın düştüğünü ve dünyadaki en düşük oranlardan biri haline geldiğini" ifade etmiştir.[20]

Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında zayıf olmasının temel nedenleri arasında, kentlerde eğitim düzeyi düşük kadınların işgücüne katılımlarının düşük olması yer almaktadır. Eğitimsiz, ilk ya da orta öğrenime sahip kadınların işgücüne katılım oranları hayli düşüktür. Eğitim düzeyi düşük kadınların çalışma hayatına zayıf katılımının birçok nedeni vardır. Düşük ücretleri, sigortasız çalıştırma, uzun çalışma süreleri, kadınların ev ve çocuk bakımı rolünü üstlenmeleri gerektiği yönündeki toplumsal algı bu nedenlerden bazılarıdır.[21]

- Eski hükümlüler: Eski hükümlülerin istihdam imkanlarının geliştirilmesi, bu kesimlerin sosyal intibakının arttırılması ve toplumsal huzurun sürekliliği açısından önemli bir zorunluluktur. Eski hükümlülerin işyeri ve genel olarak çalışma koşullarına adaptasyonu için bir dizi eğitim ve kişisel gelişim kurslarına tabi tutulması gerekebilir. Firmaların sosyal sorumlulukları gereği olarak bu çabalara destek vermesi kaçınılmazdır.

- Yeni göç edenler: Göç, iktisadi, sosyal, siyasal ve kültürel çerçevede toplumsal yapıyı etkileyen nüfus hareketleridir.[22] Nüfus hareketlerinin çok sayıda nedeni vardır. Söz konusu nedenler arasında kentlerde iş bulma ümidi en üst sıralarda yer almaktadır. Türkiye'de son yıllarda kırsal alanlardan kentlere ya da kentsel alanlara yakın bölgelere yoğun bir göç olgusu

[20] Buğra, Ayşe, Toplumsal Cinsiyet, İşgücü Piyasaları ve Refah Rejimleri: Türkiye'de Kadın İstihdamı, TÜBİTAK Proje, No: 108K524, s.

[21] Çelikoğlu, İlyas (2009), *Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı: Eğilimler, Belirleyici Faktörler ve Politika Çevresi*, Dünya Bankası ve DPT ortak çalışması, Rapor No:48508 – TR, s.21

[22] Bayhan, Vehbi 1996. "Türkiye'de İç Göçler ve Anomik Kentleşme", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, Sosyoloji Derneği Yayını, No:5.

gözlenmiştir. Kırsal alanlarda gizli işsiz konumunda olanlar yeni yerleşim yerlerinde açık işsiz, diğer bir deyişle açık dezavantajlı konumuna gelmektedirler.
Kırsal alanlardan kentlere göç edenler, kentsel alanlarda yaşayanlar ile nitelik gerektiren işlere giriş açısından rekabet etme gücüne sahip değildir. Kırsal alanlardan göç edenler göreli olarak daha düşük eğitim seviyesinde olduklarından dolayı nitelik gerektirmeyen işlerde istihdam edilmektedirler.[23]

- Yaşlılar: Yaşlıların çalışma hayatına katılımının sağlanması, bu kesimlerin sosyal hayattan kopmalarını önlemek ve tecrübelerinden yararlanmaktır. Birçok ülkede yaşlıların çalışma hayatına katılımını sağlamak amacıyla çeşitli tedbirlere başvurulmaktadır. Söz konusu tedbirlerden bazıları aşağıda şekilde özetlenebilir:[24]

AB üyesi ülkelerde, emek piyasasına yeniden katılımlarını kolaylaştırmak amacıyla yaşlılara (45-64 yaş arası), istihdam sübvansiyonu, sosyal güvenlik primlerinde indirim, danışmanlık ve yeniden mesleki eğitim kursları gibi hizmetler sunulmaktadır. Aktif tedbirler bu kesimler belirli bir süre işsiz kalındıktan sonra (İsveç, Finlandiya, Almanya ve Portekiz'de 12 ay; Lüksemburg'da 6 ay; İrlanda'da 9 ay sonra uygulanmaktadır. Almanya'da, 55 yaş ve üstü yaşlı bir işçiyi çalıştıran işveren istihdam ettiği kişi için işsizlik sigortası priminden muaf olmaktadır. Finlandiya'da işsiz kalan yaşlılara işsizliğin ilk 12 ayı içinde iş arama eğitimi, mesleki eğitim ve istihdam sübvansiyonları ile birlikte bazı eğitim programlarına iştirak etme zorunluluğu getirilmiştir. Yunanistan'da 45-64 yaş grubuna mesleki eğitim ve istihdam sübvansiyonları verilmekte ve yaşlıların istihdam edilmesi koşuluna bağlı olarak işverenlere sosyal güvenlik primleri ödemelerinde %50 indirim imkanı sağlanmaktadır. İsveç'te 55-64 yaş aralığındaki uzun süreli yaşlı işsizler kamu sektöründe yeni yaratılan ve kamu hizmetlerinin kalitesini arttırıcı işlerde istihdam edilme yoluna gidilmiştir.

- Eğitimsiz gençler: Eğitimsiz işsizler için aktif programlar uygulanabilir. Bu tür programlar eğitimine devam edemeyen ya da ekonomik ve sosyal açıdan zayıf gençler için düşünülmektedir. Hedef kitlesi olarak ekseriyetle 20 yaşın altında olan gençler seçilmekte ve uygulamada okulda veya iş başında eğitim süreçleri tercih edilmektedir. Nihai hedef, gençlerin işgücüne katılmalarını sağlayıcı mesleki vasıflarını geliştirmektir. Öte yandan sosyal bakımdan dışlanmış grup ve ailelere mensup gençlere sosyal hayata ve çalışma koşullarına adapte olma yeteneği kazandırılmaya çalışılır. Genç insanları ikna etmek ve onları sosyal hayata entegre etmek çok kolay değildir. Dolayısıyla bu kesimlere yönelik mesleki eğitim programların hedeflenen sonuçların elde edilme yüzdesi göreli olarak düşüktür.[25]

Bütün bu güçlüklere rağmen genç işsizlere dönük çok sayıda program uygulanmıştır. Söz konusu uygulamalardan bazıları, aşağıdaki Tablo'da özetlenmiştir.

Gençler Açısından Emek Piyasasının İşleyişini Etkinleştirmeye (İyileştirmeye) Yönelik Programlar

- Danışmanlık ve iş arama yeteneğinin geliştirilmesi

[23] Tatlıdil, Ercan (1989), *Kentleşme ve Gecekondu*, EÜ. Ed. Fak. Yayını, s.13.
[24] Uşen, Şelale (2007), Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Aktif Emek Piyasası Politikaları", *Çalışma ve Toplum*, 2007/2 , s.81-82
[25] Kapar, Recep (2005) , "Aktif İşgücü Piyasası Politikaları", s.354

- Ücret Sübvansiyonları
- Kamusal bayındırlık hizmetlerinin arttırılması
- Ayrımcılığı engelleyen düzenlemeler

Geç Girişimcilerin Teşvik Edilmesi ve Şanslarının İyileştirilmesi

Gençlere Yönelik Beceri Geliştirme Eğitimleri

- Çıraklık eğitimleri dahil olmak üzere mesleki eğitim programları
- Okur – yazarlık programları

Gençlerin İş ve Çalışma Yaşamına Katılımının Desteklenmesi

- Bilgiye ulaşma kanallarının etkinleştirilmesi
- Bireysel ya da girişim kredilerinin sağlanması
- Sübvansiyon gibi finansal teşvikler

Diğer Ülkelerdeki İş İmkanlarının Araştırılması

Gençlere İkinci Bir Şans Vermeyi Amaçlayan Programlar

Kaynak: Betcherman, Gordon vd., (2007), "A Review of Interventions to Support Young Workers: Findings of the Youth Employment Inventory", *Social Protection Discussion Paper*, No. 0715, s.10.

Eğitimsiz dezavantajlı gençlerin işgücüne katılımını teşvik edici politikalar uygulamalarının yanı sıra bu kesimlerin eğitim düzeyini arttırıcı politikalar da ısrarla uygulanmalıdır. Dezavantajlı gençlerin eğitimlerini tamamlamak amacıyla desteklenmesi gerekmektedir. Danimarka Genç İşsizler Programı bu anlamda örnek olarak gösterilebilir. Bu program ile genç işsizlerin istihdam imkanları güçlendirilmeye öte yandan eğitim düzeyi genç işsizlerin yeniden eğitime dönmeleri teşvik edilmeye çalışılmaktadır. [26]

- Korunmaya muhtaç çocuklar: Çocuklara yönelik eğitim ve koruma programlarının desteklenmesi toplumların geleceği açısından hayati öneme sahiptir. Korunmaya muhtaç çocukların devlet himayesinde aile ortamında yetiştirilmesi gelişmişliğin göstergelerindendir. Bazı çocuklar, aileleri ile birlikte yaşamalarına rağmen korunmaya muhtaç konumda olabilirler. Bu çocuklarında tıpkı ailesi olmayan çocuklar gibi gözetilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Korunmaya muhtaç çocukların sosyal hayata intibakı, bu kesimlerin işgücüne katılımından ziyada eğitim düzeylerinin artırılması ile sağlanmalıdır.

- Romanlar: Gelişmiş ülkelerde saygınlığın temel göstergesi, üretmektir. Etnik farklılıklar toplumsal zenginlik kaynaklarıdır. Etnik farklıklara yol açabilecek tutum ve davranışlardan sakınılmalıdır. Bütün vatandaşların kamusal sorumluluklar ve haklar konusunda eşit olduğu algısına sahip olması iktisadi ve sosyal gelişme sürecinin sürekliliği açısından en hayati önkoşullardandır.

6.Türkiye'de Dezavantajlı Gruplar

Türkiye, geleneksel değer yargılarıyla modern kurumsallaşma biçimlerinin birbirine girdiği bir tür "karma toplumsal yapı"ya sahiptir. Bununla birlikte, köyden şehire nüfus hareketliliğinin

[26] Betcherman, Gordon vd., *a.g.e.*, s.47.

yoğun olarak yaşandığı, etnik ve dinsel açıdan heterojen bir nüfusu vardır. Gelir dağılımı yapısı da belirli bir sınıfsal çeşitlilik doğurmaktadır. Tüm bunların sonucu olarak Türkiye'de cinsiyet, etnik köken, nüfus hareketliliği ve toplumsal tabakalaşma gibi sosyolojik nedenlerden kaynaklanan özgün dezavantajlı gruplar ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de "dezavantajlı gruplar" tabirinin devlet söyleminde yer bulması, Avrupa Birliği üyeliği ile ilgili çalışmaların hız kazandığı 2000'li yıllara rastlar. Bu konuda devlet düzeyinde atılan adımlar, yani kanun, tüzük, yönetmelik ve genelge hazırlama gibi resmi faaliyetler AB üyelik süreci kapsamında hayata geçirildi. Bu cümleden olmak üzere, farklı devlet kurumlarında ve farklı uygulamalar içerisinde "dezavantajlı gruplar" kavramı ile karşılaşabiliyoruz. Örneğin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı adında bir birim mevcuttur. Bu birim, Avrupa ülkelerinde örneğine rastlandığı biçimiyle toplumda belirli nedenlerle dezavantajlı grup statüsünde yer alan kesimler lehine resmi faaliyetler gerçekleştirmektedir. Daire, üç şube müdürlüğüne ayrılarak örgütlenmiştir: Çalışan Çocuklar Şubesi Müdürlüğü;Cinsiyet Eşitliği Şubesi Müdürlüğü ve Özürlüler Şubesi Müdürlüğü. Bu üç dairenin adından da anlaşılabileceği gibi Türkiye'de dezavantajlı gruplar denildiği zaman resmi düzeyde başlıca üç toplumsal kesim kastedilmektedir: Çocuklar, kadınlar ve engelliler. Bu üç grup başta olmak üzere her türlü dezavantajlı toplumsal kesimi hedef alan Dezavantajlı Gruplar Daire Başkanlığı, görevlerini şu şekilde tarif etmektedir:

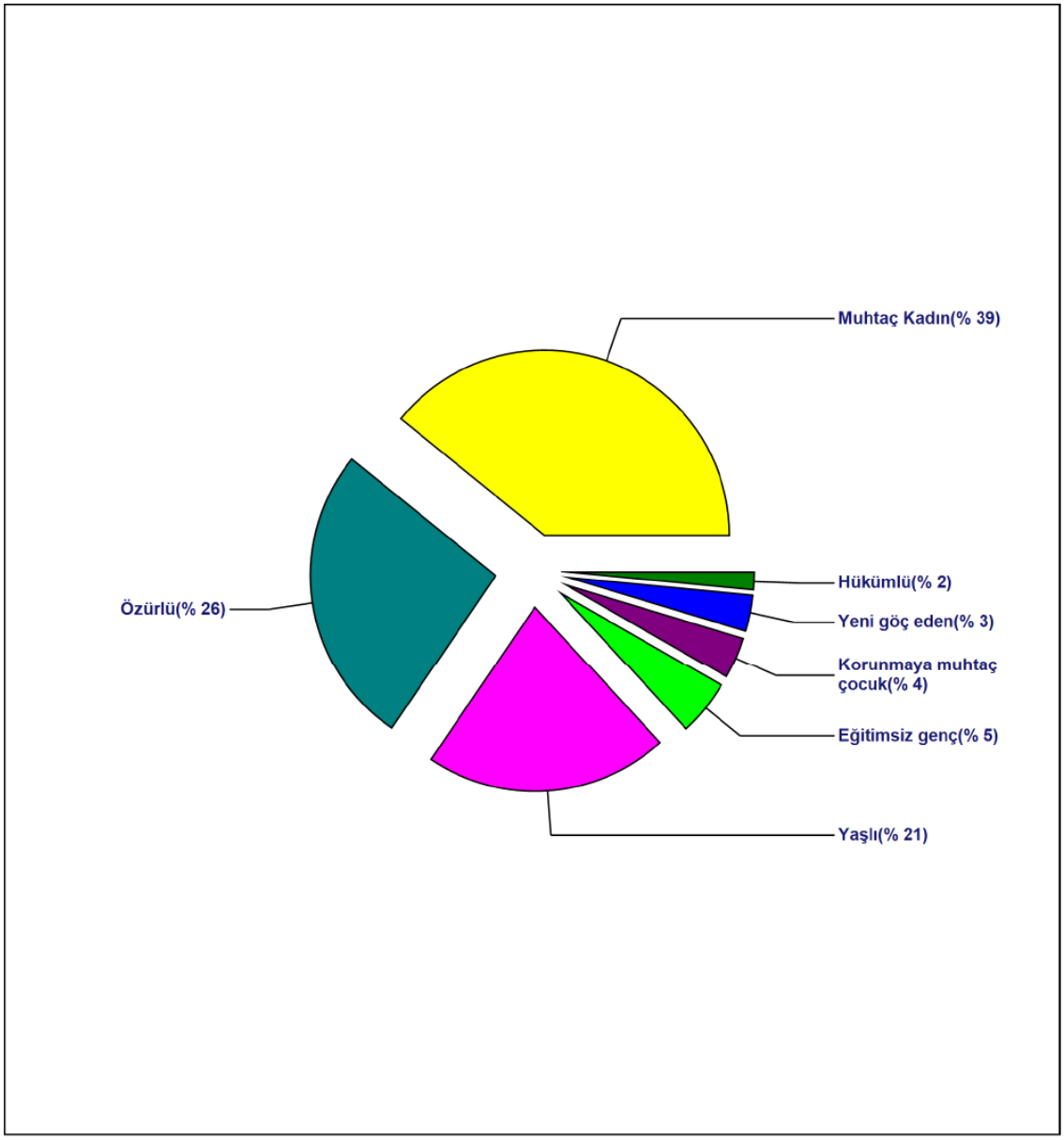
- Çocuk işçiliğinin önlenmesi ve çalışma yaşamında dezavantajlı gruplar konusunda ilgili tüm kurum kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve sosyal taraflar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak,
- Çocuk işçiliğine yönelik ülke politikalarını belirlemek,
- Çalışma hayatında eşit muameleyi teşvik edici ve ayrımcılığın önlenmesine yönelik politika ve stratejiler belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütmek ve uygulamaları izlemek,
- Çalışma yaşamında özürlüler konusunda modeller geliştirmek ve yaygınlaştırmak,
- Toplumsal bilinç ve duyarlılık artırmaya yönelik faaliyetler yapmak ve kamuoyunu bilgilendirmek,
- İlgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde gerekli araştırma, analiz ve değerlendirme çalışmaları yapmak,
- Mevzuat çalışmaları yapmak,
- AB uyum çalışmaları kapsamında dezavantajlı gruplara yönelik uyum politikaları geliştirmek,
- Dezavantajlı Gruplara yönelik projeler yapmak,
- İzleme sistemi geliştirmek,
- Basın, yayın ve dokümantasyon merkezi oluşturmak,
- Genel Müdürlük Makamınca verilen diğer işleri yapmaktır.

Türkiye'de dezavantajlı gruplar lehine gerek devlet eliyle gerekse sivil toplum nezdinde bazı hareketlenmeler söz konusu olmakla birlikte, bu hareketlenmelerin gerekli düzeye ulaştığını söylemek için hayli erken. Bu konuda bilimsel araştırma ve uygulamaların ise henüz emekleme aşamasında olduğunu söylemek abartı olmasa gerek.

III. SAHA ARAŞTIRMASINA İLİŞKİN TOPLULAŞTIRILMIŞ VERİLER

Bu başlık altında saha araştırmasından elde edilen veriler grafik haline getirilerek sunulacak ve genel tablo kısaca değerlendirilecektir.

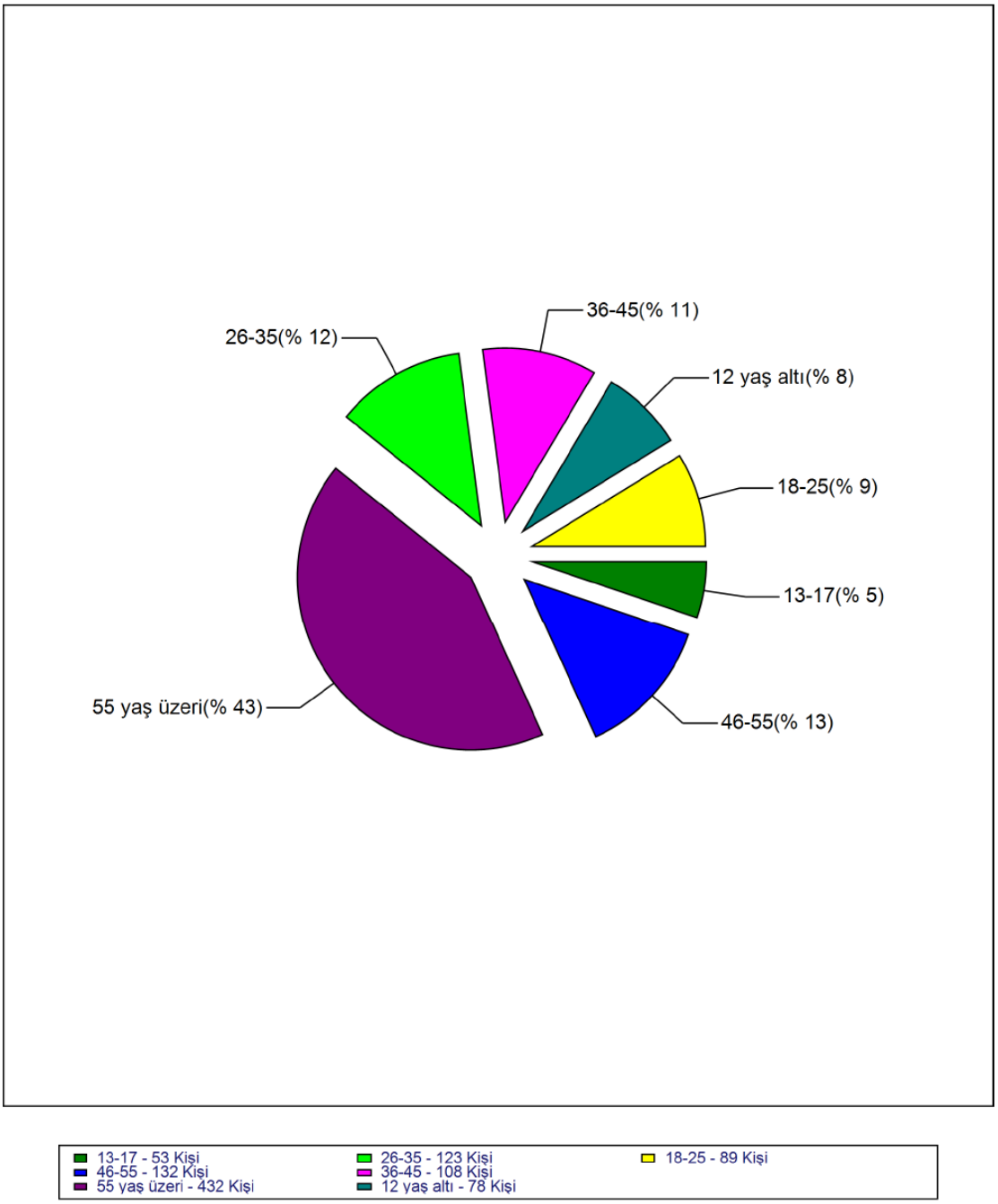
Grafik 4: Dezavantajlı Grup Kategori Raporu

ANKET KATILIM SAYISI: 1047

Anket katılım sayısı:1047 bu katılımın yüzdesel dağılımı şöyledir; %39 muhtaç kadın, %26 özürlü, %21 yaşlı, %5 eğitimsiz genç, %4 korunmaya muhtaç çocuk, %3 yeni göç eden ve %2 hükümlü. Dilovası'nda dezavantajlı guruplar içerisinde en büyük payı muhtaç kadınlara ait olduğu görülmektedir. İkinci sırada özürlüler, üçüncü sırada yaşlılar yer almaktadır. Dolayısıyla dezavantajlı grupların istihdam potansiyelini arttırmaya dönük politika önlemleri kadın eğitimini öncelemelidir. Muhtaç kadınlara yönelik etkili tedbirler diğer dezavantajlı grupların sosyal hayata katılımı ve istihdamı açısından pozitif etkiler doğuracaktır.

Grafik 5: Yaş Grubu Raporu

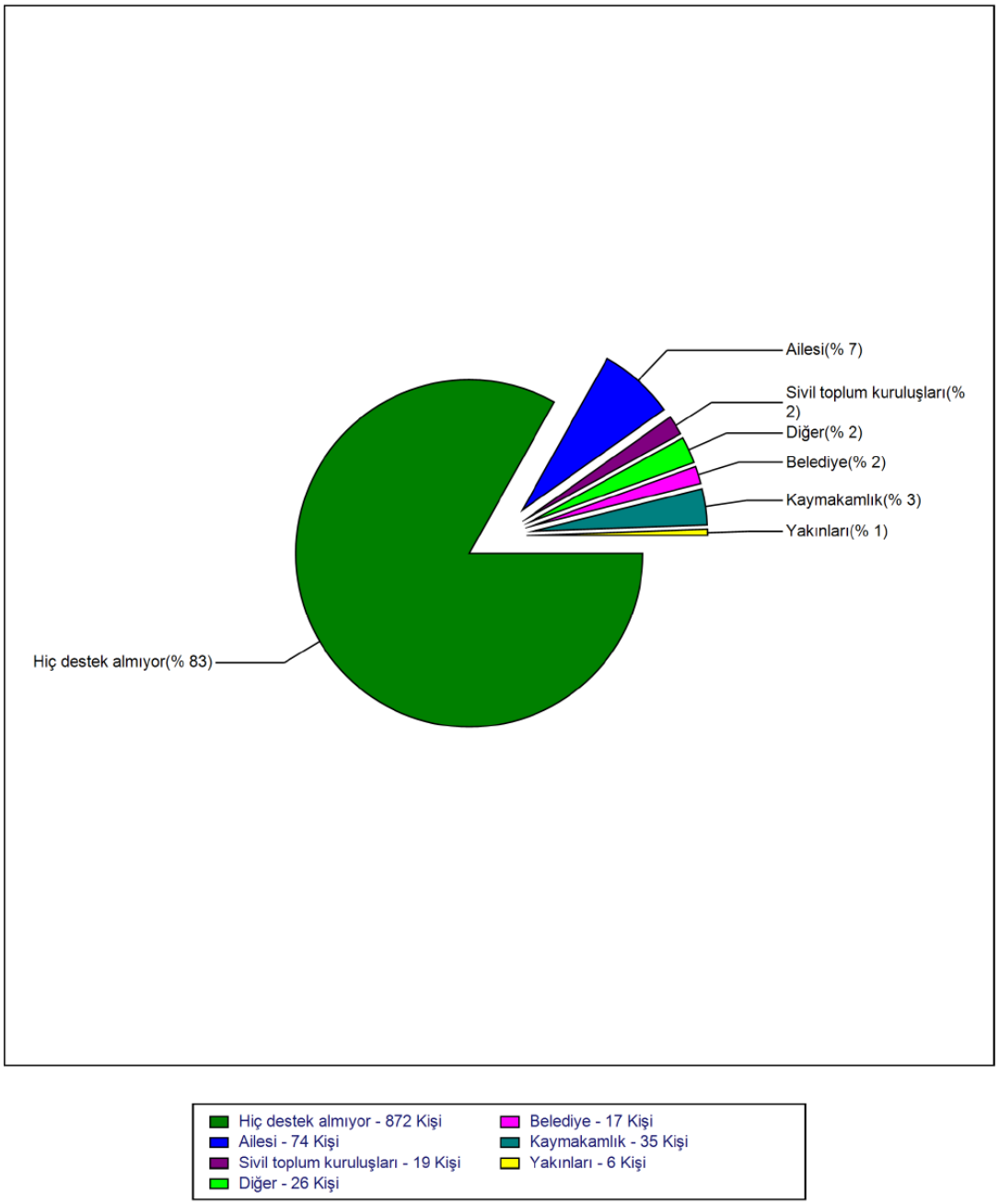

ANKET KATILIM SAYISI: 1015

Ankete katılım sayısı:1015 bu katılımın yüzdesel dağılımı; %43 55 yaş üzeri, %13 46-55, %12 26-36, %11 36-45, %9 18-25, %8 12 yaş altı, %5 13-17.

Dezavantajlı grupların %43'ü 55 yaş üzeridir. 46-55 yaş arasının payı %13 tür. Dolayısıyla yaş grubu temelinde bir sınıflandırılmaya gidildiğinde Dilovası'nda dezavantajlı grupların %56 sı 46 yaş üzeridir. Bu tabloya rağmen genç nüfus olarak adlandıracağımız grupların oransal ağırlığı da yadsınamayacak kadar yüksektir. İlçeye dönük eğitim ve istihdam politikaları oluşturulurken sadece genç nüfus değil aynı zamanda orta ve yaşlı nüfusta hedef kitlesi olarak seçilmelidir.

Grafik 6:Destek Veren Kurum/Kuruluş Raporu

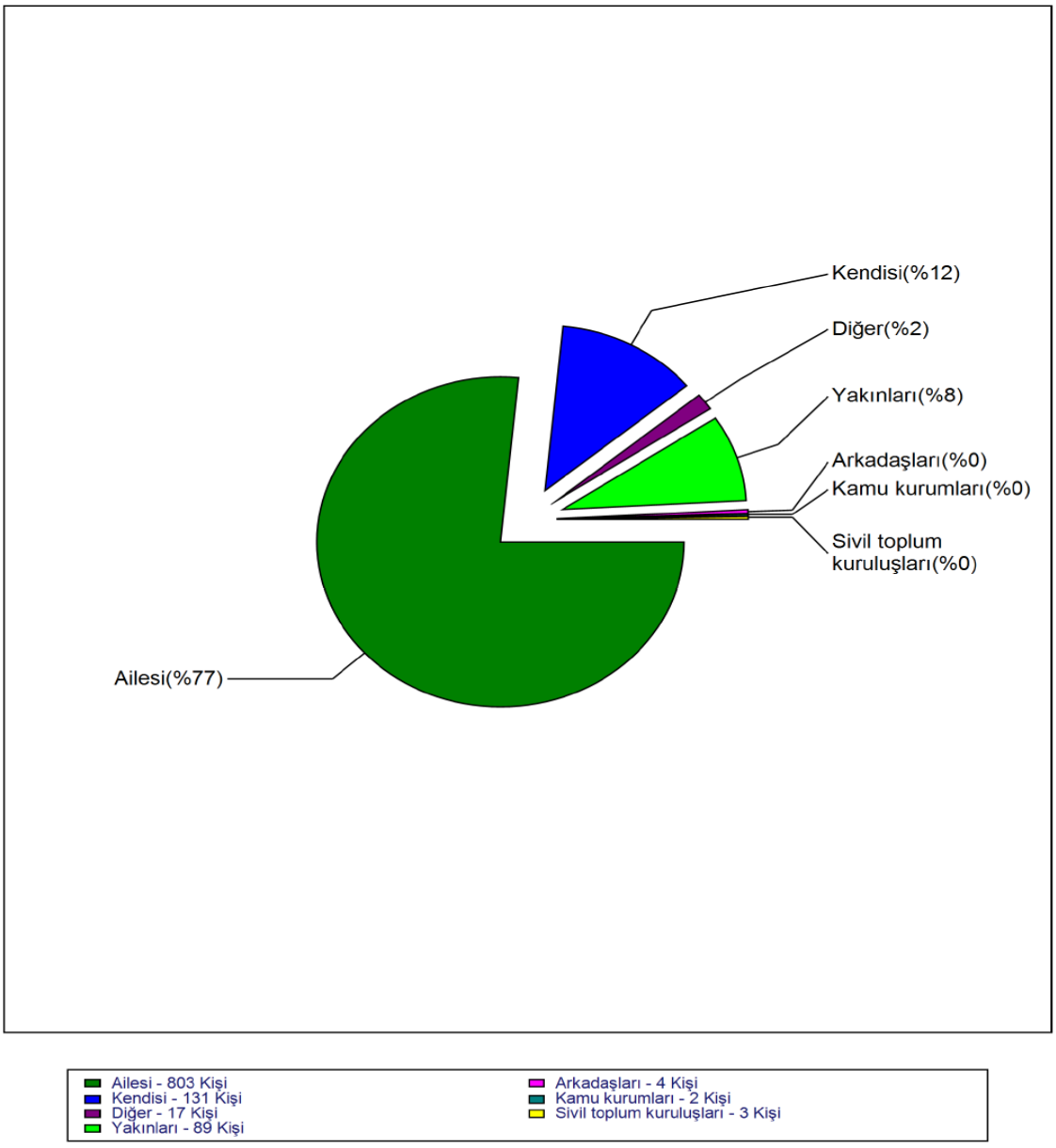
ANKET KATILIM SAYISI: 1049

Ankete katılım sayısı: 1049 bu katılımın yüzdesel dağılımı; %83 hiç destek almıyor, %7 ailesi, %3 kaymakamlık, %2 sivil toplum kuruluşları, %2 belediye, %diğer, %1 yakınları.

Dilovası'nda araştırma sonuçları baz alındığında katılımcıların %83'ü herhangi bir destek almadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç iki şekilde yorumlanabilir. Birincisi destek alan bireyler aldıkları desteğin kesilebileceği kaygısını taşımaktadırlar. İkincisi destek miktarının düşüklüğü vurgulanmaktadır. Ama yinede ortaya çarpıcı bir sonuç çıkmıştır. Dezavantajlı grupların takriben %8'i ailesi ya da yakınlarının desteği ile hayata tutunmaya çalışmaktadırlar. Bu sonuçla ilgili değerlendirmeler sadece görüşme sonuçlarına dayanmamaktadır. Gerek araştırmaya katılan saha çalışanları gerekse sonuçları yorumlayan uzmanların ortak görüşü

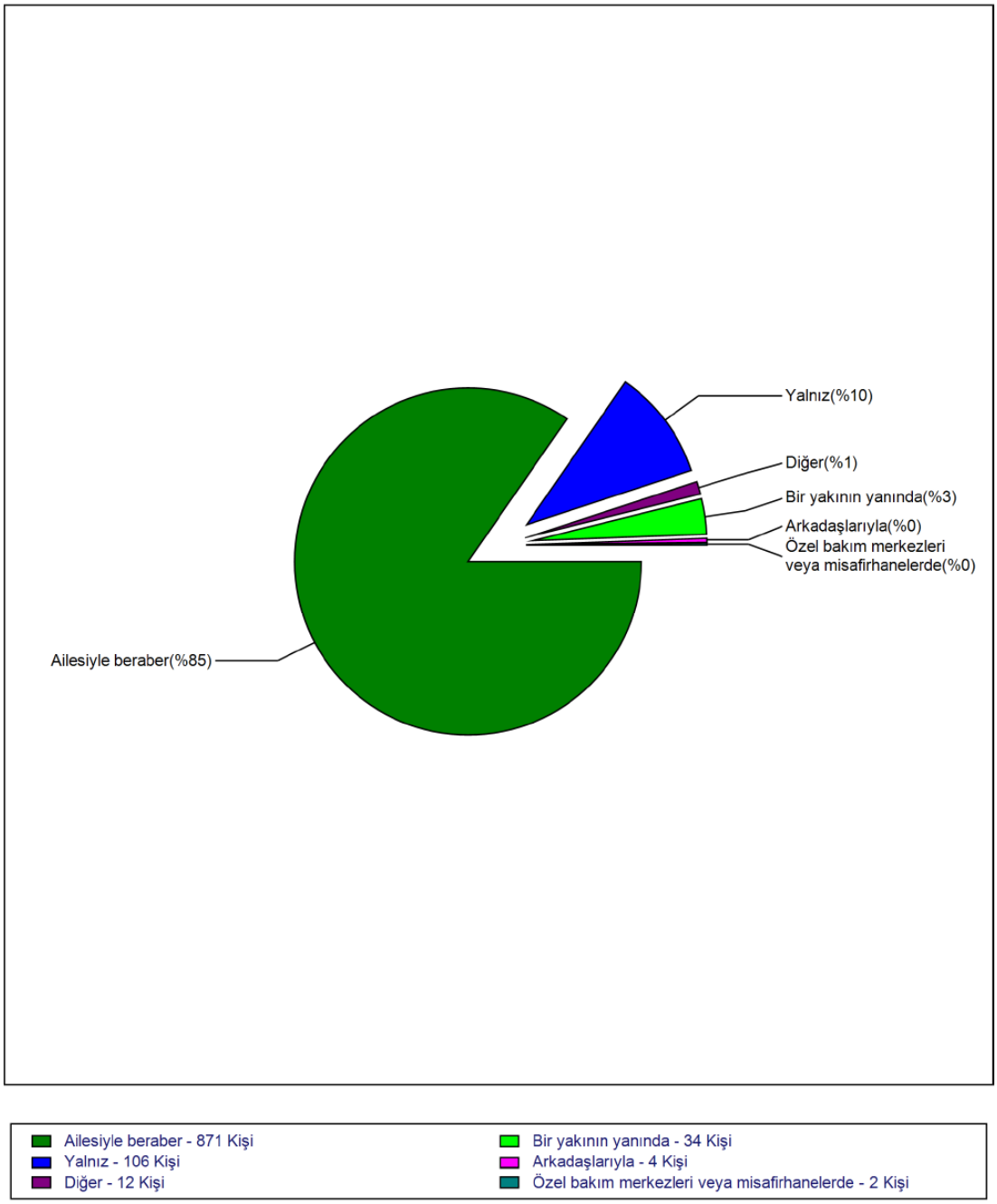
Dilovası'nda dezavantajlı grupların devlet tarafından desteklendiği ancak yardımların daha da genişletilmesi şeklindedir.

Grafik 7: Bakımını Üstlenen Kişi/Kuruluş Raporu

Ankete katılım sayısı: 1049 bu katılımın dağılımı; %77 ailesi, %12 kendisi, %8 yakınları, %2 diğerdir. Dezavantajlı gruplar devlet tarafından desteklenmesine karşı sosyal hayata yeterince katıldıklarını söylemek güçtür. Dezavantajlı gruplardan sadece %12'sinin bakımını bizzat kendisinin üstlenmesi hayli çarpıcıdır. Bu sonuç Dilovası'nda dezavantajlı grupların sosyal hayata katılan birer birey olmaları gereğini ortaya çıkarmaktadır. Eğitim ve istihdam politikaları sayesinde sosyal hayata katılma ve vasıflı iş gücü olma imkanları sağlandığında bu tablonun değişeceği söylenebilir.

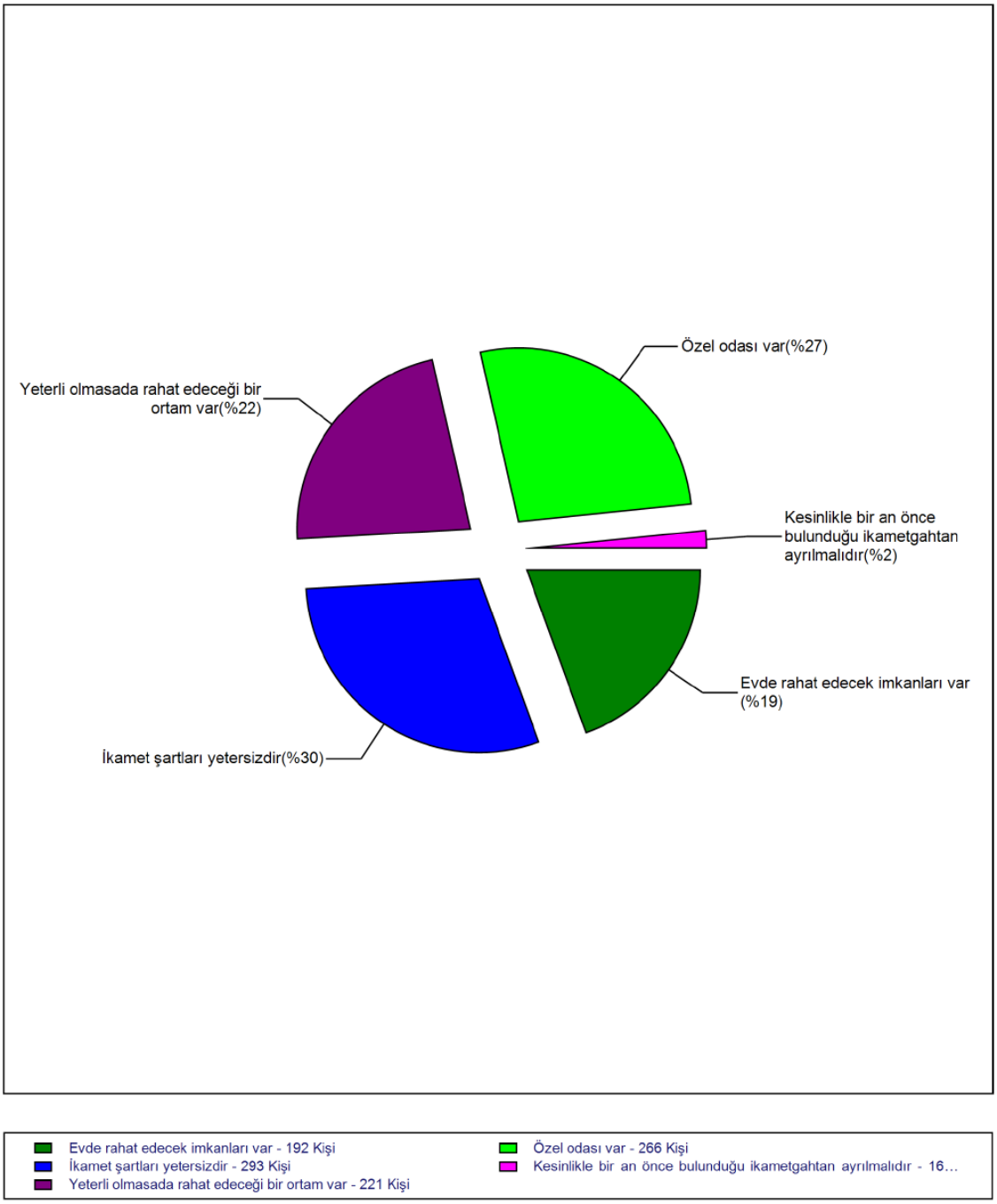
Grafik 8: İkamet Edilen Kişi Raporu

ANKET KATILIM SAYISI: 1029

Ankete katılım sayısı 1029; bunların dağılımı %85 ailesiyle beraber, %10 yalnız, %3 bir yakınının yanında ve %1 diğer olmuştur. Bu soruya verilen cevaplar bir önceki soru ile örtüşmektedir. Burada dezavantajlı grupların ağırlıklı olarak aileleri ile beraber ikamet ettikleri görülmektedir. Yalnız ikamet edenlerin payı toplam içerisinde %10'dur. Özel bakım merkezleri veya misafirhanelerde ikamet eden kişi sayısı sadece 2 olması dikkat çekicidir. Bu durum Diovası'nda aile ilişkilerinin son derece güçlü olduğu anlamına gelmektedir. Ancak ilçede kaliteli bakım evlerinin ve misafirhanelerin tesis edilmesi durumunda buralarda ikamet eden kişi sayısının artacağı yüz yüze dayalı yapılan görüşmelere bağlı olarak söylenebilir.

Grafik 9: İkamet Koşulu Raporu

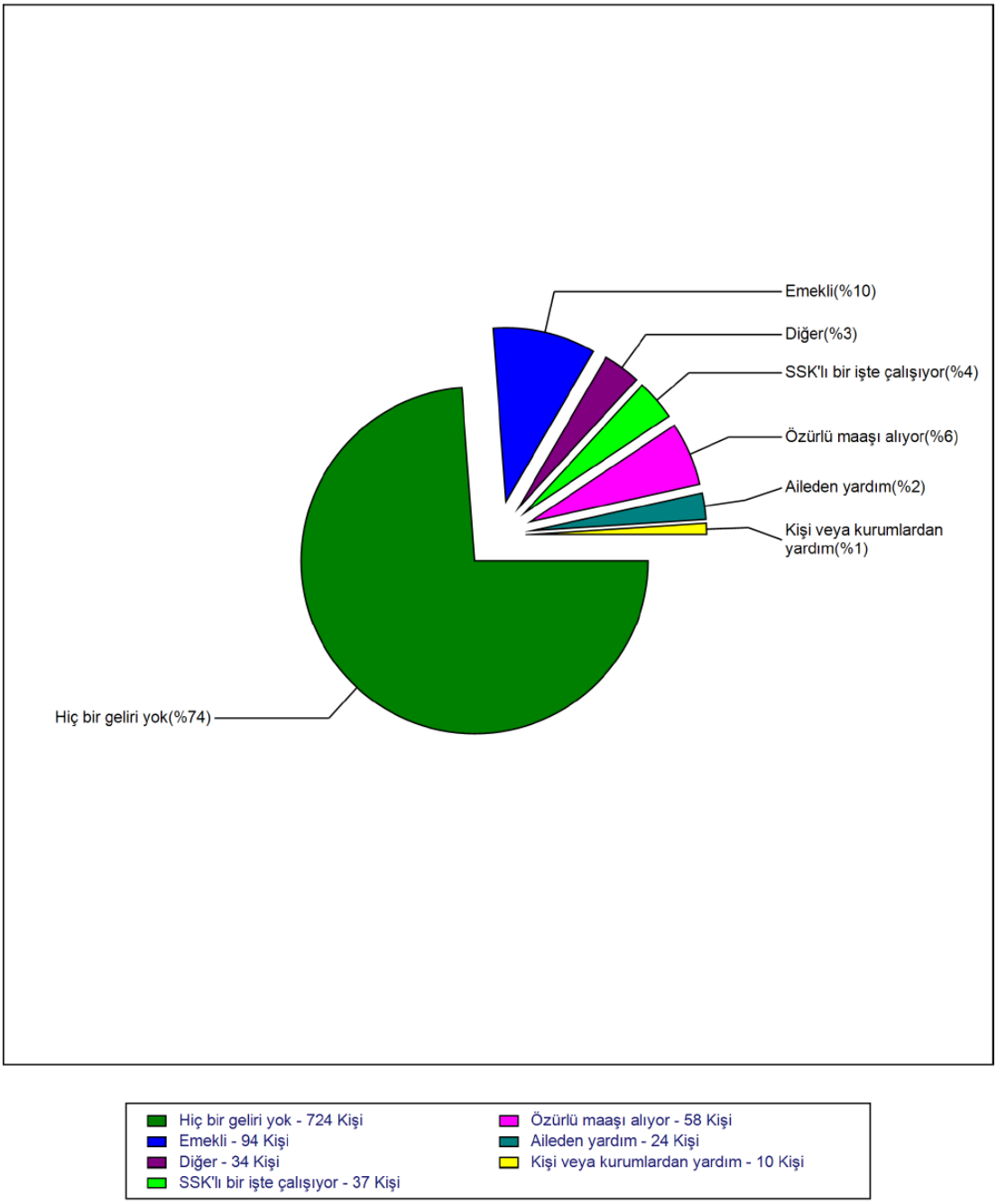

ANKET KATILIM SAYISI: 988

Ankete katılım sayısı 988; bunların dağılımı %30 ikamet şartları yetersizdir, %27 özel odası var, %22 yeterli olmasa da rahat edeceği, %19 evde rahat edecek imkanları var olmuştur.

Dezavantajlı grupların %30'u ikamet şartlarının yetersiz olduğu, %22 ise yeterli olmasa da rahat edeceği bir ortamın var olduğunu ifade etmiştir. Her iki soruya verilen cevap toplam içerisinde %50'yi aşmaktadır. Dolayısıyla ikamet şartlarının iyileştirme zorunluluğu söz konusudur.

Grafik 10: Başlıca Gelir Kaynağı Raporu

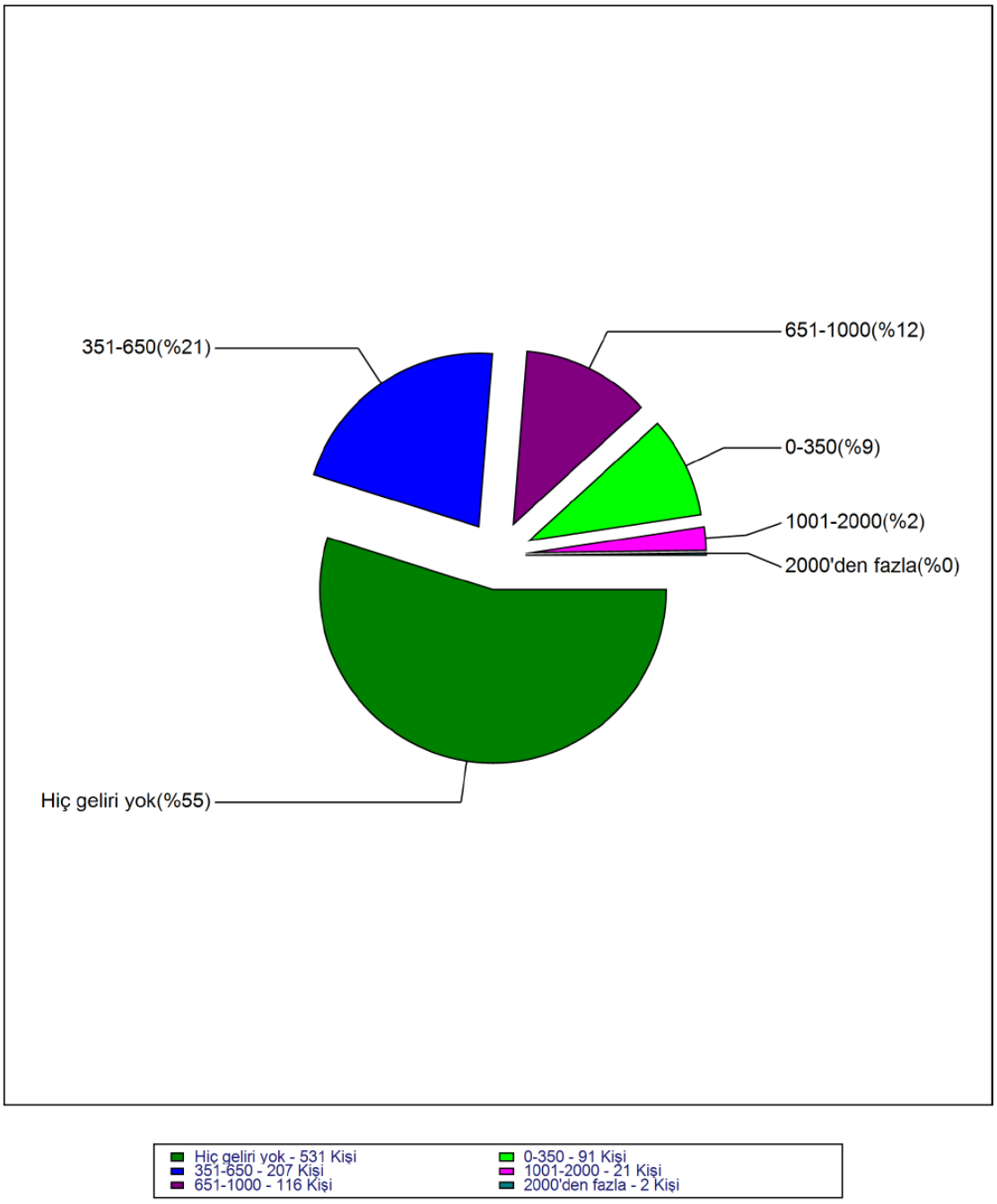

ANKET KATILIM SAYISI: 981

Ankete katılım sayısı 981; bunların dağılımı %74 hiçbir geliri yok, %10 emekli, %6 özürlü maaşı alıyor, %4 SSK'lı bir işte çalışıyor, %3 diğer ve %2 aileden yardımdır.

Dilovası'nda ikamet eden dezavantajlı grupların %74'ü hiçbir gelir kaynağına sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum ilçede hane halkı gelir düzeyinin düşüklüğü ile ilintilidir. Öte yandan bu gruplara yönelik kamu ve özel kaynaklı yardımlar yeterli düzeyde değildir. Sanayicilerle yapılacak görüşmeler sonucu spesifik alanlarda gerçekleştirilecek meslek edindirme kursları sayesinde bu grupların çalışma hayatına katılımı ve düzenli bir gelir elde etmeleri sağlanacaktır.

Grafik 11: Ailenin Aylık Kazancı Raporu

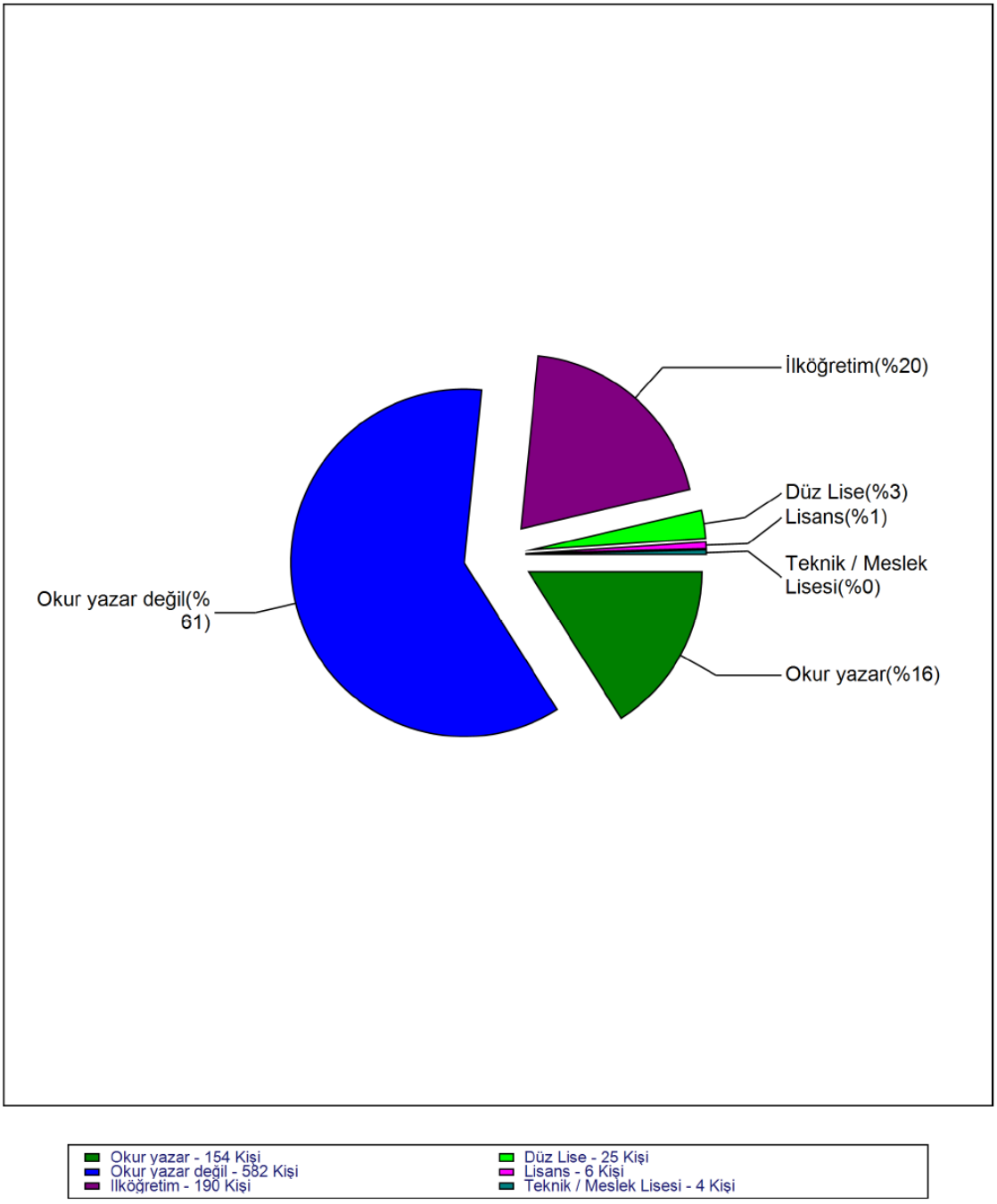

ANKET KATILIM SAYISI: 968

Ankete katılım sayısı 968; bunların dağılımı %55 hiç geliri yok, %21 351-650TL, %12 651-1000TL, %9 0-350TL, %2 1001-2000TL olarak belirtilmiştir. Bu soruya verilen cevap Dilovası'nda yoksulluğun düzeyini göstermektedir. Hiç geliri yok sorusuna verilen cevap toplam içerisinde %55 düzeyindedir. Bu durum düzenli bir gelirin olmayışı, var olan gelirin de çok düşük olması anlamına gelmektedir. Öte yandan dezavantajlı grupların yaşadığı ailelerin %85'i 650 TL'nin

altında gelir elde etmektedir. 2000 TL'den fazla gelir elde eden dezavantajlı hanenin bulunmayışı anlamlıdır. Hane halkı fertlerinden dezavantajlıların çalışma hayatına katılımı ve düzenli bir gelir elde etmeleri yoksullukla mücadele de kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Grafik 12: Eğitim Düzeyi Raporu

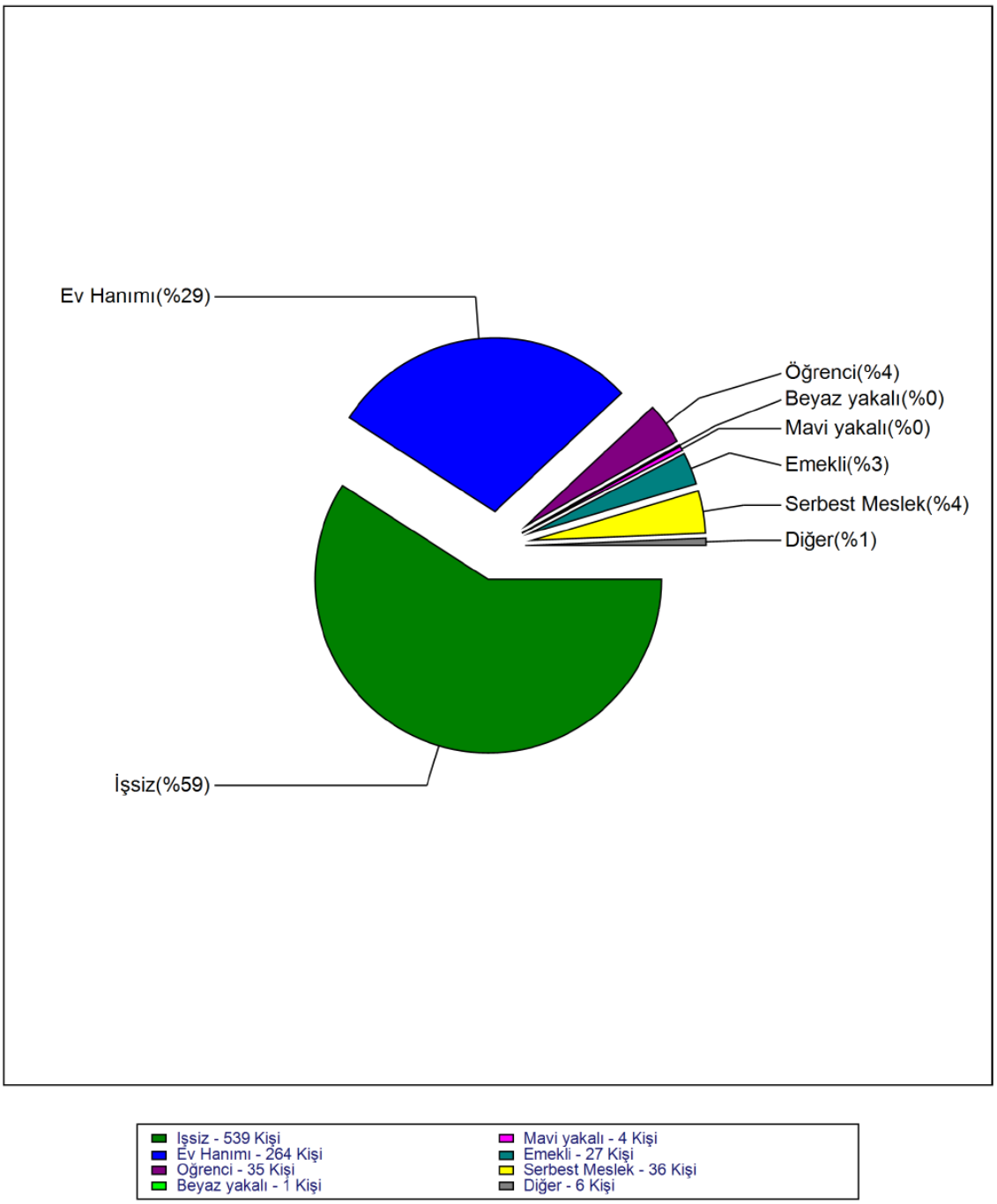

ANKET KATILIM SAYISI: 961

Ankete katılım sayısı 961; bunların dağılımı %61 okur yazar değil, %20 ilköğretim, %16 okur yazar, %3 düz lise, %1 lisans mezunudur. Dilovası'nda dezavantajlı grupların %61'inin okur yazar olmaması vahim bir durumdur. Öte yandan %20'lik dilim ilköğretim düzeyinde eğitime sahiptir. Eğitim ve istihdam stratejileri oluşturulurken bu durumun göz önünde

bulundurulması gerekmektedir. Temel eğitim kursları, meslek edindirme kurslarıyla birlikte yürütülmelidir. Okur yazar sayısının arttırılarak vasıflı işgücünün yetiştirilmesi önem arz etmektedir.

Grafik 13: Meslekler Raporu

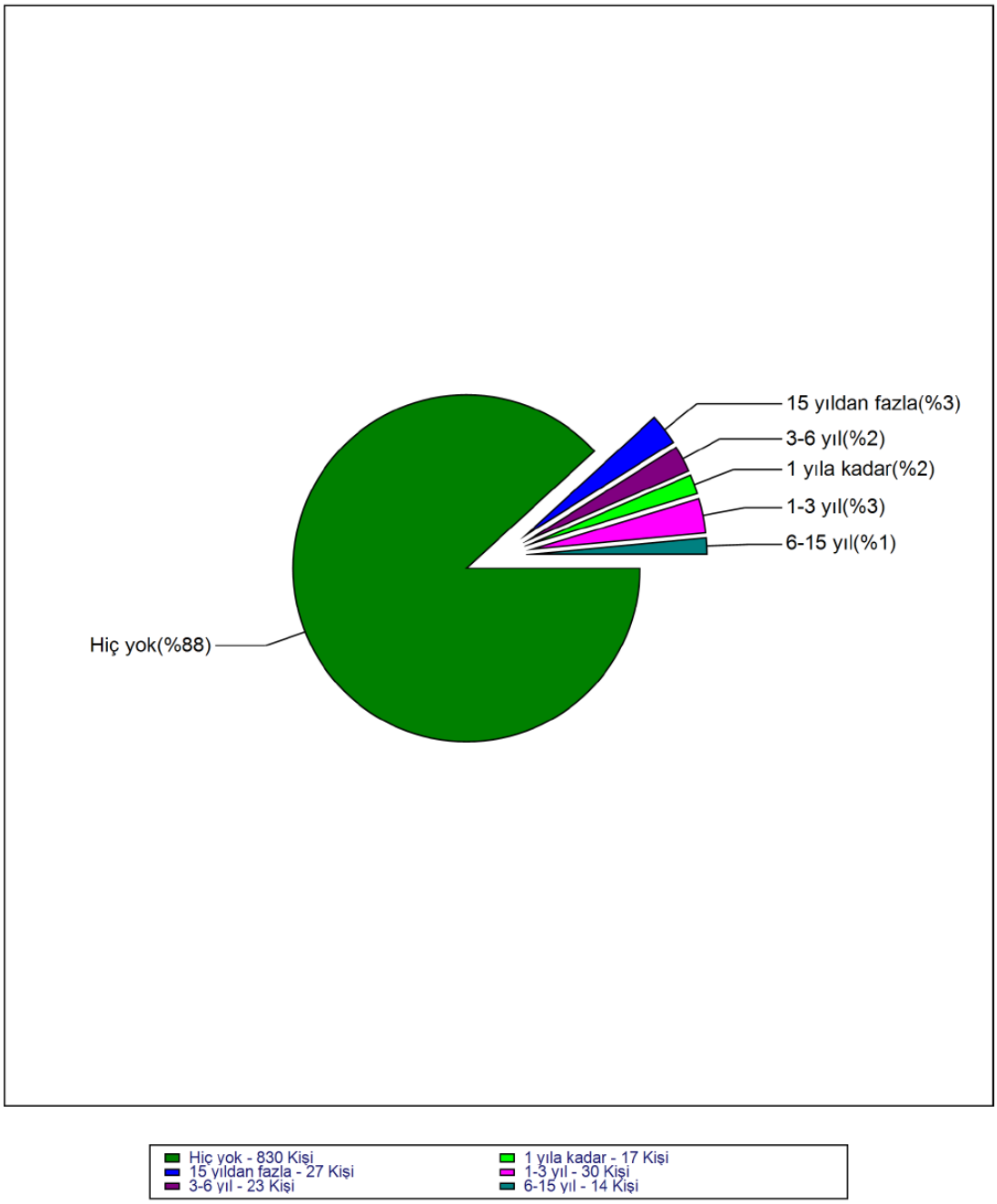

ANKET KATILIM SAYISI: 912

Anket katılım sayısı 912; bunların dağılımı %59 işsiz, %29 ev hanımı, %4 serbest meslek, %4 öğrenci, %3 emeklidir.

Dilovası'nda dezavantajlı grupların %59'u işsiz %29'uda ev hanımıdır. Ev hanımlarının mesleki becerileri geliştirilerek esnek bir çalışma modeli olan evde çalışma ya da part-time çalışma modelleri uygulanabilir. Dezavantajlı grupların %59'unun işsiz olması dikkat çekmektedir. Sanayi kuruluşlarının talepleri ve sosyal sorumlulukları esas alınmak suretiyle işsiz dezavantajlıların çalışma hayatına katılmaları sağlanabilir.

Grafik 14:Meslek Deneyimi Raporu

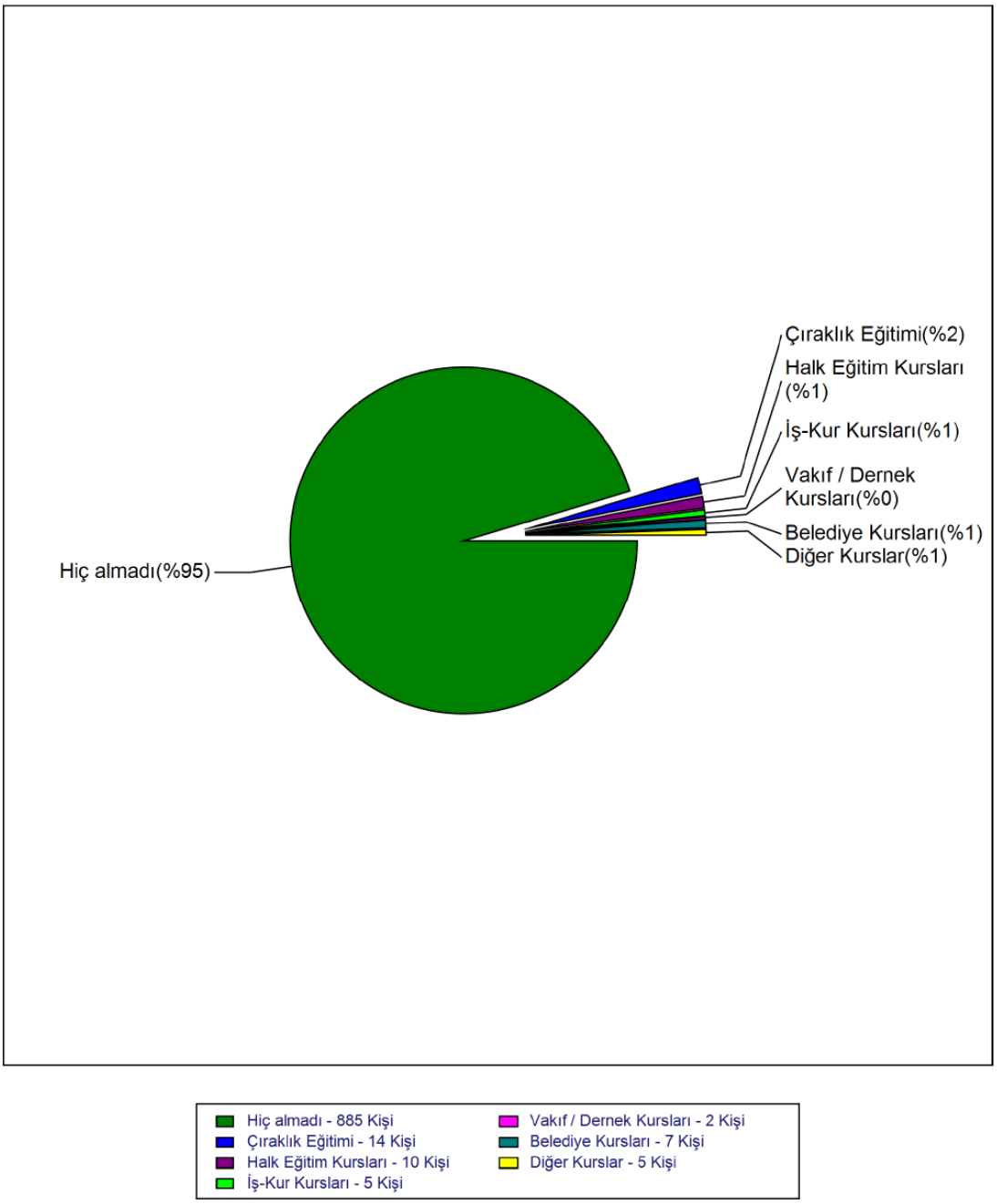

ANKET KATILIM SAYISI: 941

Anket katılım sayısı 941; bunların %88'i hiç yok, %3'ü 15 yıldan fazla, %3'ü 1-3 yıl, %2'si 3-6 yıl, %2'si 1 yıla kadar, %1'i 6-15 yıldır.

Dilovası'nda dezavantajlı grupların %88'i hiçbir mesleki deneyime sahip değildir. Katılımcıların yaş gurupları ve yetenekleri esas alınarak uygulanacak eğitim programları sayesinde meslek kazanmaları söz konusu olabilecektir.

Grafik 15:Alınan Mesleki Kurslar Raporu

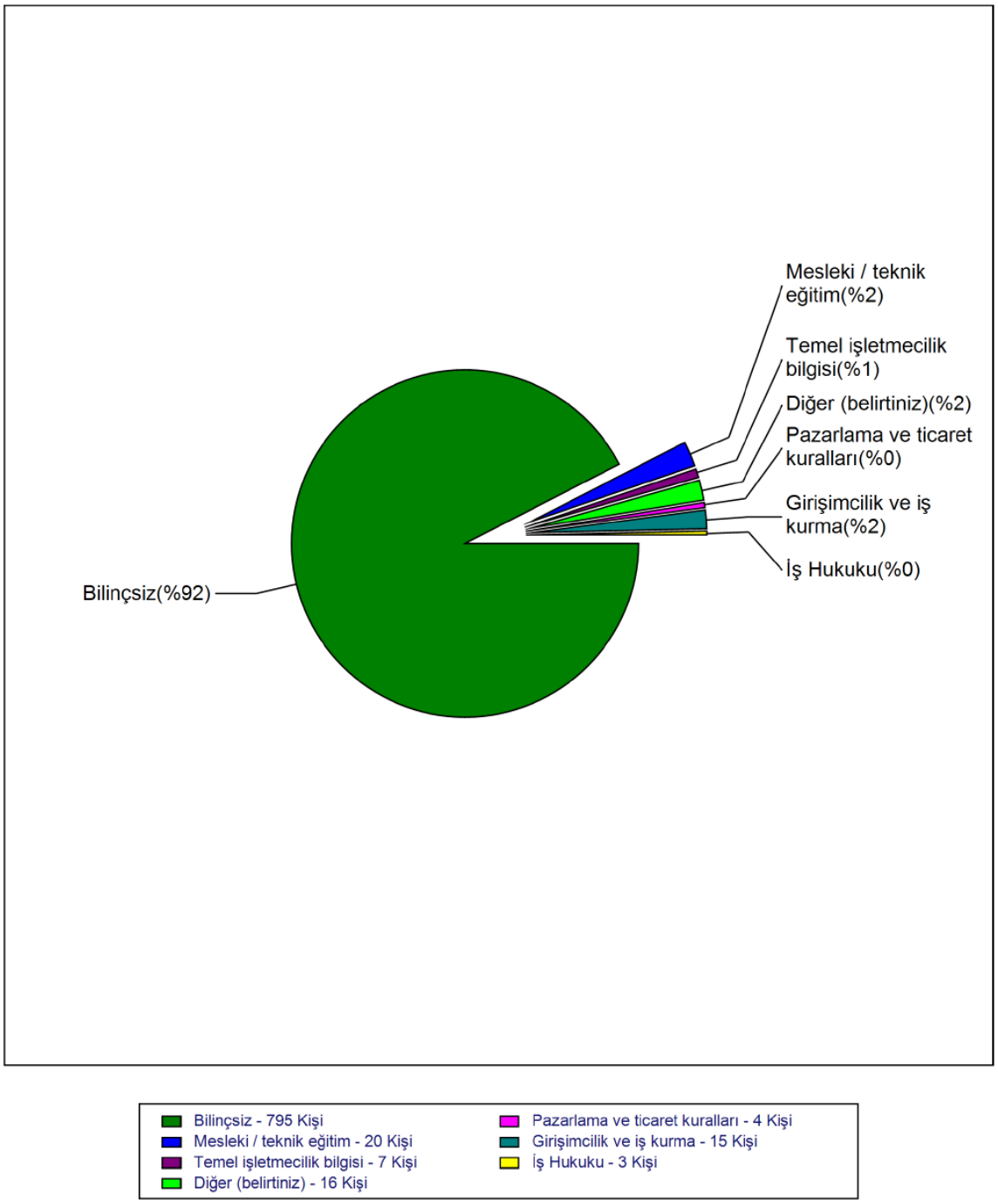

ANKET KATILIM SAYISI: 928

Anket katılım sayısı 928; bunların dağılımı %95 hiç almadım, %2 çıraklık eğitimi, %1 halk eğitim kursları, %1 İş-Kur kursları, %1 belediye kursları, %1 diğer kurslardır.

Dilovası'nda dezavantajlı gurupların tamamına yakın kısmı hiçbir meslek kursu almamıştır. Özel ve kamu niteliğine sahip kuruluşların yürüttüğü meslek edindirme kurslarına dezavantajlı grupların katılımı teşvik edilmelidir.

Grafik 16:Mesleki Eğitim İhtiyacı Raporu

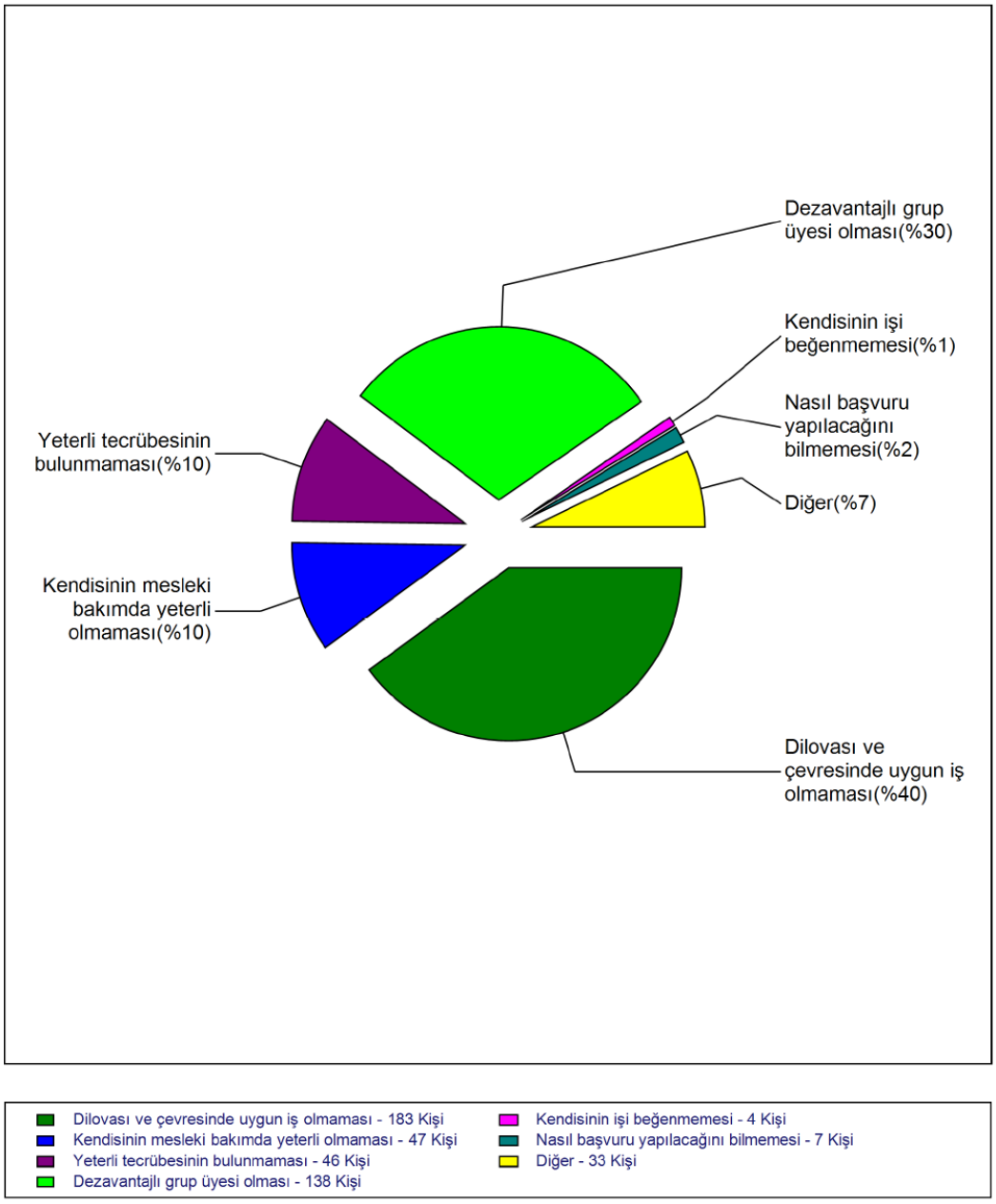

ANKET KATILIM SAYISI: 860

Ankete katılım sayısı 860; bunların dağılımı %92 bilinçsiz, %2 mesleki/teknik eğitim, %2 girişimcilik ve iş kurma, %2 diğer, %1 temel işletmecilik bilgisi.

Mesleki eğitim ihtiyacı sorusuna verilen cevap esas alındığında katılımcıların %92'sinin bilinçsiz olduğu sonucu çıkmıştır. Dezavantajlı grupları çalışma hayatına katmak çok kolay değildir. Bu gruplara ve ailelerine sosyal hayata katılma bilincinin verilmesi oldukça önemlidir. Dolayısıyla ilçedeki hem kamu kuruluşların hem de sivil toplum kuruluşları dezavantajlı gruplara ve ailelerine sosyal hayata katılma bilincine ilişkin eğitim programlarını desteklemelidir.

Grafik 17:İş Bulamama Nedenleri Raporu

ANKET KATILIM SAYISI: 458

Ankete katılım sayısı 458; katılımcıların %40'ı Dilovası ve çevresinde uygun iş olmaması, %30'u dezavantajlı grup üyesi olması, %10 yeterli tecrübesinin bulunmaması, %10 kendisinin mesleki bakımda yeterli olmaması sonucu çıkmıştır.

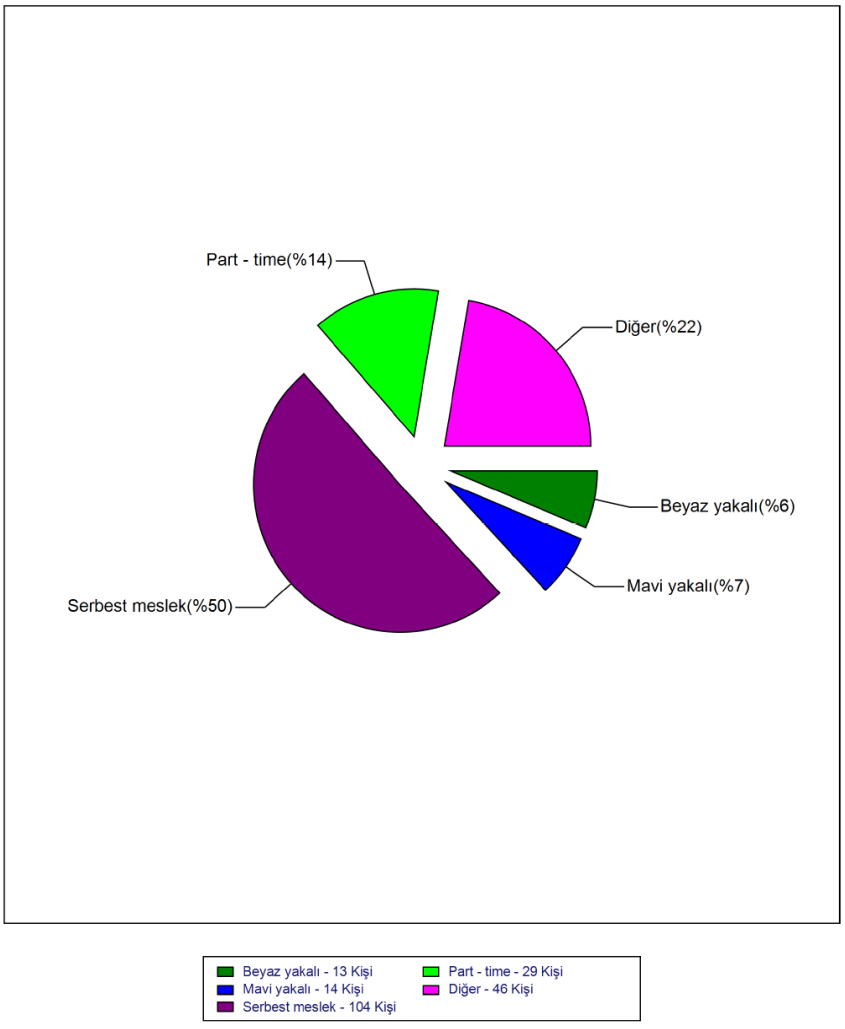
Dilovası ve çevresinde uygun iş olmaması nedeniyle iş bulamayanların oranı toplam içerisinde %40'tır. Dezavantajlı grupların mesleki bakımdan gerekli eğitimler verildiğinde ve dezavantajlı grup olmanın çalışma hayatı önünde bir engel olmadığı bilinci verildiğinde istihdam olanakları arttırılabilecektir. Dilovası sınırları içerisinde faaliyet gösteren sanayicilerin bu kesimlere yönelik istihdam stratejileri uygulamaları gerekmektedir.

Grafik 18:İş Aramama Nedenleri Raporu

Ankete katılım sayısı 673; bunların dağılımı %56 çalışamaz, %18 ev hanımı/kızı, %10 iş bulamıyor, %9 öğrenci, %1 diğerdir.

Ev hanımı ve iş bulamama nedeniyle iş aramama göze çarpmaktadır. Öte yandan iş aramamayı çalışamaz gerekçesine dayandıranların en azından evde çalışma kriterlerine uygun olduğu (yüz yüze görüşmeler ilke) sonucuna ulaşılmıştır.

Grafik 19:Çalışmak İstediği İş Türü Raporu

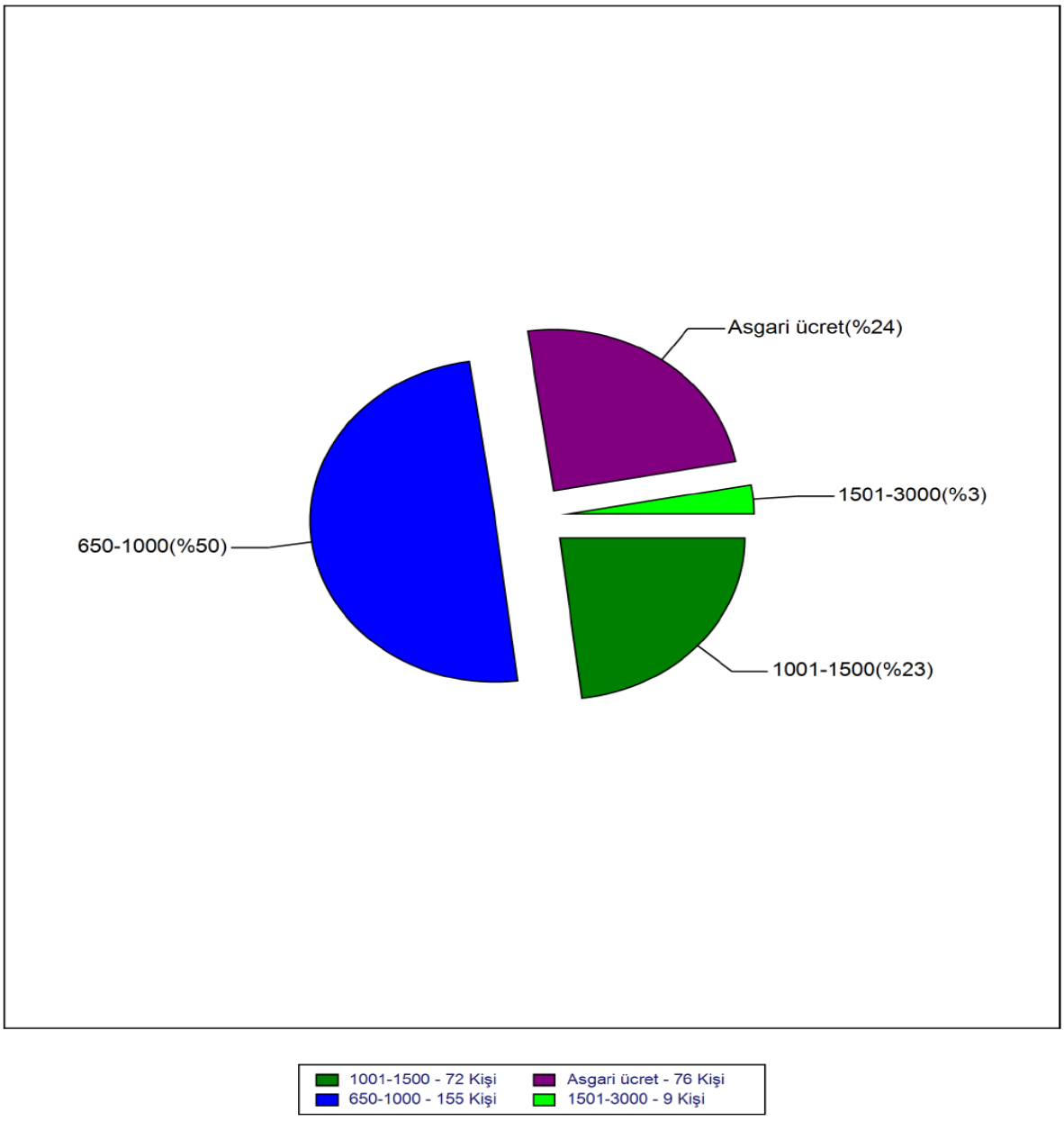

ANKET KATILIM SAYISI: 206

Ankete katılım sayısı 206; bunların dağılımı %50 serbest meslek, %22 diğer, %14 part-time, %7 mavi yakalı, %6 beyaz yakalıdır.

Dezavantajlı gruplar alacakları meslek edinme ve girişimcilik eğitimleri sonucunda serbest meslek ya da yarı zamanlı çalışabileceklerini ifade etmişlerdir. Öte yandan herhangi bir kamu ya da özel sektör kuruluşunda çalışmak isteyenlerin oranı da azımsanmayacak kadar çoktur.

Grafik 20: Ücret Beklentisi Raporu

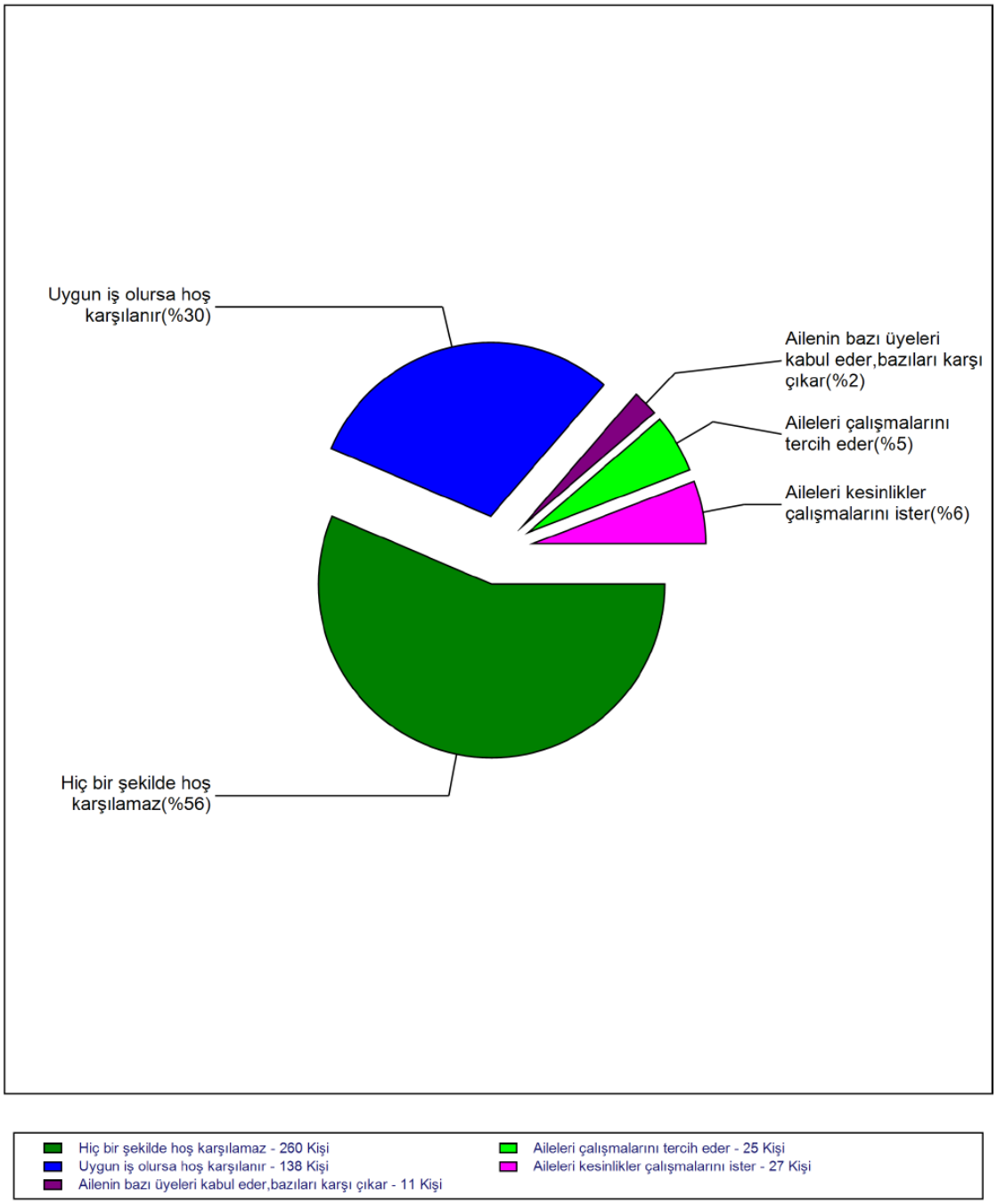

ANKET KATILIM SAYISI: 312

Ankete katılım sayısı 312; bunların dağılımı %50 650-1000TL, %24 asgari ücret, %23 1001-1500TL, %3 1501-3000TL'dir.

Dezavantajlı grupların %74'ü asgari ücret ya da 1000TL'den daha düşük ücretlerle çalışabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu ücret beklentisine sahip bireyleri istihdam edenler açısından çalıştırmak önemli bir maliyet unsuru değildir.

Grafik 21:Ailesinin Çalışması Hakkındaki Görüşü Raporu

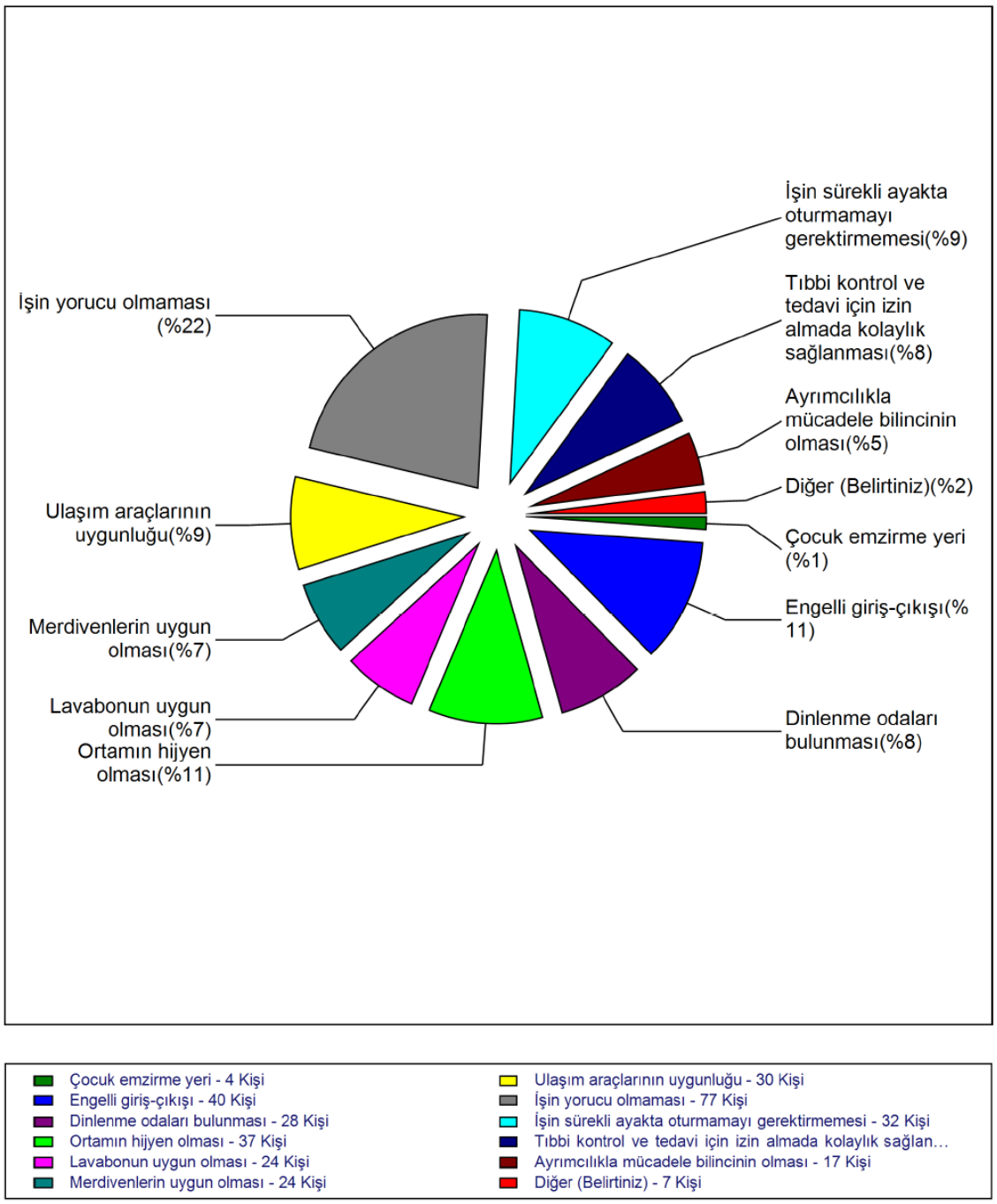

ANKET KATILIM SAYISI: 461

Ankete katılım sayısı 61; bunların dağılımı %56 hiçbir şekilde hoş karşılamaz, %30 uygun iş olursa hoş karşılanır, %6 aileleri kesinlikle çalışmalarını ister, %5 aileleri çalışmalarını tercih eder, %2 ailenin bazı üyeleri kabul eder, bazıları karşı çıkardır.

Dezavantajlı grupların %56'sı ailelerinin çalışmalarını hoş karşılamayacağını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla ilçede gerek kamu kuruluşları gerekse sivil toplum kuruluşları sosyal hayata katılma bilincini geliştirecek eğitim programlarına büyük destek vermelidirler. Kadın iş gücünün ve kadın eğitiminin teşvik edilmesi ilçede sosyal ve kültürel gelişme açısından önem taşımaktadır.

Grafik 22:İş Yerinde Olması Gereken Şartlar Raporu

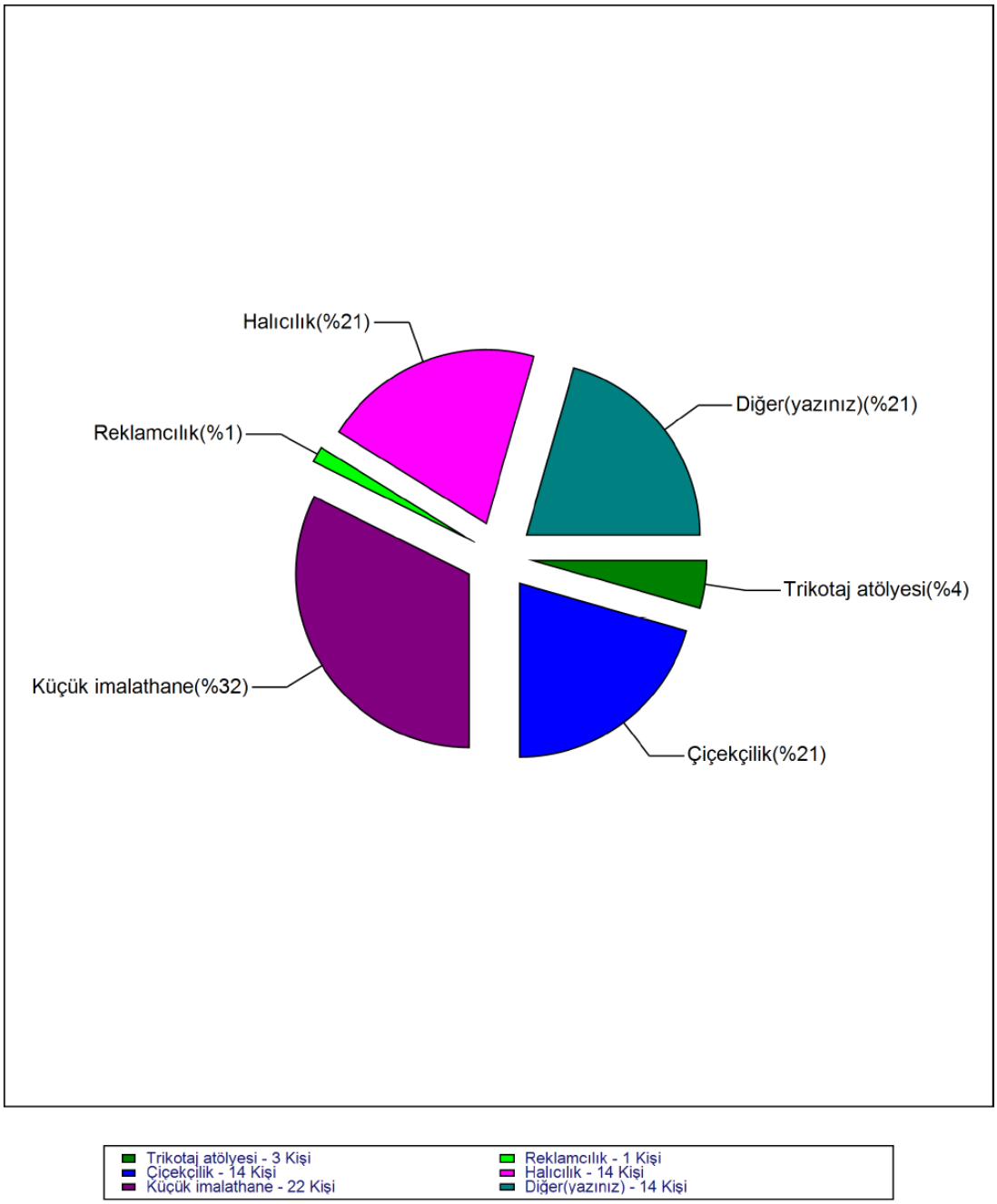

348 katılımcıdan elde edilen sonuçların yüzdesel dağılımı şöyledir: %22 işin yorucu olmaması, %9 ulaşım araçlarının uygunluğu, % 9 işin sürekli ayakta durmayı gerektirmemesi, % tıbbi

kontrol ve tedavi için izin almada kolaylık sağlanması, %5 ayrımcılıkla mücadele bilincinin olması, %2 diğer, % 1 çocuk emzirme yeri, %11 engelli giriş çıkışı, %7 merdivenlerin uygun olması, %8 dinlenme odalarının bulunması, % 7 lavabonun uygun olması

Bu soruya verilen yanıtlar dezavantajlı grupların istihdam koşulları için bir veri kaynağı olarak değerlendirilmelidir. Bu soruya verilen bütün cevaplarda dezavantajlı grupların istihdam koşullarına ilişkin talepleri ortaya çıkmaktadır.

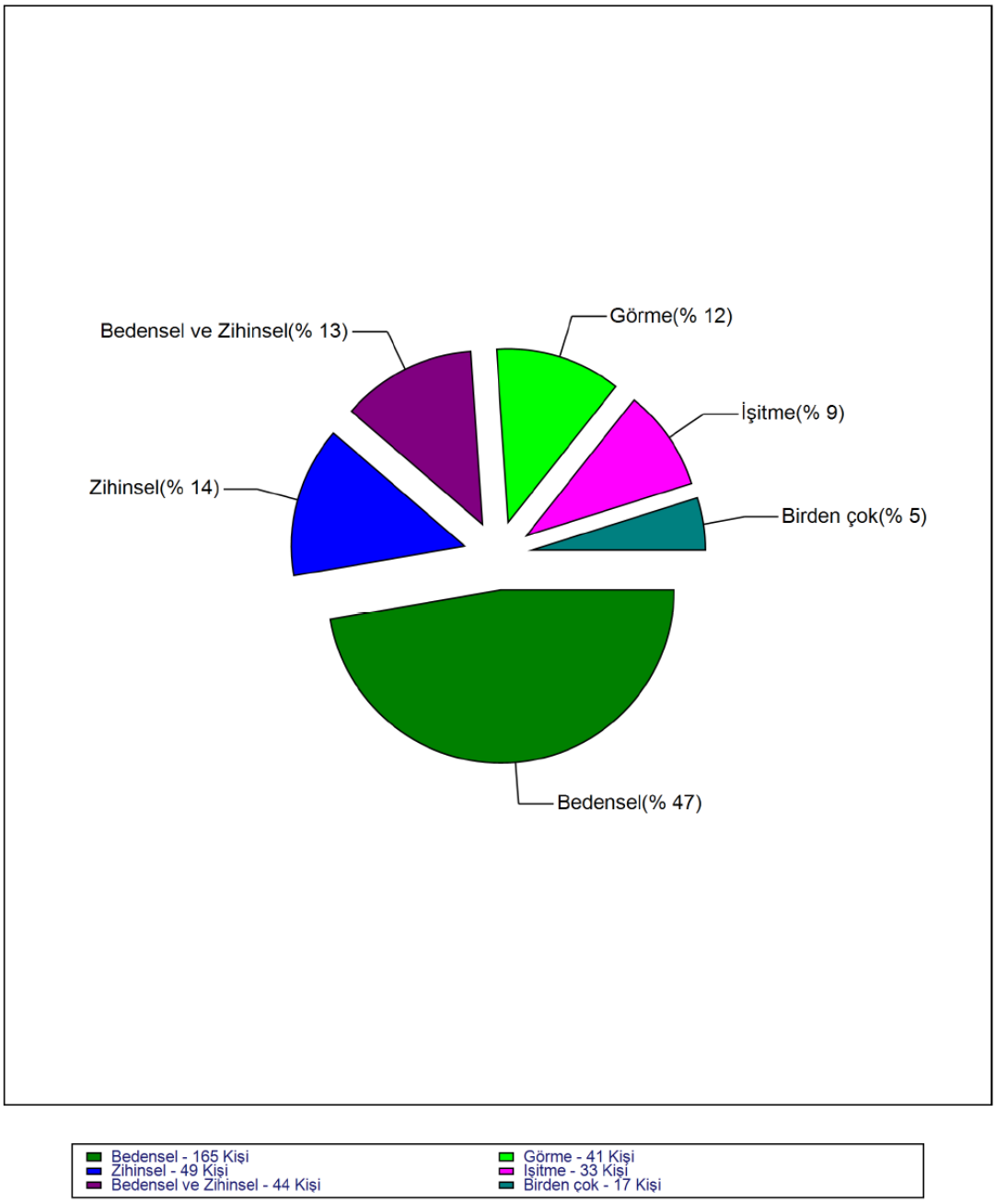
Grafik 23:İş Kurmak İstediği Sektör

ANKET KATILIM SAYISI: 68

Ankete katılım sayısı 68; Ankete katılanların %32'si küçük imalathane, %21'i çiçekçilik, %21'i halıcılık cevabı vermişlerdir. Dilovası'nda dezavantajlı grupların küçük çaplı imalathaneler inşa edebilecekleri ve aynı zamanda evde üretim (halıcılık) yapabilecekleri görülmektedir.

Grafik 24:Engel Türü Raporu

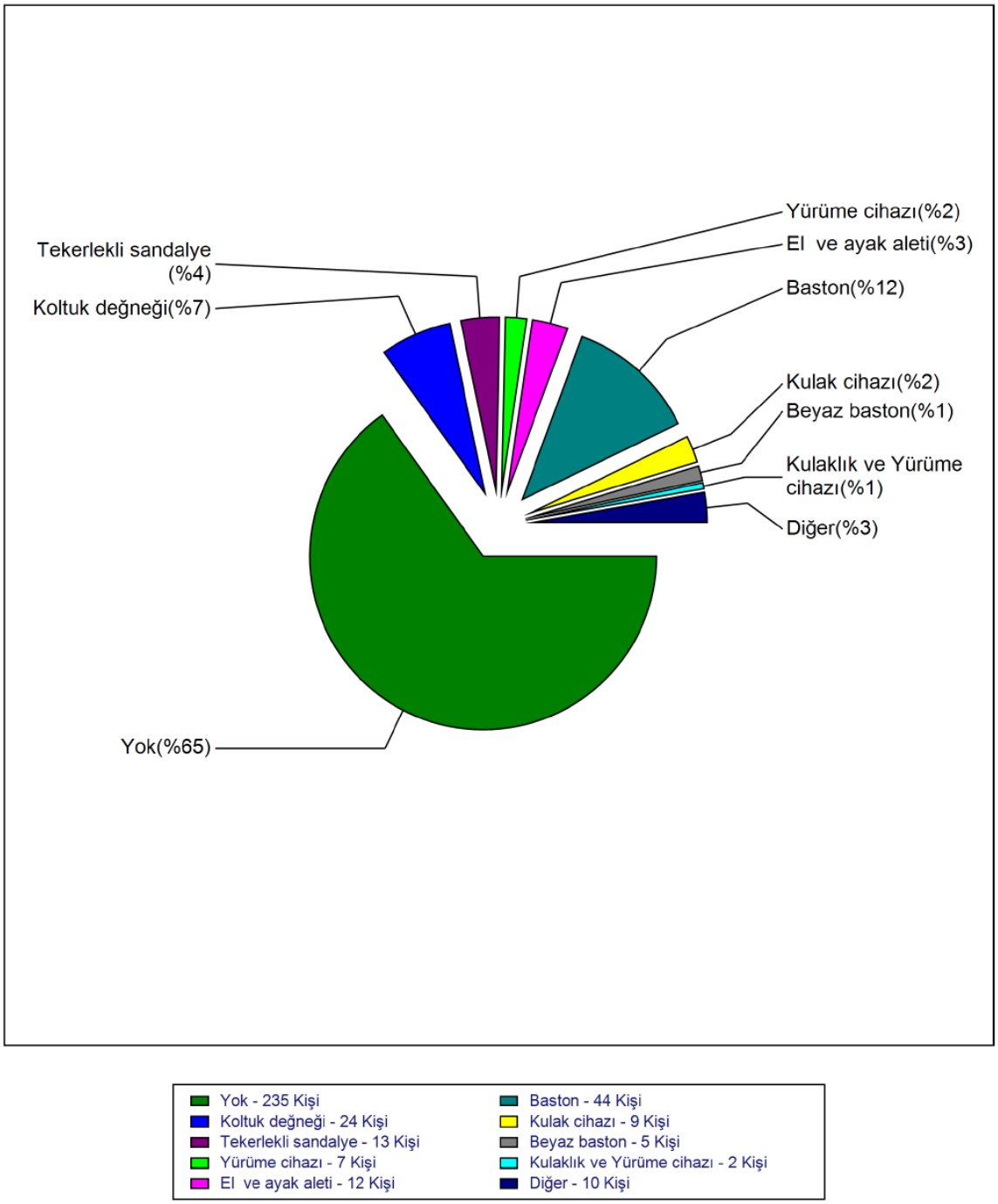

ANKET KATILIM SAYISI: 349

Ankete katılım sayısı 349; bunların dağılımı %47 bedensel, %14 zihinsel, %13 bedensel ve zihinsel, %12 görme, %9 işitme, %5 birden çok türü göstermektedir.

Dezavantajlı gruplar içerisinde önemli bir paya sahip olan engellilerin ağırlıklı olarak bedensel engele sahip oldukları görülmektedir.

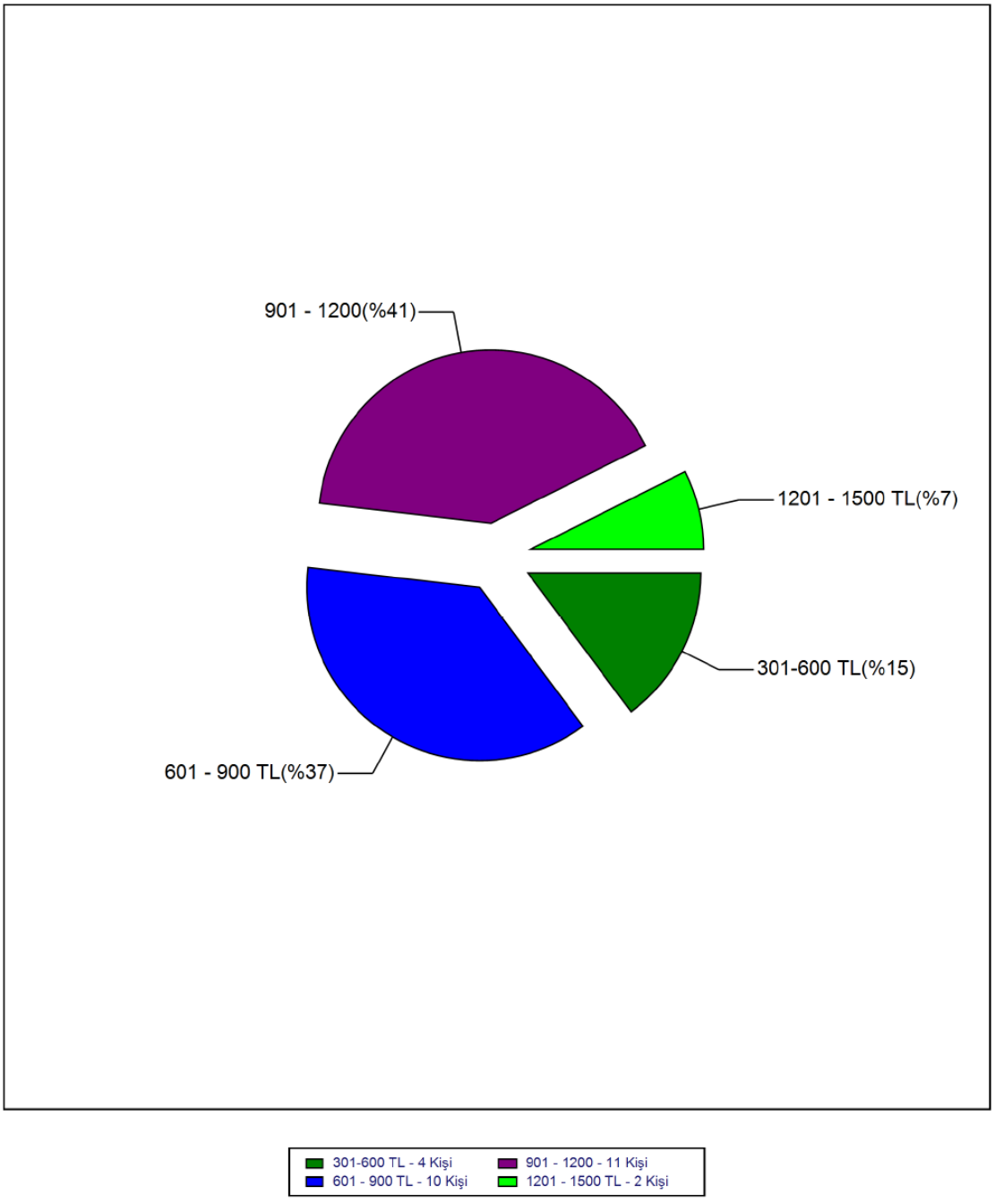
Grafik 25:Kullandığı Engelli Cihazı Raporu

ANKET KATILIM SAYISI: 361

Ankete katılım sayısı 361; bunların dağılımı %65 yok, %12 baston, %7 koltuk değneği, %4 tekerlekli sandalye, %3 el ve ayak aleti, %3 diğer, %2 yürüme cihazı, %2 kulak cihazı, %1 beyaz baston, %1 kulaklık ve yürüme cihazıdır. Engellilerin %65'inin engelli cihazı kullanmadığı ya da ihtiyacı olduğu halde gerekli bir cihaza sahip olmadığı görülmüştür.

Grafik 26:Halıcılık İşi Çalışmak İstenen Ücret

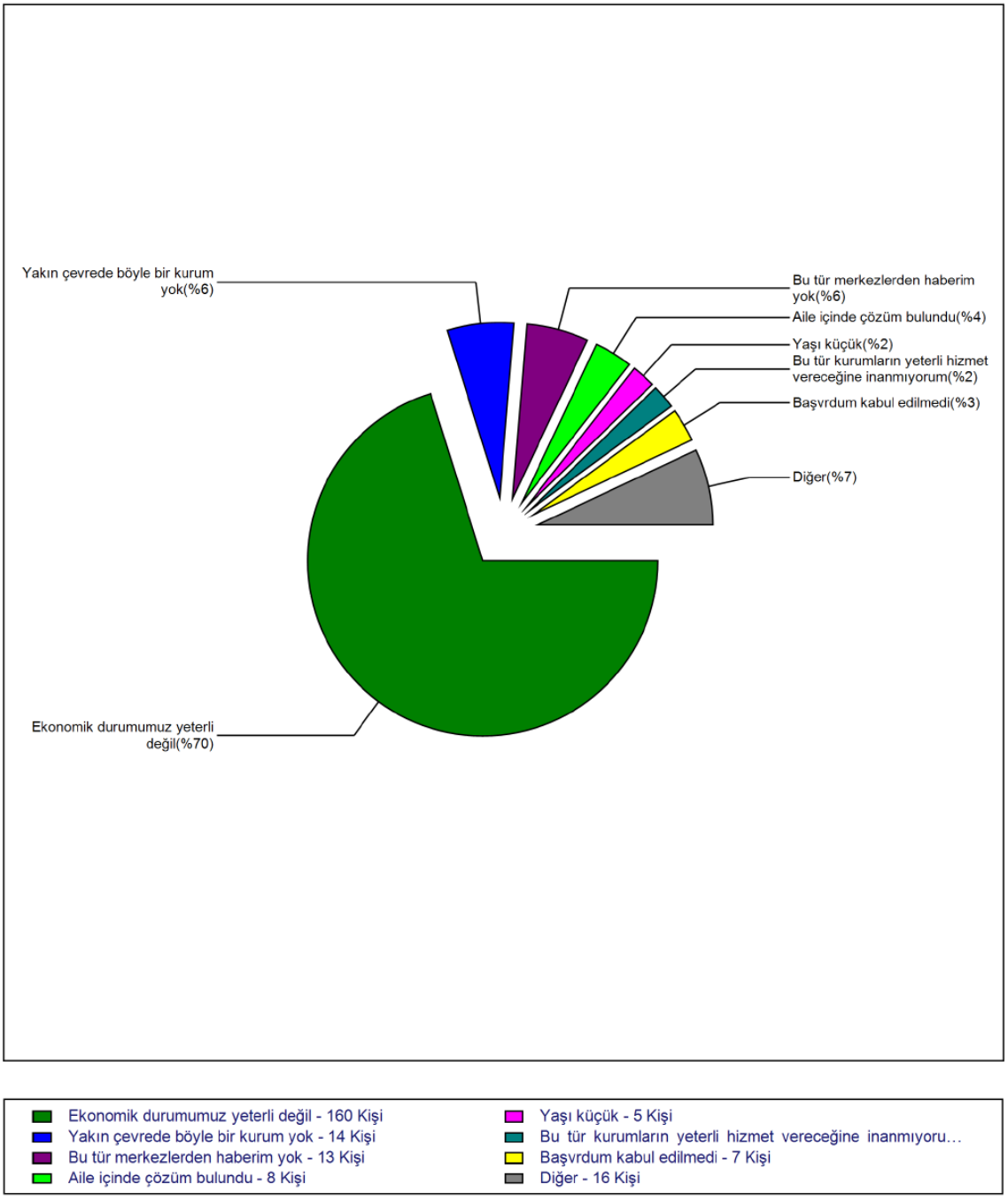

ANKET KATILIM SAYISI: 27

Ankete katılım sayısı 27; bunların dağılımı %41 901-1200TL, %37 601-900TL, %15 301-600TL, %7 1201-1500TL'dir.

Halıcılık işinde çalışmak isteyenlerin %78'i 1200TL'nin altında bir ücrete razı olduklarını ifade etmişlerdir.

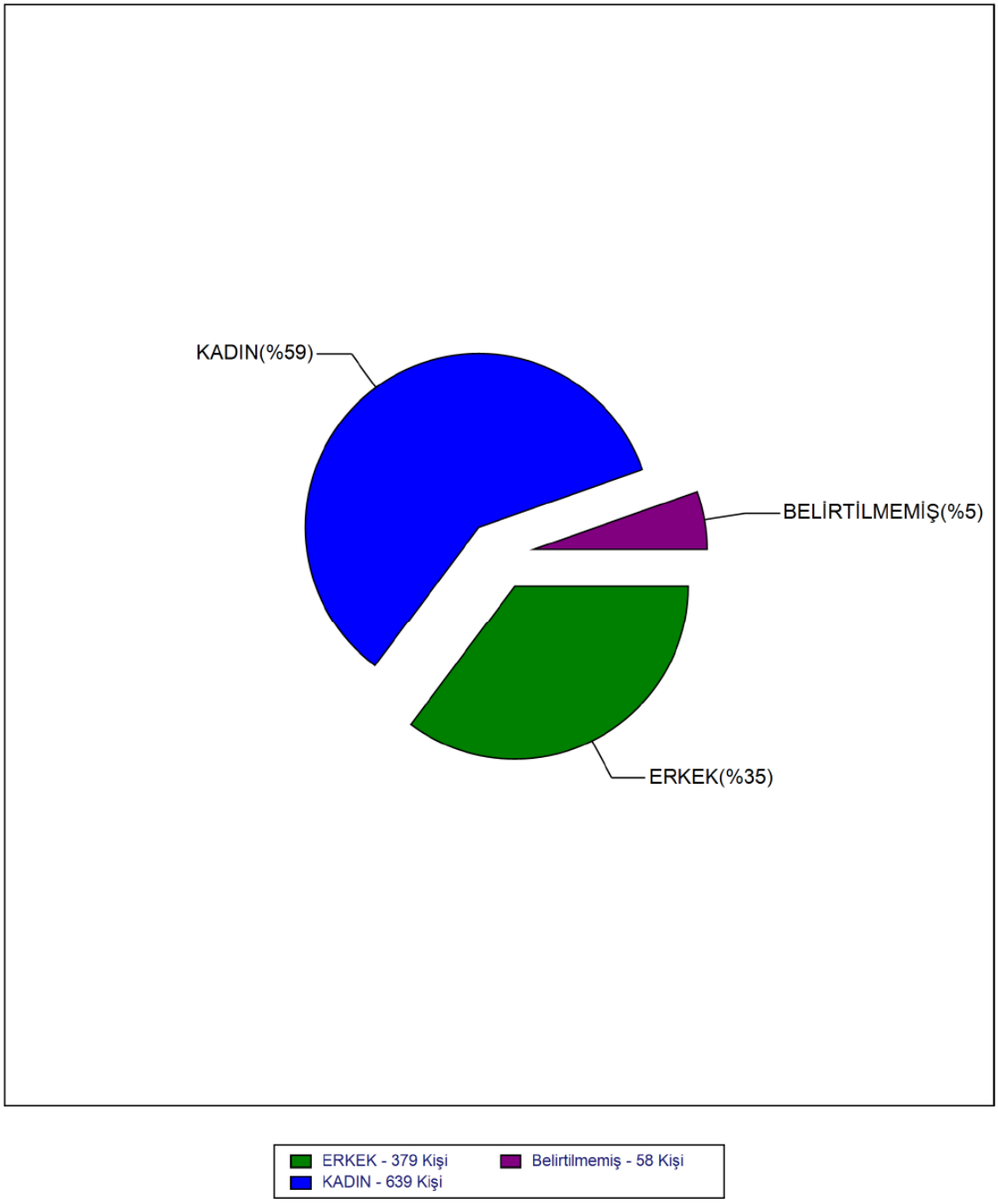
Grafik 27:Engelli Hizmetlerinden Yararlanmama Nedeni Raporu

ANKET KATILIM SAYISI: 228

Ankete katılım sayısı 228'dir. Ankete katılanların %70'i ekonomik durumumuz yeterli, %6'sı yakın çevremde böyle bir kurum yok, %6 bu tür merkezlerden haberim yok, %4'ü aile içinde çözüm bulundu yanıtı vermiştir.

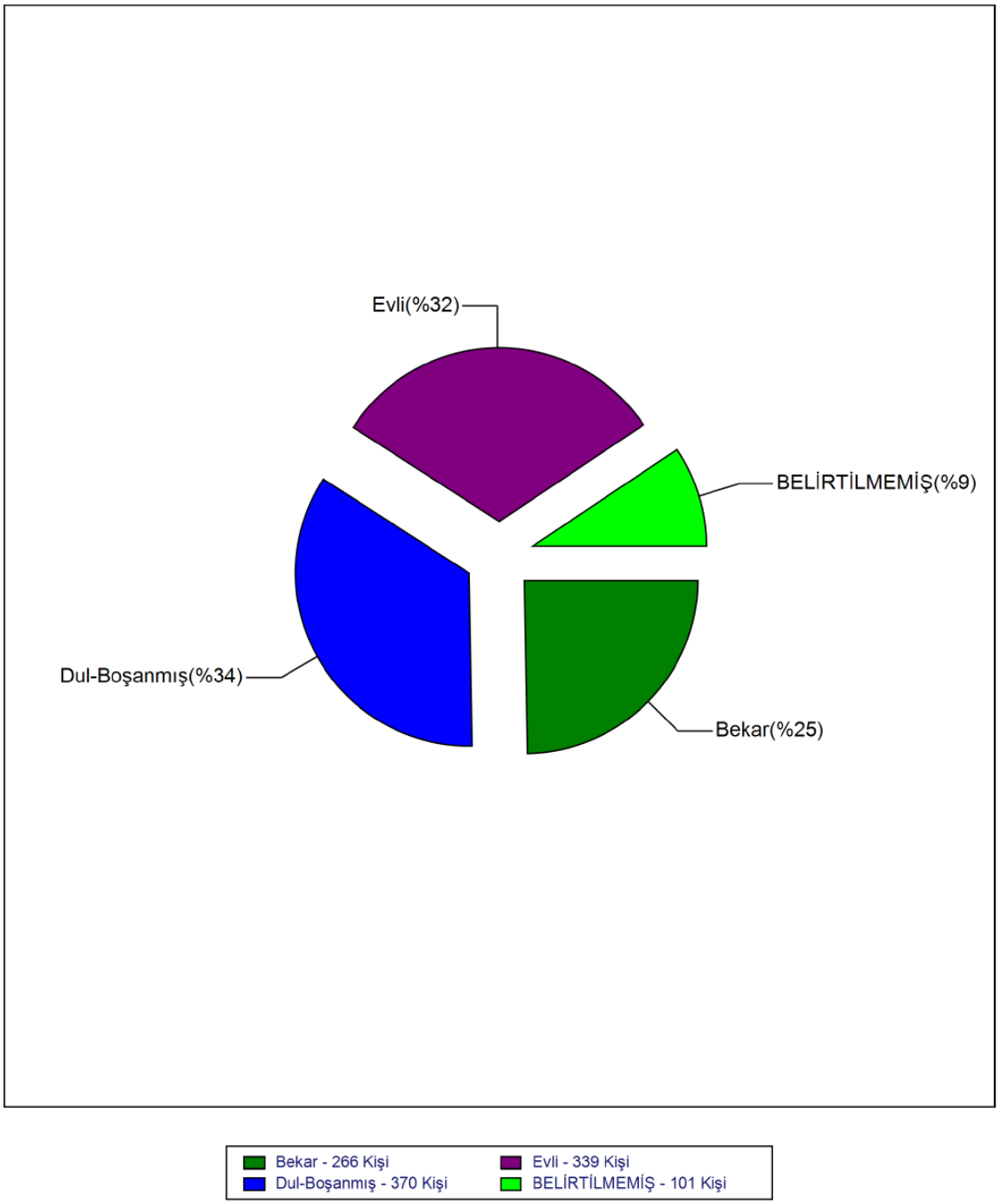
Grafik 28:Cinsiyete Göre Katılım Raporu

ANKET KATILIM SAYISI: 1076

Ankete katılım sayısı 1076'dır. Dezavantajlı grup anketine katılanların %59'u kadın %35'i erkek olarak gerçekleşmiş %5'i ise cinsiyet belirtmemiştir. Dilovası'nda faaliyette bulunan sanayi kuruluşları genel olarak kadın istihdamına ve özelde dezavantajlı kadın istihdamına önem vermelidirler. Kadın eğitimi ve kadın istihdamının artması beşeri sermaye gücü açısından olduğu kadar ilçenin sosyal ve kültürel gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Grafik 29: Medeni Hal Raporu

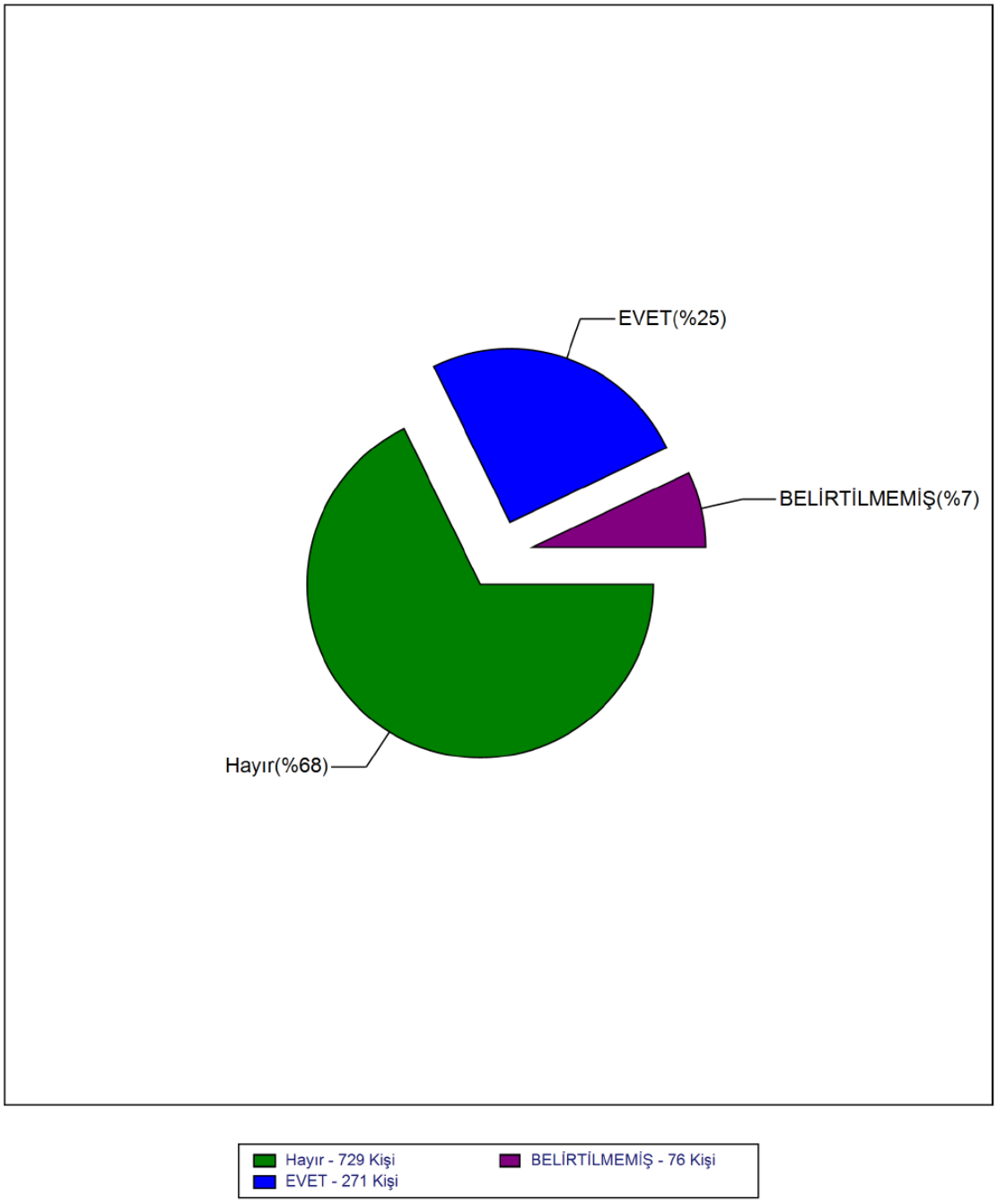

ANKET KATILIM SAYISI: **1076**

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %34 dul-boşanmış, %32 evli, %25 bekar, %9 belirtilmemiştir.

Dezavantajlı grupların %34'ünün medeni halinin "boşanmış" olması dikkat çekicidir. Bu durumdaki bireylerin mesleki eğitime tabi tutunması ve çalışma hayatına katılımı öncelenmelidir.

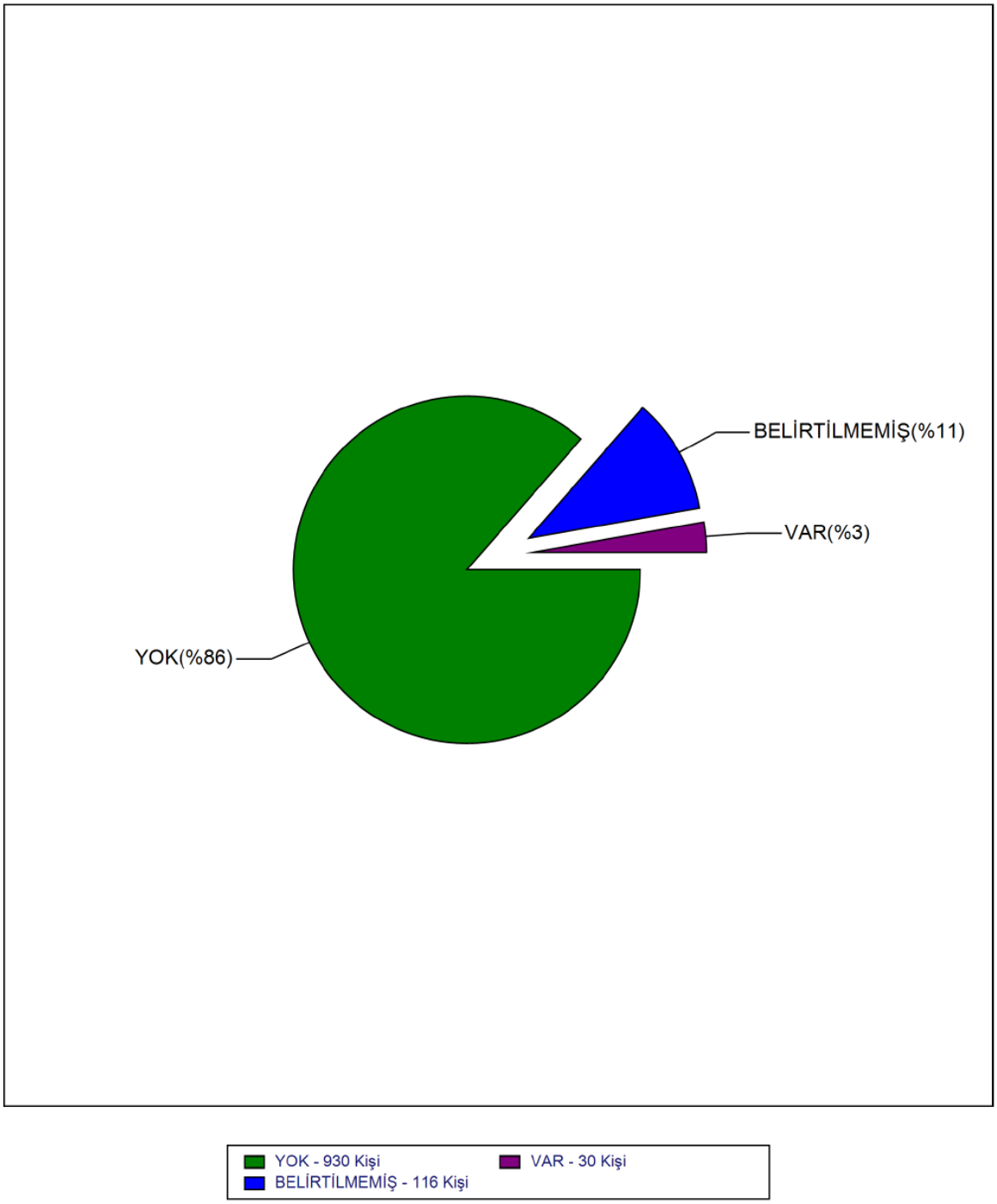
Grafik 30:Gelir Süreklilik Durumu Raporu

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %68 hayır, %25 evet, %7 belirtilmemiştir.

Dezavantajlı grupların %68'i sürekli bir gelire sahip değildir. Düşük gelire sahip bu yerleşim yerinde yoksullukla mücadelede bu grupların sürekli gelire sahip olması öne çıkan bir sorumluluktur. Girişimcilik eğitimi ve piyasa talepleri doğrultusunda gerçekleştirilecek mesleki eğitimler sayesinde gelirde süreklilik hedefine ulaşılacaktır.

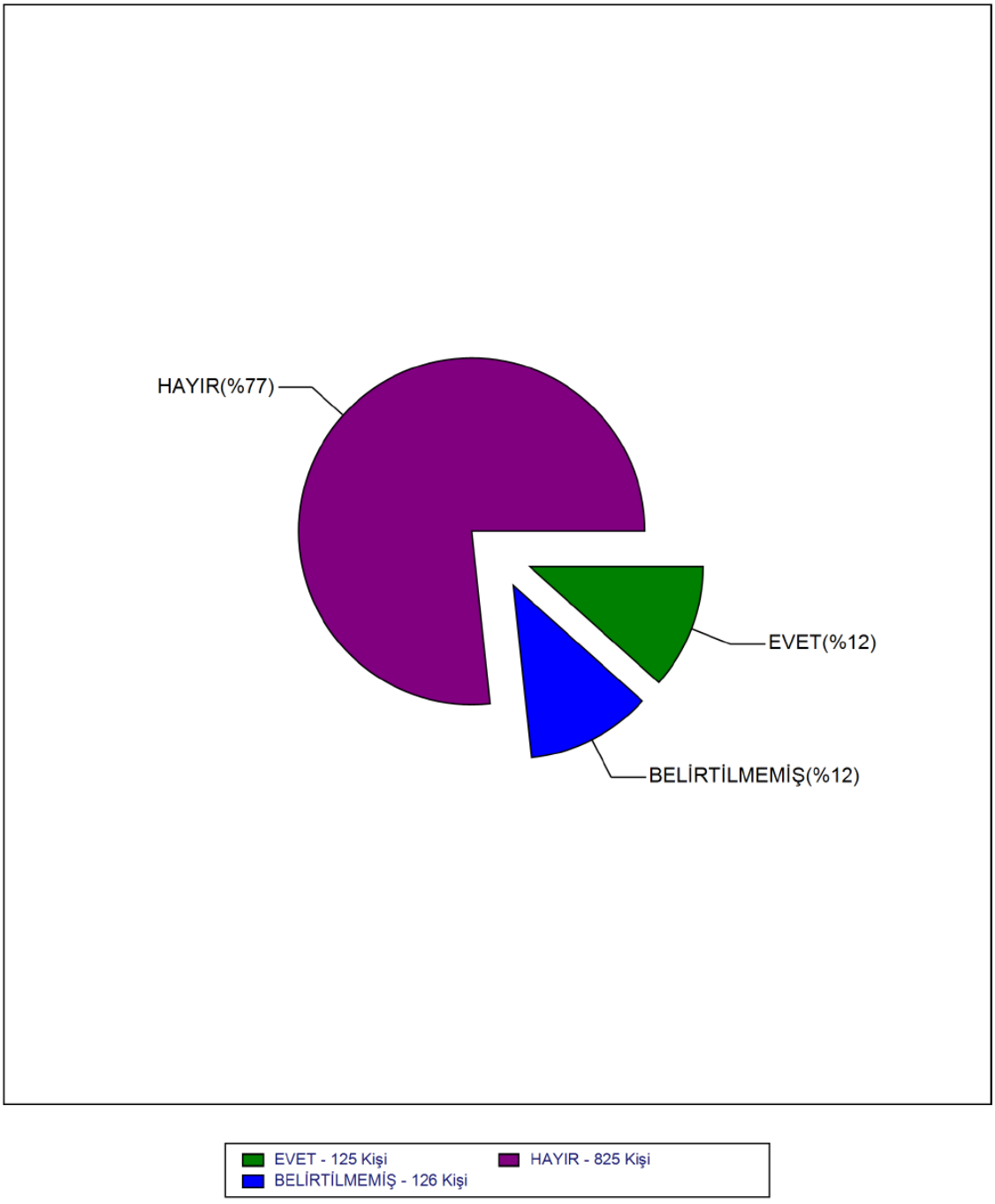
Grafik 31:Mesleki Sertifika Raporu

ANKET KATILIM SAYISI: **1076**

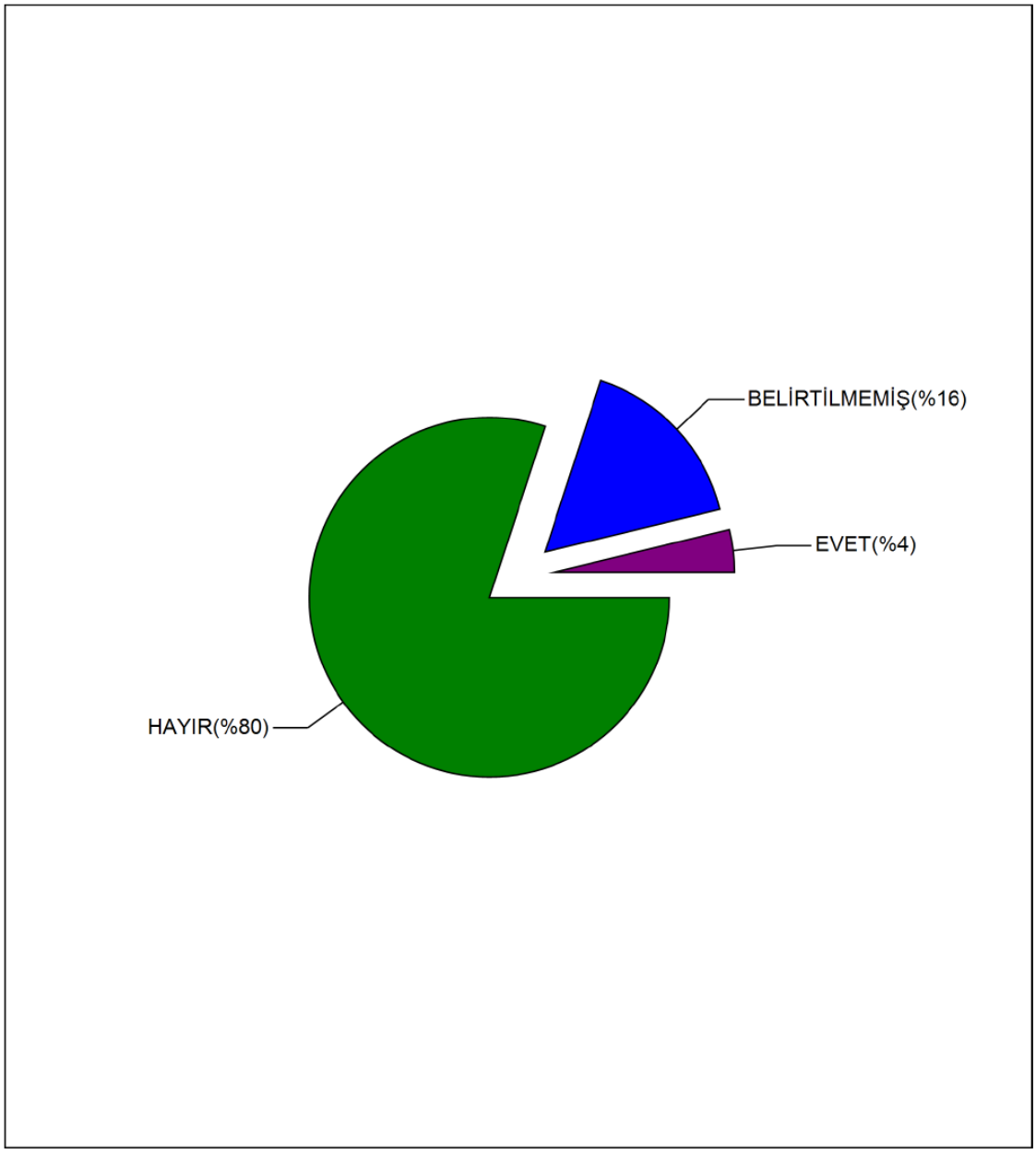
Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %76 yok, %11 belirtilmemiş, %3 vardır. Mesleki sertifikaların yok denecek kadar az olması, bu yönde yapılması gereken eğitim programlarının aciliyetini göstermektedir. Özel sektörün talepleri esas alınarak işbirlikleri ile gerçekleştirilecek mesleki eğitim sertifika programları dezavantajlı grupların çalışma hayatına katılımı açısından oldukça yararlı olacaktır.

Grafik 32:İş Gücü Durumu Raporu

Ankete katılım sayısı1076; bunların dağılımı %77 hayır, %12 evet, %12 belirtilmemiş. İş gücüne katılım oranları oldukça zayıftır.

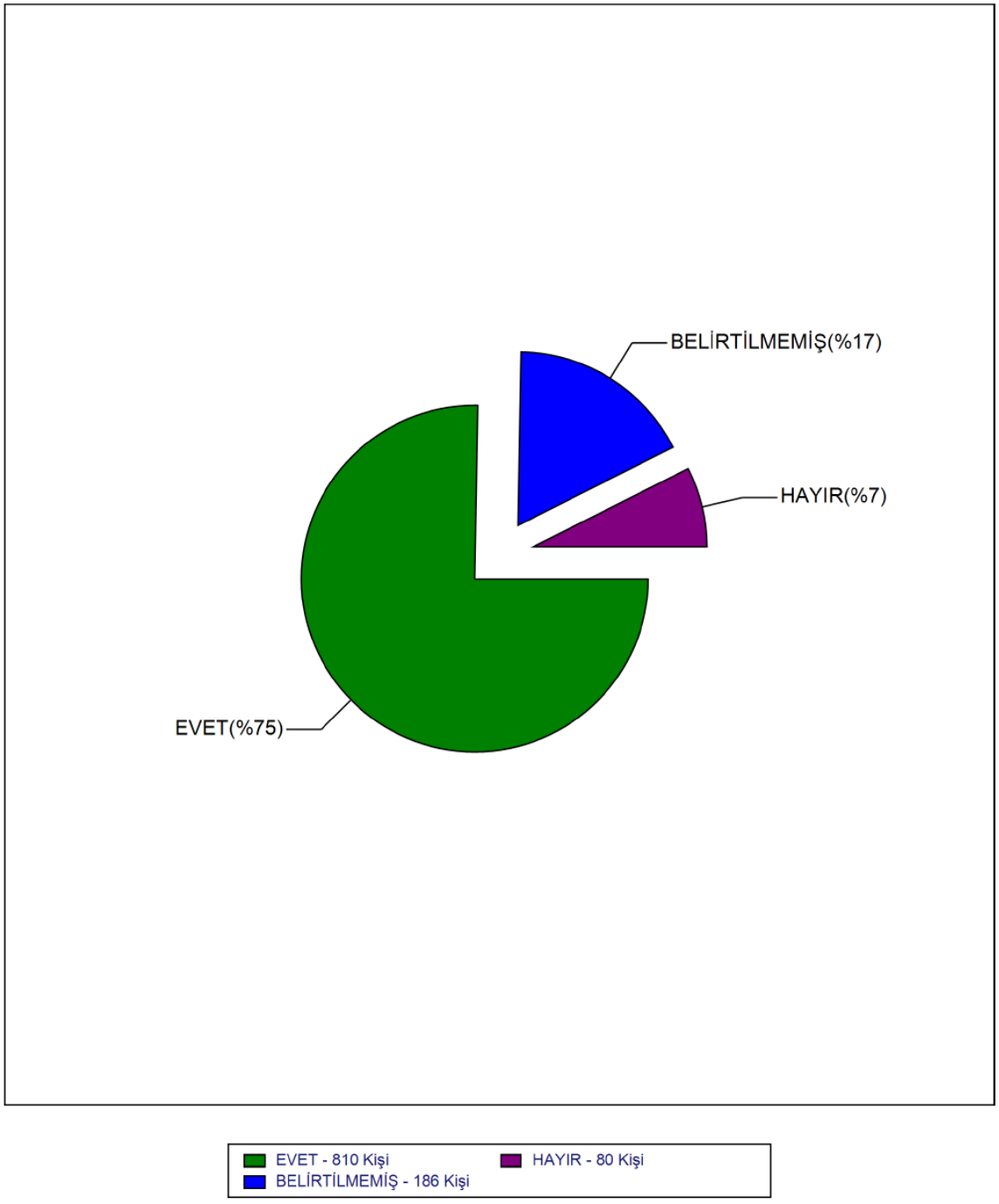
Grafik 33:Halen Bir İşte Çalışıyor Mu?

ANKET KATILIM SAYISI: **1076**

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %80 hayır, %4 evet, %16 belirtilmemiştir. Halen bir işte çalışanların payı son derece düşüktür. Dezavantajlı grupların % 80'inin bu soruya hayır cevabı vermesi bu kesimde yaygın bir işsizlik sorununun olduğunu göstermektedir.

Grafik 34:Daha Önceden İş Başvurusunda Bulunmuş Mu?

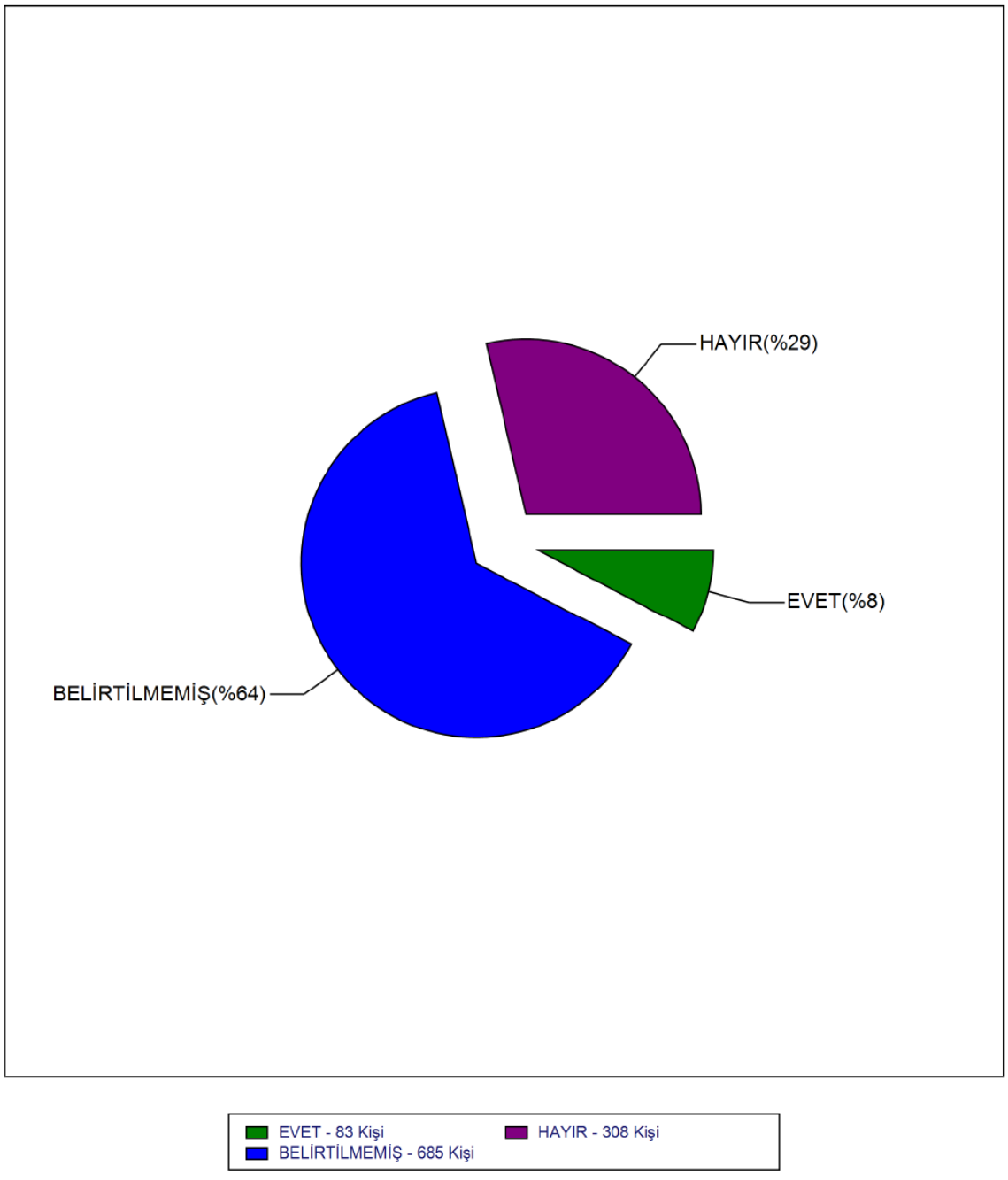

ANKET KATILIM SAYISI: 1076

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %75 evet, %7 hayır, %17 belirtilmemiş. Bu sorulara verilen cevaplardan elde edilen sonuçlar, son derece anlamlı ve umut vericidir. Dezavantajlı grupların %75', iş başvurusunda bulunmuştur. İş bulamamaları nedeniyle her ne kadar bir "cesaret kırılması" sorunu gelişmiş ise de, çalışma hayatına katılma bilincini geliştirici

eğitimler ve sanayi kuruluşlarının dezavantajlı gruplara yönelik pozitif ayrımcı istihdam stratejileri pozitif sonuçlar doğuracaktır.

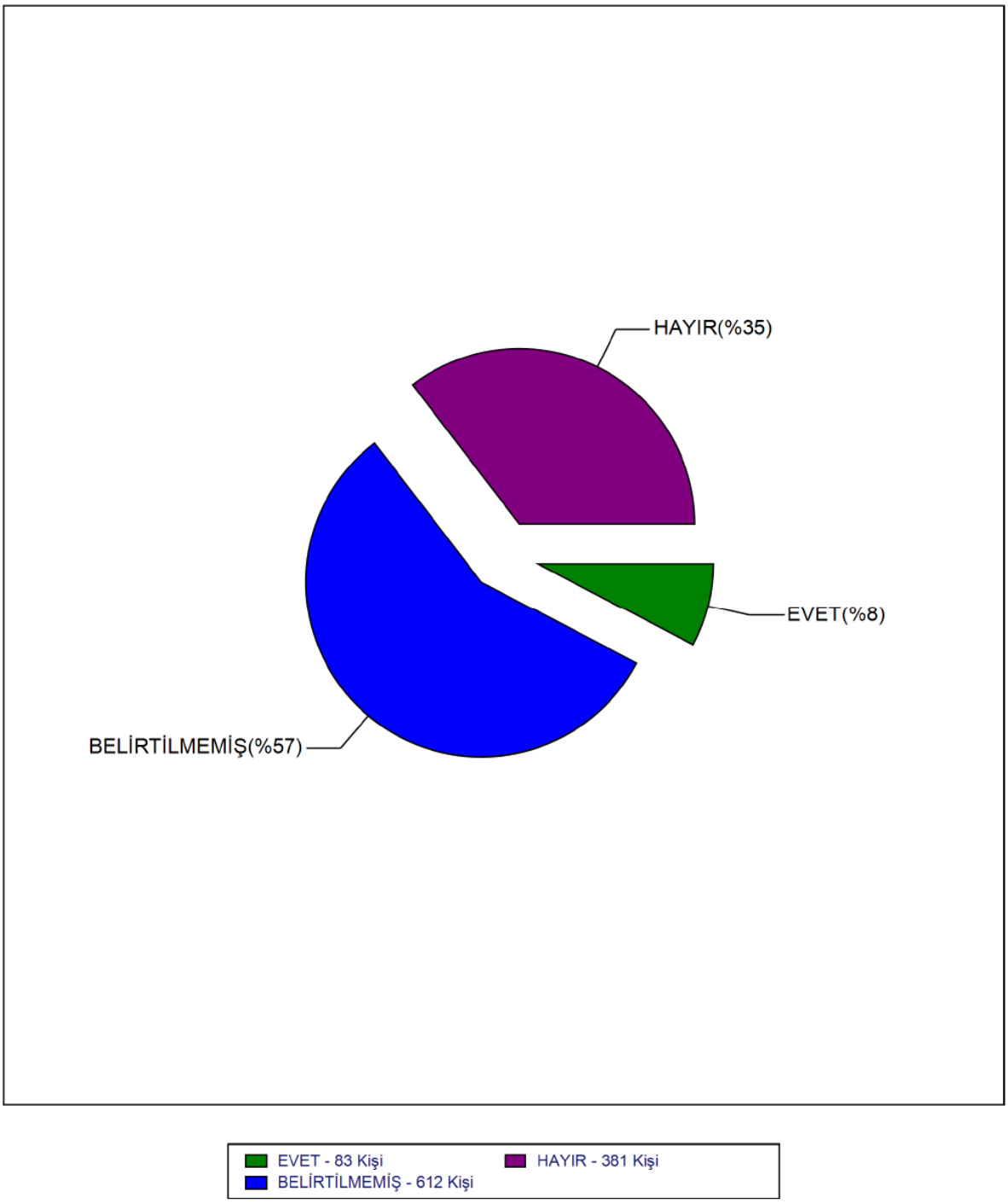
Grafik 35:Dezavantajı İle İlgili İlaç, Araç ve Gereçlerin İş Yerinde Kullanımında Güçlük Yaşar Mı?

ANKET KATILIM SAYISI: 1076

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %64 belirtilmemiş, %29 hayır, %8 evet. Dolayısıyla dezavantajlı grupların çok önemli bir bölümü üretim sürecinde aktif rol alabilir.

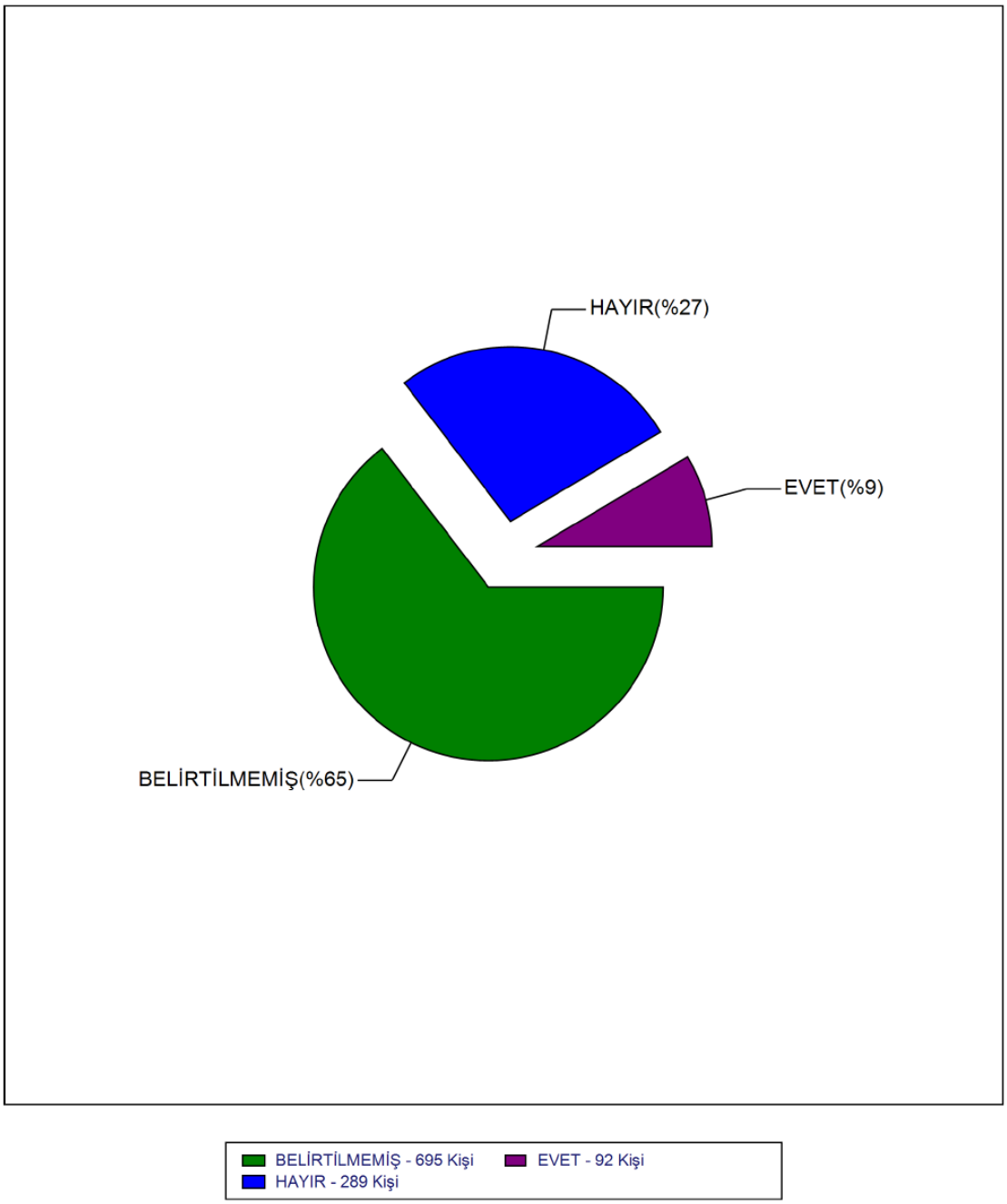
Grafik 36:İş Kurmak İster Mi?

ANKET KATILIM SAYISI: 1076

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %57 belirtilmemiş, %35 hayır, %8 evet. Belirtilmemiş ya da hayır cevapları büyük bir yüzdeyi göstermektedir. %8 oranında düşük bir yüzde olsa da, dezavantajlı grupların iş kurma isteğinde olması sevindiricidir. İş kurma isteğinin düşük olması şaşırtıcı değildir. İş kurma isteği girişimcilik yeteneği ya da isteği ile ilişkilidir. Toplumun geneli baz alındığında iş kurma istek ve yeteneğinin oransal olarak çok yüksek olmadığı söylenebilir. Dezavantajlı gruplara yönelik eğitim programları kapsamına girişimcilik eğitimleri de ilave edilmelidir.

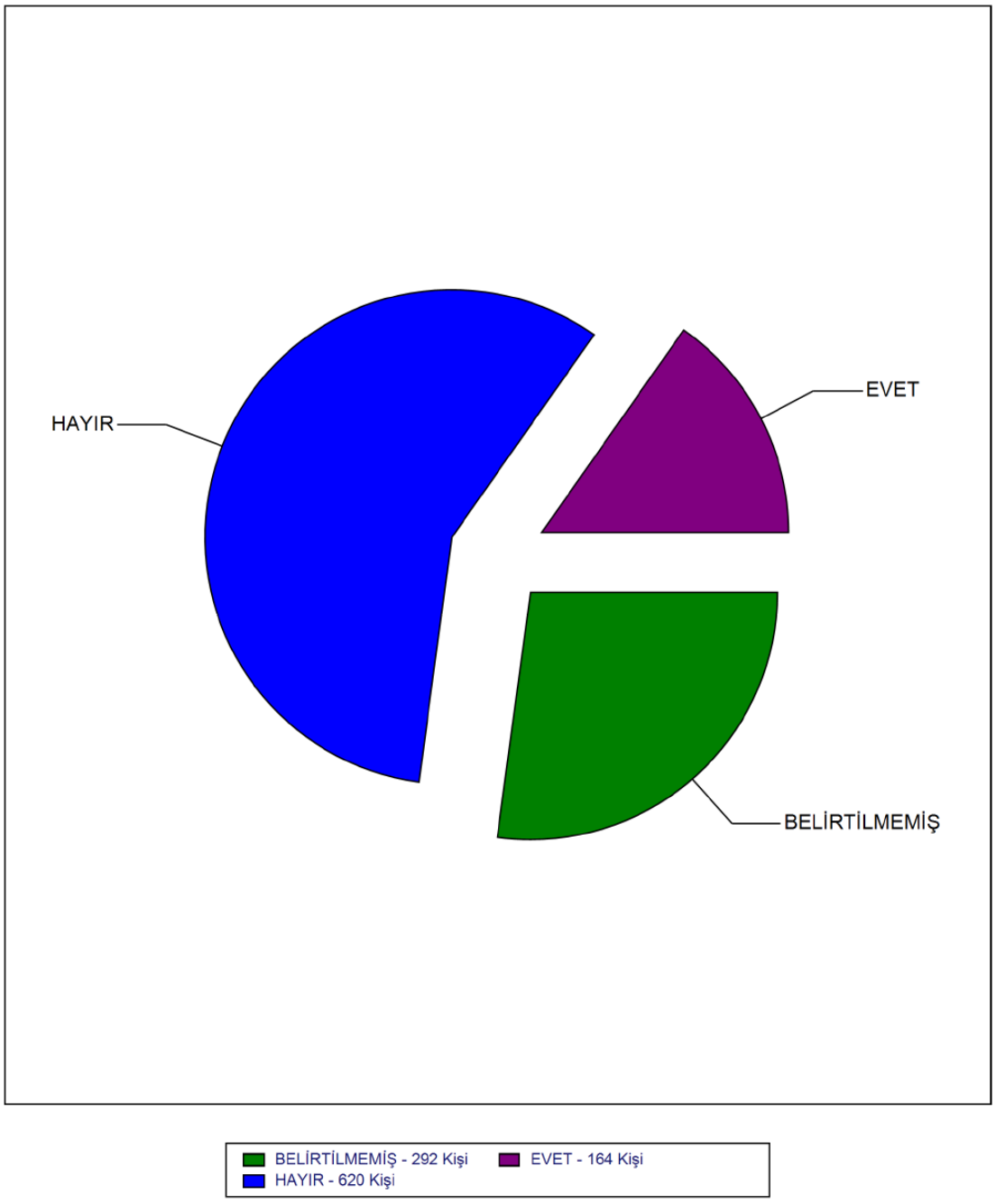
Grafik 37:Engelliliği İle İlgili Hizmetlerden Yararlanmak İçin Bir Kurum Veya Kuruluşa Gitti Mi?

ANKET KATILIM SAYISI: **1076**

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %65 belirtilmemiş, %27 hayır, %9 evet. Engellilere yönelik yardım eğilimi son yıllarda her ne kadar güçlenmiş olsa da henüz yeterli boyutlarda değildir. Bireyler mevcut yardımları yetersiz bulmakta ya da yeni yardımlar beklemektedir.

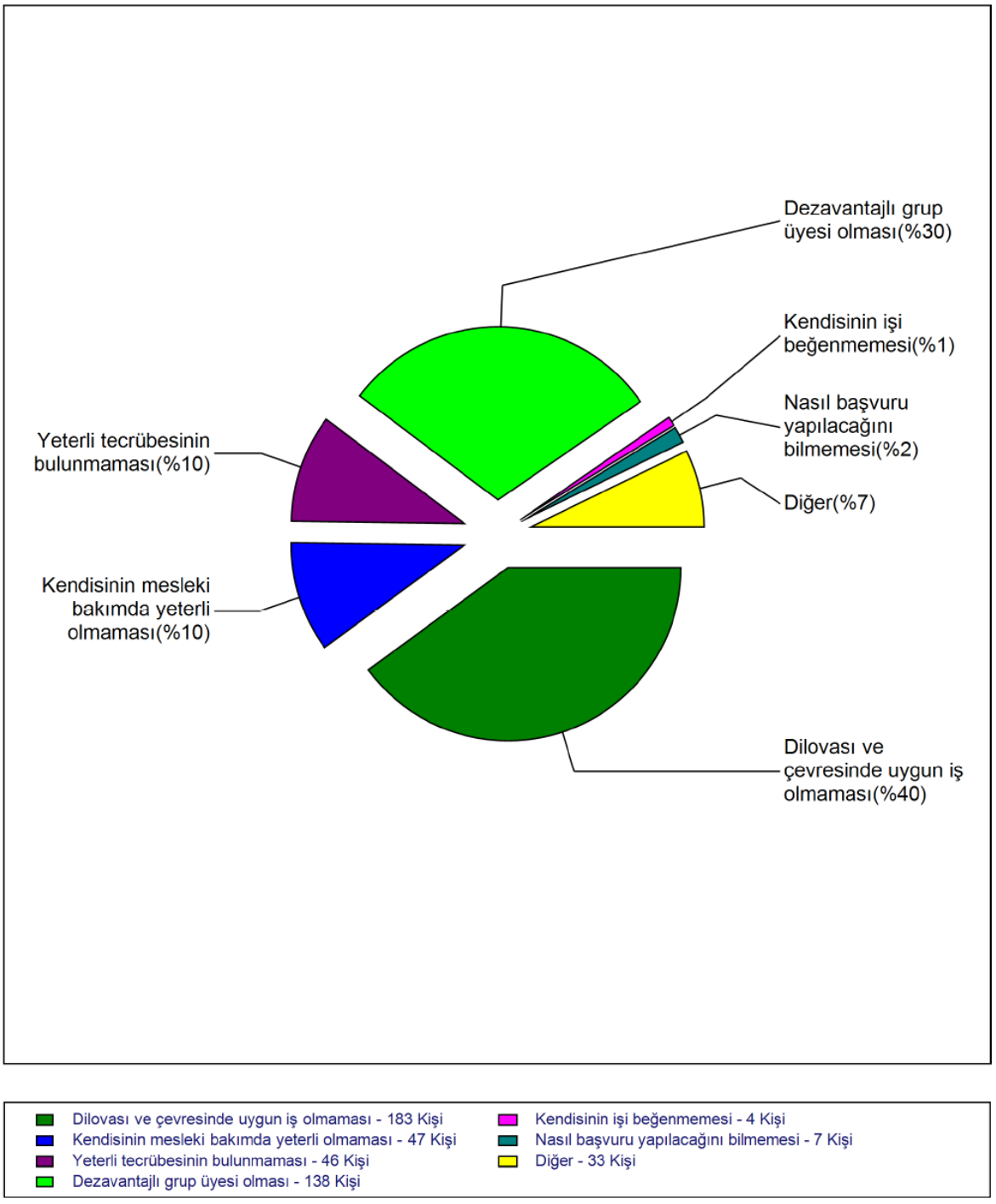
Grafik 38:Çalışmak İstiyor Mu?

ANKET KATILIM SAYISI: 1076

Ankete katılım sayısı 1076; bunların dağılımı %58 hayır, %15 evet, %27 belirtilmemiş. %58'lik grubun çalışmak istememesi, dezavantajlı gruplara yönelik eğitimlerin önemini göstermektedir. Dezavantajlı gruplara sosyal hayata katılma ve üretim süreçlerinde aktif rol almanın erdemi gibi konularda verilecek kişisel gelişim eğitimleri bu bireylerde çalışma isteğini artıcı etkiler doğuracaktır. Çalışma isteğinde olanların toplam içerisinde %15 olması, bu gruba yönelik meslek eğitimlerinin ya da çalışma ve iş hayatına katılma eğitimlerinin ivedilikle başlatılması zorunluluğunu gündeme getirmektedir.

Grafik 39: İş Bulamama Nedenleri

ANKET KATILIM SAYISI: 458

Ankete katılım sayısı 458'dir. İş bulamama nedenlerinin yüzdesel dağılımı şöyledir: %30 Dezavantajlı grup üyesi olması, %10 yeterli tecrübesinin bulunmaması, %10 kendisinin mesleki bakımdan yeterli olmaması, %40 Dilovası çevresinde yeterli iş olmaması, %1 kendisinin işi beğenmemesi, % 2 nasıl başvuru yapacağını bilmemesi, %7 diğer.

Bu soruya verilen cevaplardan aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

- Toplumumuzda dezavantajlı gruplara yönelik pozitif ayrımcılık bilinci güçlü değildir.
- Mesleki bilgi ve beceri yetenekleri geliştirilen dezavantajlı gruplar çalışma hayatına katılıma pozitif bakmaktadırlar.
- Dilovası çevresinde geniş iş imkanları olmasına karşın, dezavantajlı gruplara yeterli ölçüde ulaşılamamıştır. Sanayi kuruluşlarının sosyal sorumluluk ilkesi ekseninde istihdam politikalarını yeniden gözden geçirmeleri yararlı olacaktır.

IV. DEZAVANTAJLI GURUPLARIN İSTİHDAM POTANSİYELİNİ ARTIRMAYA YÖNELİK TEDBİRLER

Dezavantajlı gurupların çalışma hayatına katılımından önce, bu gurupların hayat standardını pozitif istikamette etkileyecek bazı önemli tedbirler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- *Hizmet Önceliği*: Kamu, özel kurum ve kuruluşların dezavantajlı gruplara ve bireylere yönelik hizmetlerinde öncelik verilmesi sağlanmalıdır.

- *Konut Üretimi*: Kentte yapılacak konut üretiminde dezavantajlı grupların öncelikli olarak yararlandırılması sağlanmalıdır.

- *Fiziksel Çevre:* Yollar, kaldırımlar, kamu binaları, parklar ve bahçeler, okullar, içinde yaşanılan konutlar, ulaşım araçları ve bunun gibi daha bir çok fiziksel çevre unsuru, engellilerin topluma katılmasının önünde ciddi birer engel oluşturmaktadır. Böylece sahip olduğu engeli nedeniyle hareket yeteneği sınırlanmış insanların bu ve benzeri sebeplerle yaşadıkları sınırlama daha da pekişmektedir. Bunun anlamı hareket yeteneği sınırlanan bireyin toplumsal yaşamdan dışlanmasıdır. Oysa bütün bunlar, engellilerin ve dezavantajlı grupların topluma katılmasını, toplumla bütünleşmesini kolaylaştıracak bir biçimde tasarlanabilir ve geliştirilebilir.

- *İmar Mevzuatları:* Fiziksel çevrenin yapılandırılmasında sorumlu kişi ve kuruluşların dezavantajlı gruplar ve kişiler konusunda bilgili, bilinçli ve duyarlı davranmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla fiziksel çevrenin tasarlanması ve yapılandırılması süreçlerinde engellilerin, ailelerinin ve örgütlerinin katılımı sağlanmalıdır. Belediyeler imar mevzuatlarında yer alan konuyla ilgili hususların uygulanmasında hassas davranmalı, standartlara uygun olmayan uygulamalar için gerekli önlemleri almalıdır.

- *Sosyal Yaşama Katılım:* Donatılar açısından, erişilebilirliğinin sağlandığı binalar ve projeler teşvik edilmelidir. Eğitim, sağlık, dini, kültürel ve spor tesisleri donatılar içinde yer almaktadır. Herkes gibi dezavantajlı grupların özellikle de engellilerin bu alanlara ulaşma ve yaralanma hakkı bulunmaktadır. Eğitim, sağlık, hukuk hizmetlerinden yararlanabilmeleri için bina girişleri, katlar arası ulaşım, koridor, kapılar gibi iç düzenlemeler de engelli ve yaşlıların kullanımına uygun olmalıdır.

- *Ulaşım:* Dezavantajlı grupların ulaşımı normal insanlarla aynı toplu taşım aracı kullanma esasına dayanmalıdır. Ancak yalnız otobüs değil, gerektiğinde özellikle de dezavantajlılara yönelik tasarlanmış daha küçük ulaşım araçları seçilerek, düzenli ya da talebe bağlı seferler konulması düşünülebilir Yerel yönetimlerin denetimindeki tüm toplu taşım araçları ve şehir içi servis araçları özellikle özürlülere ve yaşlılara yardımcı araç ve gereçleriyle rahatlıkla erişebilecekleri biçimde donatılması ve araç ile durak ve kaldırım yüzeyleri arasındaki kot farklılıklarının giderilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimler, ayrıca özel durumdaki özürlülerin taşınması için özel donanımlı araçlar hazırlamalı ve bunları hizmete sunmalıdır. Toplu taşıma araçlarından dezavantajlı gruplar ücretsiz yararlanabilmelidir.

Dezavantajlı grupların çalışma hayatına katılımı, yerel düzeydeki politika tedbirlerinin yanı sıra ulusal istihdam politikaları ile artırılabilir. Dezavantajlı grupları istihdam eden üretim birimlerine mali ayrıcalıkların sağlanması makro düzeyde ele alınabilecek en önemli tedbirlerin başında gelmektedir. Sorun çok boyutlu olduğu için, çözüm önerileri de çok boyutlu olmalı ve farklı bakış açılarından hareket edilmelidir.

1.Ulusal düzeyde atılabilecek adımlar

Ulusal düzeyde alınacak tedbirler ve hayata geçirilebilecek uygulamalarda temel ilke, "pozitif ayrımcılık" olarak da adlandırılan destekleyici tutum olmalıdır. Her ne kadar "pozitif ayrımcılık" tabiri anayasamızda yer almasa da, bu konuda yapılacak ayrıcalıkların eşitlik ilkesine aykırı olmadığı anayasamızda açıkça ifade edilmektedir. Anayasamızın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddesi şöyle demektedir:

> Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. *Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.*

Görüldüğü üzere Anayasamız, "dezavantajlı gruplar" lehine yapılacak "pozitif ayrımcılığın" eşitlik ilkesine aykırı olarak görülemeyeceğini vazetmektedir. Anayasamızın bu açık hükmüne dayanılarak dezavantajlı grupları istihdam eden üretim birimlerine mali ayrıcalıklar sağlanabilir. Yine bu grupların sosyal entegrasyonuna katkıda bulunacak kuruluşlara da mali açıdan destekleyici ve teşvik edici ayrıcalıklar tanınabilir.

2.Yerel düzeyde atılabilecek adımlar

Yerel düzeyde dezavantajlı grupların çalışma ve iş yaşamına katılımını sağlamanın çok farklı yollarından söz edebiliriz. Bu tedbirler, mevcut kurumlarla işbirliğine gidilerek dezavantajlı gruplar lehine sosyal ve ekonomik projeler geliştirmek şeklinde olabileceği gibi, bu maksatla kurulacak ve yalnızca dezavantajlı grupların entegrasyonu ile ilgilenecek özel kurumların tesis edilmesi şeklinde de olabilir.

A.Mevcut Kurumlar Aracılığıyla Atılabilecek Adımlar

i. Üniversitelerin Sürekli Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezleri ile İşbirliği

Üniversitelerin bünyesinde kurulu olan sürekli eğitim araştırma ve uygulama merkezleri ile Dilovası Belediyesi ve Dilovası Kaymakamlığı arasında işbirliği kurularak, dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik entegrasyonunu gözeten özel projeler geliştirilebilir. Sürekli eğitim araştırma ve uygulama merkezleri bünyesinde çeşitli meslek edindirme programları düzenlenerek dezavantajlı grupların iş yaşamına katılımı teşvik edilebilir. Bunun yanı sıra, sadece dezavantajlı grupların katılımına yönelik çeşitli sanat ve kültür faaliyetleri vasıtasıyla bu insanların kültürel ve sosyal hayata katılımları da sağlanabilir.

Dezavantajlı gruplarla ilgili olarak yaptığımız saha araştırmasından elde ettiğimiz verilere baktığımızda, bu grupların en önemli kısmının "muhtaç kadınlar"dan oluştuğunu görüyoruz. Muhtaç kadınlar, Dilovası'ndaki tüm dezavantajlı popülasyonun % 39'unu meydana getirmektedir. İkinci sırada, % 26 ile özürlüler, üçüncü sırada ise % 21 ile yaşlılar gelmektedir. Bu istatistikler, öncelikle ve ivedi olarak muhtaç kadınlar lehine atılacak adımların önemine işaret etmektedir. Kadınlar arasında meslek edinmek ve çalışma yaşamına katılmak isteyenlerin

ayırt edilerek, Sürekli eğitim araştırma ve uygulama merkezleri bünyesinde düzenlenecek sertifikalı eğitim programlarında eğitilmeleri üzerinde durulabilir.

Yine sürekli eğitim araştırma ve uygulama merkezleri bünyesinde engelliler için özel sertifikalı programlar açılabilir. Yaşlılar arasından da iş yaşamına katılmak isteyenler ayırt edilerek, sağlık durumları ve bedensel özellikleri gözetilerek sürekli eğitim araştırma ve uygulama merkezleri bünyesinde bunlara yönelik programlar uygulanabilir. Sürekli eğitim araştırma ve uygulama merkezlerinden alınacak sertifikalar, dezavantajlı grupların sadece iş yaşamına dahil olmalarını teşvik etmekle kalmayacak, aynı zamanda bu bireylerin kendine güvenlerini artırarak sosyal ve kültürel hayata katılma konusundaki cesaretlerinin artmasına da katkıda bulunacaktır.

ii. KOSGEB ve İŞKUR ile işbirliği

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ilgili kurumu olan İŞKUR ile bağlantı içerisinde, dezavantajlı grupların kendi işlerini kurmaları için özel projeler geliştirilebilir. KOSGEB bünyesinde yer alan "Girişimcilik Destek Programı" çerçevesinde, dezavantajlı grupların lehine projeler gerçekleştirilebilir. Girişimcilik Destek Programı'nın altında yer alan Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi; Yeni Girişimci Desteği ve İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Desteği, bu bakımdan önemli fırsatlar sunabilir.

iii. Diğer Kurumlarla işbirliği

Halk Eğitim Merkezi ve Çıraklık Eğitim Merkezleri ile işbirliği içerisinde, dezavantajlı grupların sosyal ve ekonomik entegrasyonunu destekleyici faaliyetler organize edilebilir. Saha araştırmasından elde ettiğimiz verilere baktığımızda, dezavantajlı gruplar arasında okur yazarlık oranının oldukça düşük olduğunu görmekteyiz (Okur yazar olmayanların oranı % 61'dir). Halk Eğitim Merkezi'ne bu konuda önemli işlevler düşmektedir. Yine okuma yazma oranının düşüklüğü, ilk ve orta öğretim okullaşma oranının da düşük olduğunun bir göstergesi olarak okunabilir. Bu durumda, çıraklık merkezi vasıtasıyla okula gitmeyen gençlerin meslek edinmelerine katkıda bulunularak, dezavantajlı grupların gelecekte sayısının gelecekte artmasının önüne geçilebilir.

B. Yeni Kurumlar Tesis Edilmesi Yoluyla Atılabilecek Adımlar

Tesis edilebilecek yeni kurumlara örnek olarak, dezavantajlı gruplar eğitim merkezi gösterilebilir.

Dezavantajlı Gruplar Eğitim Merkezi

Dilovası'nda sanayici, Belediye ve sivil toplum kuruluşlarının katkısı ile dezavantajlı guruplar eğitim merkezi kurulabilir. Eğitim merkezinin binası, Belediye ya da Hazine arazisi üzerine inşa edilebilir. Eğitim merkezinin finansmanında sanayici katkısı sağlanabilir. Eğitim merkezinin gerçekleştireceği hizmetleri koordine etmek üzere Genel Koordinatör kendisine bağlı bir ekip görevlendirilebilir. Eğitim merkezinden beklenen bazı hizmetler aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir:

- Sertifika Programları: Sanayicinin ara eleman ihtiyacının karşılanması için ilgili kuruluşların spesifik talebi doğrultusunda gerçekleştirilecek eğitim programları ile dezavantajlı gurupların çalışma hayatına katılımı sağlanabilir.

- *Seminerler:* Dezavantajlı gurupların genel olarak sosyal hayata ve özelde çalışma hayatına katılımını teşvik etmek üzere, gerçekleştirilecek seminerler çok yararlı olacaktır. Seminerlerde, ele alınacak bazı konular şunlardır: Aile içi iletişim, motivasyon, sağlık bilinci geliştirme, sosyal sorumluluk vb.

- *Burs:* Ağırlıklı olarak kız çocuklarına olmak üzere, İlçe'de oturan öğrencilerin eğitim görecekleri yüksek öğretim kurumlarının bulundukları yerleşim yerlerinde başta barınma sorunu olmak üzere eğitim masraflarına katkı yapılabilir. Benzer şekilde, orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencileri de mali imkanlar araştırılmalıdır.

- *Girişimcilik Eğitimleri:* Girişimcilik eğitimleri ile dezavantajlı guruplara girişimcilik bilinci verileceği gibi bu alanda destek sağlayan kuruluşlar ile iletişim kanalları geliştirilebilir.

- *Engelli Bakım Sertifika Programı:* Engellilerin çalışma hayatına katılımı bu kişilerin bakımı ve bilinçlendirilmesi ile ilişkilidir. Ülkemizde engellilerin bakımı çoğunlukla aile ortamında yapılmaya çalışılmaktadır. Oysa engellilerin bakımı, sağlık bilinçlerinin ve kişisel gelişimlerinin güçlendirilmesi profesyonel desteklerle ile mümkündür. Eğitim merkezinde engellilerin bakımlarını yapacak bireylerin eğitilmesi son derece önemlidir. Eğitime tutulacak bireylerin eğitim programları sonunda engelli bakım sertifikasına sahip olmaları sağlanmalıdır. Bu sertifikaya sahip bireyler istihdam hayatına katılacaktır. Öte yandan engelli bakım sertifikasına sahip bireylerin katkıları ile engellilerin sosyal hayata ve çalışma hayatına katılım eğilimi güçlenecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Bayhan Vehbi (1996). "Türkiye'de İç Göçler ve Anomik Kentleşme", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç,* Sosyoloji Derneği Yayını, No:5.

Berthoud, Richard; Blekesaune, Morten (2006), "Persistent Employment Disadvantage, 1974 to 2003", *ISER Working Paper* 2006-9.

Betcherman, Gordon vd., (2007), "A Review of Interventions to Support Young Workers: Findings of the Youth Employment Inventory", *Social Protection Discussion Paper*, No. 0715.

Betcherman, Gordon, Karina Olivas ve Amit Dar (2004), "Impacts of Active Labor Market Programs: New Evidence from Evaluations with Particular Attention to Developing and Transition Countries", *Social Protection Discussion Paper Series*, No. 0402.

Buğra, Ayşe, *Toplumsal Cinsiyet, İşgücü Piyasaları ve Refah Rejimleri: Türkiye'de Kadın İstihdamı*, TÜBİTAK Proje, No: 108K524.

Caillods, Françoise (1998), *Education Strategies for Disadvantaged Groups,* UNESCO School" in Theo Cox (ed.) (2000) *Combating Educational Disadvantage. Meeting the Needs of Vulnerable Children* (London & New York: Taylor and Francis Group), pp. 81-100.

Çelikoğlu, İlyas (2009), *Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı: Eğilimler, Belirleyici Faktörler ve Politika Çevresi*, Dünya Bankası ve DPT ortak çalışması, Rapor No:48508 – TR, s.21

Chazan, Maurice (2000) "Social Disadvantage and Disruptive Behaviour in University Press.

Çakır, Özlem (2008), "Türkiye'de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 31, 25 – 47.

Dar Amit ve Zafiris Tzannatos (1999), "Active Labor Market Programs: A Review of The Evidence from Evaluations", *Social Protection Discussion Paper*, No:9901.

Douterlunge, Mia ve Nicaise Ides (2000) "Learning Duties and Learning Riths" in Ides Nicaise (2000) (ed.) *The Right to Learn* (Bristol: The Policy Press), pp. 53-74.

Fairlie, Robert W. (2005), "Entrepreneurship among Disadvantaged Groups: An Analysis of the Dynamics of Self-Employment by Gender, Race, and Education", içinde Handbook of Entrepreneurship eds. Simon C. Parker, Zoltan J. Acs, and David R. Audretsch, Kluwer Academic Publishers.

Godfrey, Martin (2003), "Youth Employment Policy in Developing and Transition Countries - Prevention as well as Cure", *Social Protection Discussion Paper Series*, No. 0320.

Kapar, Recep (2005), "Aktif İşgücü Piyasası Politikaları", http://www.sosyalkoruma.net/pdf/19.pdf

Karataş, Kasım (2002), Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları: Bir Sosyal Politika Yaklaşımı", http://www.sosyalhizmetuzmani.org/engellitoplum.htm

Katz, Lawrence F. (1996), "Wage Subsidies For The Disadvantaged", National Bureau Of Economic Research, Working Paper 5679.

Kavaf, Selam Aliye (2010), "Ülkemizde Engellilerin İstihdama Katılımı", http://www.toprakisveren.org.tr/2010-87-selmaaliyekavaf.pdf?phpMyAdmin=0yNbSHivrtIOsf4gHSt1TxNtLE2

Neuman, Shoshana, Ziderman, Adrian (2001), "Can Vocational Education Improve the Wages of Minorities and Disadvantaged Groups? The Case of Israel", IZA Discussion Paper No. 348.

Normand, Roger and Zaidi, Sarah (2008), *Human Rights at the UN. The Political History of Universal Justice,* Bloomington and Indianapolis: Indiana Working Documents in the Series IIEP Contributions, No: 31.

Öz, Sumru (2010), "Kadın İstihdamını Artırmak", *Ekonomik Araştırma Forumu Politika Notu.*

Öztürk Mustafa (2011), *Türkiye'de Engelli Gerçeği*, MÜSİAD Cep Kitapları:30,

Tatlıdil, Ercan (1989), *Kentleşme ve Gecekondu*, EÜ. Ed. Fak. Yayını.

Tunalı İnsan vd., (2009), "İstihdamda Dezavantajlı Grupların İşgücüne Katılımını Artırmak", Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, *İstihdam Danışma Kurulu 4. Alt Komite Raporu*

Uşen, Şelale (2007), Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Aktif Emek Piyasası Politikaları", *Çalışma ve Toplum*, 2007/2, ss.65 – 95.

http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/cgm.portal?page=gorevler&id=dezavantaj

http://www.sehirplancisi.com, 2011, "Kent, Kentleşme ve Sorunları" ,

http://www.sehirplancisi.com/sp/yaynlar/makaleler/222-kent-kentlesme-ve-sorunlari-kentlesme-ve-kalkinma.html, 08 Mayıs 2011

http://odur.let.rug.nl/

http://www.regional.niagara.on.ca/plan/pdf/sprawl.pdf

http://www.ourplanet.com/aaas/publications06.htm

EK 1: ANKET SORULARI

Dilovası'nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması Araştırması Projesi Anket Soruları

Not: Dezavantajlı gruplardan birisine giren her bir birey hakkında anket uygulanacaktır

1. Anket yapılan kişi aşağıdaki dezavantajlı grup kategorilerinden hangilerine girmektedir? (Birden çok cevap alınabilir)

Özürlü	Muhtaç Kadın	Hükümlü	Yeni göç eden	Yaşlı	Eğitimsiz genç	Korunmaya muhtaç çocuk	Roman
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

2. ADRES

……. Mahallesi …….. Caddesi / Bulvarı ……. Sokağı Kapı No: …… Daire No……..

Telefon no:	e-posta adresi:

Adı - Soyadı			
3. Cinsiyeti	Erkek ( )	Kadın ( )	
4. Medeni hali	Evli ( )	Bekar ( )	Dul-boşanmış ( )

5. Yaşı

12 yaş ve altı	13-17	18-25	26-35	36-45	46-55	55 yaş üzeri
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

YAŞAM ŞARTLARI

6. Destek aldığı kişi veya kurumlar

Hiç destek almıyor	Kaymakamlık	Belediye	Sivil toplum kuruluşları	Ailesi	Yakınları	Diğer
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

Diğer:

7. Bakımı kim tarafından gerçekleştiriliyor?

Ailesi	Yakınları	Arkadaşları	Kendisi	Kamu Kurumları	Sivil toplum kuruluşları	Diğer
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

Diğer:

8. Kiminle ikamet ettiği

Ailesiyle beraber	Yalnız	Arkadaşlarıyla	Bir yakınının yanında	Özel bakım merkezleri veya misafirhanelerde	Yurtta	Diğer
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

9. İkamet koşulları

Özel odası var	Evde rahat edecek imkanları var	Yeterli olmasa da rahat edeceği bir ikamet ortamı var	İkamet şartları yetersizdir	Kesinlikle bir an önce bulunduğu ikametgahtan ayrılmalıdır
( )	( )	( )	( )	( )

10. Başlıca Gelir kaynağı

Hiç bir geliri yok	Özürlü maaşı alıyor	SSK'lı bir işte çalışıyor	Memur	Emekli	Kişi veya kurumlardan yardım	Aileden yardım	Diğer

( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	

11. Ailenin aylık kazancı (TL)

Hiç bir geliri yok	0 - 350	351-650	651-1000	1001-2000	2000'den fazla
( )	( )	( )	( )	( )	( )

12. Geliri Sürekli mi?

Evet	Hayır
( )	( )

13. Eşi veya kendisine bakan kişi çalışıyor mu?

Evet	Hayır
( )	( )

MESLEK / YETENEK / BECERİLER

14. Eğitim Düzeyi

Okur yazar değil	Okur yazar	İlköğretim	Düz Lise	Teknik/Meslek Lisesi	Üniversite
( )	( )	( )	( )	( )	( )

15. Mesleği

İşsiz	Ev kadını	Öğrenci	Beyaz yakalı	Mavi yakalı	Emekli	Serbest meslek	Diğer
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	

İş adı:

16. Mesleki deneyimi

Hiç yok	1 yıla kadar	1-3 yıl	3-6 yıl	6-15 yıl	15 yıldan fazla
( )	( )	( )	( )	( )	( )

17. Mesleki sertifikası var mı?

Evet	Hayır
( )	( )

18. Uygun iş bulunması durumunda çalışma gücüne sahip mi? (Anketör kendi değerlendirmesini yapacaktır)

Evet	Hayır
( )	( )

19. Meslek ve Beceri Edinme Kurslarından Hangilerini Aldı?

Hiç Almadı	Çıraklık Eğitimi	Halk Eğitim Kursları	İş -Kur Kursları	Vakıf/Dernek Kursları	Belediye kursları	SHÇEK Kursları	Diğer Kurslar
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	

20. Mesleki eğitim ihtiyacı

Bilinçsiz	Girişimcilik ve iş kurma	İş Hukuku	Mesleki /teknik eğitim	Pazarlama ve ticaret kuralları	Temel işletmecilik bilgisi	Diğer (belirtiniz)
( )	( )	( )	( )	( )	( )	

İSTİHDAM İMKANI

21. Halen bir işte çalışıyor mu?

Evet	Hayır
( )	( )

22. Daha önce iş başvurusunda bulunmuş mu?

Evet	Hayır
( )	( )

23. (Daha önce iş başvurusunda bulunmuş ve halen çalışmamakta ise) iş bulamamasının nedeni nedir?

Dilovası ve çevresinde uygun iş olmaması	Kendisinin mesleki bakımda yeterli olmaması	Yeterli iş tecrübesinin bulunmaması	Dezavantajlı grup üyesi olması	Kendisinin işi beğenmemesi	Nasıl iş başvurusu yapılacağını bilememesi	Diğer (belirtiniz)
( )	( )	( )	( )	( )	( )	

24. Çalışmak istiyor mu? (Aşağıdaki 2 soruyu bu sorunun cevabına göre değerlendiriniz)

Evet	Hayır
( )	( )

25. (Cevap hayır ise), iş aramama nedeni.

Öğrenci	Ev kadını/kızı	Emekli	Gelir sahibi	Çalışamaz	İş bulamıyor	İşe başlayacak	Diğer
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	.....

26. (Cevap evet ise), ne tür işlerde çalışmayı umuyor?

Beyaz yakalı	Mavi yakalı	Serbest meslek	Part-time	Diğer
( )	( )	( )	( )	( )

İş adı:

27. Ücret beklentisi

Asgari ücret	650-1000	1001-1500	1501-3000	3000den fazla
( )	( )	( )	( )	( )

28. Çalışması ailesinde nasıl karşılanır?

Hiçbir şekilde hoş karşılanmaz	Uygun iş olursa hoş karşılanır	Ailenin bazı üyeleri kabul eder, bazıları karşı çıkar	Aileleri çalışmalarını tercih eder	Aileleri kesinlikle çalışmalarını ister
( )	( )	( )	( )	( )

29. Çalışabileceği işyerinde mutlaka olması gereken düzenleme veya bölümler

Çocuk emzirme yeri	Engelli giriş-çıkışı	Dinlenme odaları bulunması	Ortamın hijyen olması	Lavabonun uygun olması	Merdivenlerin uygun olması	Ulaşım araçlarının uygunluğu
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

İşin yorucu olmaması	İşin sürekli ayakta durmayı gerektirmemesi	Rahatsızlandığında çalışmama imkanının olması	tıbbi kontrol ve tedavi için izin almada kolaylık sağlanması	Ayrımcılıkla mücadele bilincinin olması	Diğer (belirtiniz)
( )	( )	( )	( )	( )	( )

30. Dezavantajı ile ilgili ilaç ve araç-gerecin işyerinde kullanımında güçlük yaşanma ihtimali

Evet	Hayır
( )	( )

31. Kendisi iş kurmak ister mi?

Evet	Hayır
( )	( )

32. (Evet cevabını verenler için) Hangi sektör veya meslekte iş kurmak ister?

Trikotaj atölyesi	Çiçekçilik	Küçük imalathane	Reklamcılık	Halıcılık	Diğer (Yazınız)
( )	( )	( )	( )	( )	……

ENGELLİ İSE

33. Engel Türü

Bedensel	Zihinsel	Bedensel+zihinsel	Görme	İşitme	Birden çok
( )	( )	( )	( )	( )	( )

34. Kullandıkları cihaz türü

yok	koltuk değneği	tekerlekli sandalye	yürüme cihazı	el ve ayak aleti	baston
( )	( )	( )	( )	( )	( )

kulak cihazı	beyaz baston	kulaklık ve yürüme cihazı	diğer
( )	( )	( )	( )

35. Engelliliğiyle ilgili hizmetlerden yararlanmak için bir kurum veya kuruluşa gitti mi?

Evet	Hayır
( )	( )

36. Yukarıdaki sorunun cevabı "HAYIR" ise engelliliğiyle ilgili hizmetlerden yararlanmak için bir kurum veya kuruluşa gitmemesinin nedeni

Ekonomik durumumuz yeterli değil	Yakın çevrede böyle bir kurum yok	Bu tür merkezlerden haberim yok	Aile içinde çözüm bulundu	Yaşı küçük	Bu tür kurumların yeterli hizmet vereceğine inanmıyorum	Başvurdum ama kabul edilmedi	Diğer
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

HALICILIK İŞİ İLE İLGİLİ BİLGİLER:

37. Ailede Halıcılık işinde çalışan kişi sayısı	
38. Ailede Halıcık konusunda eğitim almış kişi var mı, var ise sayısı	
39. Ailede Halıcık konusunda eğitim verebilecek kişiler var mı, var ise	
40. Ailede halıcılık işinde çalışmak isteyen kişi var mı, var ise sayısı	

41. Her maliyeti karşılanmak üzere halıcılık işinde aylık ne kadar ücret ile				
0-300 TL (	301-600 TL (	601-900 TL (	901-1200 TL (	1201-1500 TL ( )

42. Halıcılık işinde çalışmak istiyorsa Evde mi yoksa Atölyede mi çalışmak ister?	
Evde ( )	Atölyede ( )

EK 3: ÇALIŞTAY KATILIMCILARININ ÖNERİLERİ

Kocaeli İli Dilovası İlçesi

Dezavantajlı Gruplar Araştırması Çalıştay Notları

1-) Yrd. Doç. Dr. Sayım Yorgun Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Öğretim Üyesi:

- Taslak tablosu Türkiye'nin genel tablosundan çok da farklı değil.
- Kadın meselesi bölgede de baskın bir sorun.
- Dezavantajlı gruptaki insanların büyük oranı yaşlı. Bu yüzden onlara yönelik politikalar oluşturulurken bu yaş grubu önemsenmeli.
- %83 oranında insan hiç bir mali destek almadığını belirtmiş. Bu durumda belediye ve kaymakamlığa büyük sorumluluk yükleniyor.
- Bölgedeki genç nüfus bilinçsiz veya umutsuz.
- Yardım almama nedenleri sorusuna %70 lik bölüm ekonomik durumum yeterli diyerek cevaplamış ancak %74 ü sabit bir geliri olmadığı söylemiş. Bu durum sorgulanmalı.
- Bölgenin temel sorunlarını: kadınlar, eğitimsizlik ve bireylerde özgüven eksikliği olarak sıralayabiliriz.
- Bölgede çözüm sunulurken temel politika ailelerin mali yüklerin hafifletilmesi olmalıdır. Aile kurumu üzerindeki mali külfet azaltılmalıdır.
- Güncel bir veri tabanı oluşturulmalı, iş ve iş yerlerine ilişkin veri analizi yapılmalıdır. Böylece iş talep eden dezavantajlı grup ve iş arz eden grup buluşturulmuş olur.
- Dezavantajlı gruptaki insanların büyük çoğunluğu kendi işini kurmak istiyor. Belediye ve kaymakamlık bu konuda onlara pozitif ayrımcılık yapmalı. (örn. Mali destek, vergi muafiyeti, kredi desteği, pazarlama yardımı vb.)

2-) Prof.Dr. Yılmaz Bingöl Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğretim Üyesi:

- Dezavantajlılar tanımlaması kısıtlandırılmalıydı. Örneğin ekonomik yönden dezavantajlılar, etnik yönden dezavantajlılar gibi.
- Bu açıdan rapor daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması anlamında önem taşımaktadır.

3-) Prof.Dr.Erdal Karagöl:

- Sosyal yardımların daha adil dağıtılması gerekir. Sosyal yardımlara 4 milyar bütçe ayrılmasına rağmen bu kadar yardım almadığını söyleyen insan sayısının bu kadar fazla olması dikkat çekici.
- Dezavantajlı olarak tanımlanan insanların kişisel bakımlarını genelde ailesi üstleniyor. SHÇEK ile bu konu ile ilgili iletişime geçilmeli.

4-) Ali Başoğlu: Halk Eğitim Müdürü:

- Dilovası sanayicileri, belediye, kamu kurumları ve STKlar Dilovası için bir araya gelip bir çalışma yapabilse bütün sorunların üstesinden gelinebilir.
- Dilovasında 4000 kişi okur yazar değil. Okullarımız ve öğretmenlerimiz okuma yazma kursları için hazır ancak bu 4000 kişiye ulaşılamadı. Bu insanlara nasıl ulaşılacağı ve nasıl ikna edileceği düşünülmelidir.
- Halk eğitim merkezi %88 lik mesleksiz gruba ücretsiz olarak meslek edindirmeye hazırdır. Ancak bu sanayicilerin yardımıyla mümkündür.
- Bu araştırmaya son şeklini belediye, kaymakamlık ve STKlar vermelidir.
- Dilovası'nda bir küçük sanayi sitesi kurulmalıdır.
- Bölgede çıralık okulu ve meslek liselerinin sayısı artırılmalıdır.
- Bölgedeki çorap atölyeleri sürekli olarak denetlenmeli, çocukların burada sağlıksız koşullarda çalıştırılmasına müsaade edilmemelidir.
- Dilovası'nda okul polisi uygulamasına geçilmelidir.
- Her mahallede bir meslek edindirme kursu açılmalıdır.
- Vatandaş bu kurslara teşvik edilmeli, gerekirse çeşitli hediyeler dağıtılmalıdır.

5-) Birkan Onat: Dilovası İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü:

- Öğrencilerin okumamasının nedeni Dilovasında açılan çorap atölyeleri olabilir mi?
- Aileler çocuklarını okutmak yerine bu atölyelerde çalıştırarak ek gelir elde etmeye çalışıyor olabilirler mi?
- Okuma yazma kurslarında verilecek ödüllerin şartlı olduğu vatandaşa anlatılmalı.
- Öğretmen açıkları sözleşmeli, ücretli öğretmenle değil, kadrolu öğretmenlerle kapatılmalı.
- Ebeveynlere iletişim becerileri konusunda eğitimler verilmeli.

6-) Hatice Biçer: Dilovası Kaymakamlığı Yazı İşleri Müdürü:

- Kadın ve çocukların dezavantajlı grupta olmasının nedeni bölgede eğitim seviyesinin çok düşük olması. Bu sorunun çözümü Halk Eğitim ve belediyenin ortak çalışmasıyla mümkündür ve bu konuda şuanda da gerekli çalışmalar da yapılmaktadır.
- İpek halı kurslarıyla kadınlar istihdama kazandırılmaya çalışılıyor. "Her Mahallede 1 Atölye" sloganıyla evlerinden çıkamayan kadınlara da ulaşılmasını hedefleyen bir proje.
- Çocukların üniversite konusunda sıkıntıları var. Burs alamıyorlar. Yöre dernekleri ve sanayicilerin yardımıyla bu sorun da aşılabilir.

7-) Halim Turgut: İlkçev Başkanı:

- Raporda ilk dikkat çeken konular: eğitim, sağlık ve istihdam sorunu.

- Dezavantajlı gruplar kendi eksikliklerine göre çeşitli mesleklere yönlendirilebilirler. Örn kulaklık kullanan bir insan kulaklık kullanılması zorunlu bir fabrikada işe alınabilir.

8-) Edip Bingöl: Dilovası Belediyesi Destek Hizmetleri Müdürü:

- Sosyal yardım alanların oranının bu grafiklerde az görünmesinin en önemli sebebi insanların bu konuyu gurur meselesi yapması ve yardım aldığının bilinmesinin istememesidir.
- Sanayiciler belli oranda özürlü ve hükümlü istihdam etmeli bu insanlarda nitelik aramamalılar.
- Şu anki belediye binası engelli vatandaşlarımızın rahatça hareket etmesine uygun değil. Bir an önce bina buna göre şekillendirilmeli.
- Orman vasfını yitirmiş araziler belediyelere verilmeli ve bu alanlarda engelliler için bir rehabilitasyon merkezi kurulmalı.
- Bölgeye sosyal donatılar kazandırılmalı.
- Engellilere yönelik yarışmalar düzenlenebilir.
- Ev kadınların kendi el emekleriyle ürettikleri ürünler çeşitli festivallerde satılmalı ve bu teşvik edilmeli.

9-) Ayhan Akbulut: Dilovası Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü:

- Belediye olarak biz engelli vatandaşlarımıza ulaşmaya çalışıyoruz. Konserler, eğlenceler gibi etkinlikler düzenliyoruz.
- Engelli vatandaşlarımız 2. sınıf insan muamelesi gördüklerini düşünüyorlar.
- Ayrıca engellilere bakan insanların da günlük hayatları kısıtlanıyor. Çünkü bakmakla yükümlü oldukları kişiyi yalnız bırakıp dışarı çıkamıyorlar. Dilovası Belediyesi bu konuda da çalışma yapıyor ve şuan engellilerin engel durumları tespit edilmeye çalışılıyor. Bu tespitler sonucunda engellilere yönelik gün içinde bırakılabilecekleri bir sosyal mekan düzenlenmeye çalışılıyor.

10-) Yahya Yılmaz: Dilovası Belediyesi:

- Dilovası aslında tam bir tezatlar ilçesi. Zengin sanayiciler ve okuma yazma bile bilmeyen yoksul insanlar burada birlikte yaşıyorlar.
- Sosyal devletin ailelere yeterli yardım götürememesi çocukları okuldan uzaklaştırıp atölyelere yönlendiriyor.
- Diovası'nda bir fakültenin eksikliği hissediliyor.
- Beyaz yakalıların Dilovası'nda ikamet etmesini sağlamak için bölgeye toplu konutun, öğretmenevinin ve bir engelli rehabilitasyon merkezinin yapılması gerekir.

11-) Ömer Yıldırım: Dilovası Belediyesi Ağrılılar Derneği Başkanı:

- Dilovası kendi kabuğunu kırmaya çalışıyor ancak bu birileri tarafından engelleniyor.
- Dilovası halkı hiçbir zaman önemsenmemiş; aksine sindirilmiş ve korkutulmuştur.

- Dilovası sanayicisi kendi çalışanını bölgeden seçmelidir.
- Sanayici ve bürokratlar bölge halkına yardımcı olmalı ve yön vermelidirler.

12-) Sabahattin Yasa Altıntel Liman işletmeleri Genel Müdürü:

- Sorunların sebeplerinden çok artık çözümlerine odaklanılmalı. Okur yazar olmayan, hiçbir mali destek alamayan, çalışamayan bireylerin sayısı çok yüksek. Belediyecilik anlamında iyi bir iletişimin olmadığını anlıyoruz.
- Aslında belediye bu dezavantajlı gruptaki insanların kendine gelmesin beklemeden onlara ulaşmaya çalışmalı.
- Sanayicilerimiz bu engelli vatandaşlarımıza istihdam sağlamalı.
- Kendi işini kurmak isteyen engelli vatandaşlarımıza mikro krediler sağlanmalı.
- Okuma yazması olmayan vatandaşlar hızlandırılmış okuma yazma kurslarına yönlendirilmeli.
- Sanayiciler işçilerini bölgeden seçmeli, çalıştığı taşeron firmalara da bu şartı koymalı, işçilerinin en az liseyi bitirmelerine yardımcı olmalı ve onları okumak konusunda teşvik etmeli.
- İşçilere iş yerlerinde kütüphane gibi sosyal donatılar sağlanmalı.

13-) Ela Coşkuner: Öğretmen:

- Engellilere bakmakla yükümlü olanlar genellikle aileleri yani ankette muhtaç kadınlar olarak tanımlanan grup. Bu yüzden bu muhtaç kadın grubu aslında çalışmak istese de çalışamıyor. Bu yüzden Dilovasında bir engelli merkezinin kurulması artık zorunludur.
- Böylece engellilerin kendi psikolojilerinin düzelmesi ve özgüven kazanmaları sağlanır.
- Ayrıca engellilerin ailelerine de eğitim verilmelidir.
- Öğretmenler okuma yazma öğretme konusunda hazır ancak kadınların eşleri buna izin vermiyor veya da kendileri öğrenmek istemiyor. Bunun için bu insanlar bu kurslara özendirilmeli. Örn. Kursu başarıyla bitirenler için hediye paketleri hazırlanabilir veya kursta yemek ikramı olabilir.
- Bunların dışında meslek edindirme kursları devam etmeli ve yeni kurslar da açılmalıdır.

14-) Doç.Dr. İbrahim Güran Yumuşak: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Öğretim Üyesi:

- Dilovalı kendini psikolojik olarak dezavantajlı hissediyor.
- Engelli vatandaşlarımıza yokmuşlar gibi davranılıyor. Çünkü onlar gerçekten görünür değiller. Bu vatandaşlarımıza psikolojik destek ve eğitim yardımı yapılabilir ve bu algı kırılabilir. Ancak bu yapılırken bu grubun talepleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

15-) Cemil Yaman: Dilovası Belediye Başkanı:

- Dilovasında bir iletişim sorunu var. Sanayici ve halk bugüne kadar hiç bir araya gelmemiş. Ortak platformlar oluşturulmamış. Ancak artık halk da sanayici de özveri yapmaya başladı.

- Bölgedeki istihdam sorunu konusunda en önemli aktör sanayiciler.
- Dilovası halkının tamamını gelir yönünden dezavantajlı olarak tanımlayabiliriz.
- Şuanda belediye de istihdam konusunda çalışmalar yapıyor. İşkur adına kayıt almaya başladı. Ayrıca mesleki eğitim kursları açılıyor.

16-) İsmail Şahin: İşkur Danışmanı:

- Dilovasında bir İşkur şubesi kurulmalı. STKlar ve belediyenin ısrarı ile bu gerçekleşebilir.
- Dilovasında iş danışmanları hanelere gitmeli, tespit yapmalı ve insanları yönlendirmeli
- Ayrıca bölgede belli yaş grupları için devletten özel teşvikler alınabilir.

17-) Ahmet Kaydıran: Dilovası Gençlik Derneği Başkanı:

- Dilovasında gençlere değer verilmiyor.
- Temel sorun eğitim. 106 öğretmen açığı var. Bölgeye gelen ücretli ve sözleşmeli öğretmenler niteliksiz.
- Eğitim ve siyaset birbirine karıştırılmamalı. Bu çalışmada da eğitim konusuna ayrı bir başlık ayrılmalıydı.

18-) Yard. Doç. Dr. Nilüfer Çelikkol:

- Dikkate alınması gereken öncelikli grafik dezavantajlı grup içinde 55 yaş üzeri nüfus çok fazla. Dilovasında nüfus genç ancak çalışmıyor. Ayrıca çalışmak istemeyenlerin de oranı yüksek. Önemli olan onlara iş olanağı sunmaktan çok bu anlayışı yıkmak ve algıyı değiştirmektir.
- Ayrıca bölgede iletişim konusunda ciddi problemler var. Vatandaş belediyenin hizmet ve etkinliklerine ilgisiz. Vatandaş teşvik edilmeli hatta belki ödüllendirilmeli.
- Aslında bölgede dezavantajlılar için büyük avantajlar var. Bu grubun çoğu kendi atölyesini kurmak istiyor. Burada kamu kurumlarının, STKların, belediyelerin desteği çok önemlidir.
- Yani Dilovasında temel sorun eğitimsizlik ve insanlarının bakış açılarının değiştirilmesidir.

19-) Serdar Yalçınkaya: Özel Sektör Firma Yetkilisi:

- Dilovası halkının niteliksiz olduğu konusunda bir önyargı var. Eğitim Türkiye genelinde olduğu gibi Dilovasında da temel sorun.
- Dezavantajlı grup kendi işyerini kurmak istiyor. Geliri 1000tl den az olsa bile buna razı.
- Bölgedeki sanayicinin bilinçsiz olduğu da doğru. Ancak bu durum anlayışla karşılanmalı çünkü Türkiye sanayi ile yeni tanıştı. Sanayici çok genç.
- Bölgedeki engelli gençler çok umutsuz. Bu durum düzeltilmeli.
- Dilovası bölgesinde bu insanların istihdam edilmesi konusunda sanayicilere teşvikler verilebilir.

- Ayrıca belediyenin yaptığı mali destekler okuma yazma kursuna katılma şartıyla dağıtılarak halk kurslara yönlendirilebilir.

20-) Çetin Polat: Dilovası Belediyesi Yazı İşleri Müdürü:

- Dezavantajlı grubun yaş ortalaması çok yüksek. Bu yüzden çalışacak işgücü olarak nitelendirilemiyorlar.
- Encümen kararıyla her hafta en az 10 kişiye maddi yardım yapılıyor olmasına rağmen vatandaşlar yardım almadıklarını söylüyorlar.

21-) Tekin Dursun: Belediye Çalışanı:

- Dilovası tamamen dezavantajlı.
- Eğitimde en büyük sorun öğretmen açığı. Bölgeye gelen öğretmenler kalmak istemiyorlar çünkü bölgede hiçbir sosyal donatı veya lojman yok.
- Bölge halkı haklarından habersiz. Bilinçsiz. Öncelikle bu insanlar eğitilmeli ve onlara temel bazı hakları öğretilmeli.
- Dilovasında sosyal ve kültürel faaliyetler yetersiz.
- Dilovasına pozitif ayrımcılık yapılacağına negatif ayrımcılık yapılıyor.
- Vatandaşlar kiminle muhatap olacaklarını bilmiyorlar. Sade belediyeyi tanıyorlar.

22-) Kemal Memiş: Avukat, Dilovası Belediye Başkan Yardımcısı

- Dilovası'nda dezavantajlı gruplar göç sonrası sendromu yaşıyorlar. Göç eden gruplar yerli halk tarafından kolay benimsenmiyor, dışlanıyorlar.
- Yaşlı ve muhtaç kadınlar dezavantajlı grup içinde dikkat çekiyor. Günümüzde özürlüler, hükümlüler, muhtaç olanlar kanun önünde eşit ancak gerçek hayatta aslında eşit olmayan farklı sınıfsal gruplar.
- Muhtaç kadın evde bir yük olarak görülüyor.
- İnsanlar dezavantajlı insanları ya görmezden geliyor ya da acıyarak bakıyor. Bu noktada insanlarımız eğitmemiz, onların algılarını be bakış açılarını değiştirmemiz lazım.
- Kaymakamlık, STKlar ve belediye bu çalıştaydan sonra daha da somut adımlar atmaya başlamalı. İstihdam, sosyal donatı alanları, engelli merkezleri kurulması, ailelerin eğitimi konusunda çalışmalar bir an önce başlamalı.

23-) Hülya Çetin: Eğitim Uzmanı:

- Okuma yazma yetisinin bir insana kazandırdıkları konusunda vatandaş bilinçlendirilmeli. Öğrensem ne işime yarayacak algısı kırılmalı.
- İnsanlar sürekli yardım yapılarak sürekli muhtaç hale getirilmemeli, istihdama kazandırılmalıdır.

24-) Kadir Gülçek: Dilovası Ağrılılar Derneği:

- Öncelikle bölgenin ulaşım sorunu çözülmeli.
- Sanayiciler işçilerini bölgeden seçmeye özen göstermeli.

- Bölgede bir rehabilitasyon merkezi, bir kültür merkezi, bir kütüphane kurulmalı ve sanayiciler buna öncülük etmelidir.
- Dilovası'nda yerel basın oluşturulmalıdır.

25-) Yrd.Doç.Dr. Yusuf Ziya Yıldırım: Yalova Üniversitesi:

- Engellilerin sokakta, okulda daha rahat hareket edebilmeleri için onalara özel düzenlemeler yapılmalı. Hatta bu düzenlemeleri yapmak zorunlu hale getirilmeli ve cezai denetime tabi tutulmalı.

26)Ercan Güneş, Dilovası Bingöllüler Dernek Başkanı

- Seçim süreçlerinde ve özellikle Yerel Seçimlerde adaylar projelerini ve projelerine kaynak olacak verileri açıklamalıdırlar.
- Yerel adaylar hane halkına yönelik seçim çalışmaları yapmasınlar. Çünkü hane içi yapılan seçim çalışmalarda taahhütler söz konusudur. Hane içi seçim çalışmaları ikili münasebetleri doğurmaktadır. Dolayısıyla bireyin çıkarı söz konusu olduğunda, toplumsal hizmet ve menfaatler de buna bağlı olarak ikinci planlarda kalmaktadır.
- Toki – Dilovası İlçesi ile ilgili pozitif ayrımcılık yapmalıdır. Pozitif ayrımcılıkla İlçenin genişleme alanlarına yatırımları neticesinde, bu alanlarda Sanayi ve OSB kurmaya çalışan kişi ve kurumlar bu durum karşısında farklı alanlara yöneleceklerdir. Böylece büyük bir çevre sorunun önlenmesi sağlanacaktır.
- Dilovası kurumları, kentsel gelişim konusunda, tam bir uzlaşma hassasiyeti içinde projeler yapmalı ve kentin estetiğini iyileştirmelidir.
- Dilovasını ilgilendiren konularda ki Ulusal Politikalar araştırılmalı ve ulaşılmalıdır. Politikacılar ve Bürokratlar Dilovası ile ilgili kısa ve uzun vade uygulamalarını açıklamalıdırlar.
- Kentlilik bilinci ile Toplumsal uzlaşı sağlanmalıdır.
- SEDAŞ, hizmet birimlerini İlçemize tekrar açmalıdır.
- Doğalgaz tüketimi teşvik edilmelidir. Doğalgaz kullanımı konusunda oluşan bürokratik ve anlamsız mazeretler bir an önce sonuca bağlanmalıdır.
- Çalıştay verileri, ve Eylem planları uygulamaya geçirilmelidir.
- Hastane Projesi – Kömürcüler OSB alanının neredeyse içinde kalmaktadır. Çevre kirliliği ve Sağlık binası birbirinin içine geçmiş durumda. Tezat olarak görülmektedir.
- Yaşam alanlarımız kısıtlanmaktadır.
- Kanser, ağır bir hastalık olmasına rağmen Dilovalı vatandaşlarca sıradan bir hastalıkmış gibi algılanmaktadır.

- Algı sorunumuz bulunmaktadır.
- Hizmetlerde öncelik belirlenmelidir.
- Sanayici + Siyasetçi + Devlet Kurumları + STK'lar mevcut sorunları iyi okuyamamaktadır Taraflar birbirlerine dolaylı olarak baskı ve dayatmalar yapmaktadır. Sorunların çözümünde uzlaşı ve diyalog en son yöntem olarak başvurulmaktadır.
- Uzlaşı kültürümüz eksik.
    - Dezavantajlı gruplar ve Yoksul Aile çocuklarının eğitim-öğretim sürecinde desteklenmelidir.
    - İlçe sınırları içerisindeki tüm ilköğretim ve lise binalarının fiziki ve donanım ihtiyaçları Belediye ve Kaymakamlıkça karşılanmalıdır.
    - Depreme karşı dayanıklı olmadığı belirlenen veya gereksinmeyi karşılamaktan uzak olan okul binalarının yerine veya gereksinim duyulan semtlerimize; gerekli plan değişiklikleri ve kamulaştırma ve/veya takas-tahsis işlemlerini gerçekleştirmek suretiyle günümüz inşaat teknolojisine uygun, çağdaş-bilimsel eğitime elverişli okul binalarının inşa edilmelidir.
    - İlköğretim ve Lise binalarının tamamına spor salonu, Tiyatro-Konferans Salonu, Bilgisayar, Fen ve Yabancı Dil Laboratuarı yapılması, derslik sayısı yetersiz olan okullarımıza ek derslikler inşa edilmelidir.
    - Belediye semt hizmet binalarında "toplum merkezleri"nin açılması ve gereksinim duyan yurttaşlarımızın okuma yazma, meslek edinme, çocuk bakım ve eğitimi, yaşlıların evlerinde bakımlarının sağlanması gibi eğitsel faaliyetlerden ve kurslardan yararlanabilmelerine olanak tanınması, ailenin ve çocukların korunmalarına yönelik olarak psikolojik ve hukuksal destek hizmetler geliştirilmelidir.
    - İmar Planlarında kültürel alan olarak ayrılmış yerlere, Dilovası İlçesinin gereksinim duyduğu kültür ve sanat aktivitelerinin yapılacağı çok amaçlı kültür merkezleri yapılmalıdır.
    - Kültür Merkezi yapmak isteyen, özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine gerekli kolaylıkların ve desteğin sağlanması, bu tür çabaların özendirilmesi ve teşvik edilmesi sağlanmalıdır.
    - Branş ve Sınıf Öğretmeni eksikliğinin pozitif ayrımcılıkla çözülmesi gerekmektedir.
    - Ücretli öğretmen olarak istihdam edilen öğretmenlerin "pedagojik formasyon" ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünce verilmesi gereken "ders uyum seminerleri" eğitimi alınmadığından öğretmen öğrenci ilişkilerinde veya öğretmen-idareci veli ilişkilerinde sorunlar yaşanmaktadır.
    - Kamu personelleri ve Öğretmenlerin ilçemizde ikamet etmemeleri uyum sorununu yaratmaktadır..

- İlçe Emniyet Müdürlüğü ve Belediye Zabıtaları işbirliği ile Öğrencilerin emniyetli geçişlerinin sağlanması ve emniyetli geçiş güzergahları belirlenerek bu konu hakkında veli-öğrenci ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Halk eğitim merkezi müdürlüğü, İlçe halkına hizmet noktasında sorumluluğunu yerine getirmemektedir. (Kültürel Etkinlikler, Kurs açma yetersizliği, …)
- İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün, İlçemizde ki eğitim ve eğitim kurumlarına yönelik analizler yapmalıdır. Mesela (…….temel eğitimden sonra devam eden öğrenci sayısı nedir? Okula devam etmeyen öğrenci sayısı nedir? Okulla ilişiğini kesmiş kişilerin okumaya teşvik edilmesi için yapılan çalışmalar var mıdır. varsa nelerdir? Okumak istemeyen kişiler için durum analizleri yapılmış mıdır? Dilovasının "zorunlu Hizmet Bölgesi"nde olmasının sebepleri nelerdir? Dilovasının Kocaeli ilçeleri bazında eğitimdeki başarı seviyesi nedir?…… vs.)

27) Dr. Sumru ÖZ, Koç Üniversitesi

- Muhtaç kadınlar en dezavantajlı gruplardır.
- Muhafazakarlık, din ve normal yaşam alanlarında en çok kadınları etkilemektedir.
- Algı sorunlarımız var.
- Ekonomik sorunlar eğitim düzeyi ile paralellik taşımaktadır. Eğitim düzeyi artıkça işgücüne katılım da artmaktadır.
- Mahalli idareler, uygun alanlar ve mekanlar yaratarak çocuk oyun odaları ve kreşler açmalıdır. Çalışan kadınların çocukları bu alanlarda eğitilmelidir.
- Kadınlara yönelik istihdam alanları yaratılmalıdır.
- Fırsat eşitliği yaratılmalıdır. Belediyeler ve kurumlar siyasetten uzak davranuşlarda ve hizmetlerde bulunmalıdırlar. STK lar güçlendirilmelidir.

29) Hamza Şayir, Sayir Müh.Ltd. Şti, Yön. Kur. Başkanı

- Ülke politikalarından, tarım hayvancılık iflas ettiğinden ve terör olduğundan göçler olmuştur.
- Dilovası önceden çok özel ve güzeldi.
- İstihdam sorunumuz var. Sanayiciler önceden de dilovalıları kadrolu değil fabrikalarında ki geçici hizmetlerde çalıştırıyorlardı. İşe göre adam değil adama göre iş veriliyor.
- Değişimi kabul edemiyoruz.
- Sanayici ile halk arasında iletişim kopukluğu mevcut.
- Kadınları işgücüne kazandıracak politikalar geliştirilmeli.
- Doğudan göç eden vatandaşlarımızın oradaki yaşam kalitesinden ve politikasından kaynaklanan korkuları var.
- Dilovasında ataerkil yaşam devam etmektedir.
- Eğitim ilk öncelik olmalıdır.

- Samimiyet olmalıdır.
- STK'lara destek verilmeli, talepleri dinlenmelidir.

30) Alaaddin Durmuş, Saadet Partisi Dilovası İlçe Başkanı

- Her çalıştay sonrası durum daha da kötüleşiyor.
- Bu çalıştaydan sonra hangi sanayi kuruluşu gelecek kestiremiyorum.
- Türkiye kamuoyunda ve İl bazında doğulu halkı ayrı-ayrımcı görmemeliyiz.
- Göçler ekonomik sıkıntılardan dolayı olmuştur.
- Yönetimler kaliteli hizmetler yapmalıdır.
- Dilovası insanları ilçe dışında çalışıyor, İlçe dışındakiler ise Dilovasında çalışıyor. Haksızlık.
- Liseler içi boş. Eğitim yetersiz. Çok Programlı lisede hiçbir teknik eğitim yok.
- Doğalgaz sorunu mevcut
- Dilovasında yaşayan insanların kendileriyle ilişkileri kuvvetli. Cenaze ve düğünlerde görebiliyoruz.

31) Dilek Aykaç, Dilovası Kaymakamlığı, Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Müd.

- Kentsel ve Sanayi sorunları mevcut
- Çocuklar merdiven altı işletmelerde çalıştırılıyor.
- Sosyal güvencelerden yoksun olarak kadınlar çalıştırılıyor. Az ücret ödeniyor
- Kadın çalışanlar için devlet destekli kreşler olmalı,
- Sanayi ve halk iç içe olmaz, sorunlar gittikçe büyür
- Çorap imalathenelerinde çalıştırılan çocukların eğitime ve nitelikli iş kazanımları elde edecekleri eğitimlere yönlendirilmelidir.
- İstihdam çok büyük sorun.
- Dezavantajlı gruplar, çalışmaya teşvik edici projeler geliştirilmeli

32) Muhiyettin Hültekin, Dilovası Belediyesi, Mali Hizmetler Müdürü

- Üniversiteler ve Bilimsel kurumlar Dilovasını tez konusu yapmalıdırlar. Birçok açıdan ülkenin yansımasıdır dilovası.
- İstihdam sorunu mevcut
- Güçler daha iyi koşullarda yaşam için birleşmelidir. Belediye + Kaymakamlık + STK + Sanayi
- Çıraklık Eğitim Merkezleri, 16 yaş grubundakileri alarak kısa vade de eğitmeli
- Çıraklık Eğitim merkezi kanunları ağır. Yetişmiş elemanı uzun vade de hizmete kazandırabiliyorlar.
- Çıraklık Eğitim Merkezi yerine, İşe uyum merkezleri açılmalı.

- Fabrikalar vasıfsız elemanları alarak Fabrikalarında derslere ve uygulamalı çalışmaya tabi tutarak verimli hale getirmeliler.
- Kömür ocakları kaldırılmalıdır.
- Dilovası kuzeye doğru yerleşke yapılmalıdır.
- Dilovası çanağı fabrikalardan arındırılsın ve Depo Antrepo alanı olsun
- Dilovası her türlü hukuki haklarını kullanmalıdır. Hatta Avrupa İnsan Hakları Mah. başvurmalıdır.

33) Nizamettin Karadağ, Ova Koop.Motorlu Taş. Kooperatifi Başkanı

- Dilovası sorunları ve adı ile dezavantajlı duruma getirildi.
- Dilovası coğrafik değeri yüksek olduğundan Sanayici Dilovasını seçmiştir.
- Genel sistem göç olgusunu tetiklemiştir. Göç eden kişilere duyarsız kalmıştır.
- Ülke modernize edilmeli ve hukuklarımız korunmalıdır. Yerli ve göçebe için.
- Dilovasının planlanmasında Mahalli idare yetersiz kalmış, sanayici ise kurnaz davranmıştır.
- Çıraklık Eğt. Merkezleri açılsın kalifiye eleman açığı giderilsin
- Dilovasında Dezavantajlı grup sayısı yüksek olmasına rağmen, suç oranı en düşük ilçe
- Sertifika alım çalışmaları yapılmıyor.
- Kurumlar çalışmak isteyen potansiyellere göre uygulama yapmalıdır. Çalışmak isteyen potansiyel zaten var.
- Otokontrol mekanizması işlemiyor. Devlet bu konuda yetersiz.
- Fırsat eşitliği yaratılmalıdır.
- Kent ekonomisi kabul edilebilir bir seviye getirilmelidir.
- Dilovası çanağı sanayiden ve fabrikalardan arındırılıp, Lojistik alanlara ve Depolama alanlarına dönüştürülmelidir.
- Devlet raporlarına sahip çıkmalıdır.
- Dilovası ile ilgili olumsuz spekülasyonların önüne geçilmelidir.

34) Ümit Biber, Dilovası Gençlik Derneği Başkanı

- Dilovalı olmak, farklı kesimlerin bakış açısıyla zaten dezavantajlı olarak görülüyor.
- Eğitim konusunda oldukça fazla sıkıntılar mevcut.
- Siyasi parti mensupları Eğitim ve Eğitimciler üzerinde baskı oluşturuyorlar.
- İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Öğretmenler konusunda yeterli çalışma yapmıyor.

35) Ali Üzer, Dilovası Kızılay Şube Başkanı

- Metropol gerçeği ile kırsallardaki gerçekler farklıdır.

- Dilovasında temiz, ferah ve güzel yemek yenecek ve oturulacak yerler olmadığından misafirlerimizi dışarıdaki yerleşim yerlerine götürüyoruz.
- Dilovası kent statüsüne kavuşturulsun.
- Yerel yönetim hizmetlerde eksik kalıyor
- Algı sorunlarımız var
- Her kurum kendi mecrasında görevini yerine getirmeli.
- Aile planlaması yapılmalıdır.

36) Orham Çarıkçı, Dilovası Ekoloji ve Sağlık Derneği Başkanı

- Eğitim temel sorun olarak görülmelidir.
- Öğretmenler İlçemize önyargılı geliyor.
- Dilovası sınırları genişletilmesi gerekirken daraltıldı. Genişleme alanlarına her geçen gün sanayi ya da devlet kurumlarınca işletme ya da farklı yapılar yapılıyor. Sosyal ve farklı yaşam alanlarımız neredeyse yok denecek kadar az durumdadır.
- Dilovası gözden çıkartılmış durumda olarak görüyorum.
- Dilovası devlet politikasıyla ancak sorunlarından kurtulabilir.
- Dilderesi ve kjenarları yani dilovası çanağı sanayi ve fabrikalardan arındırılıp, depo antrepo olarak kullanıma sunulmalıdır.
- Toplu konut açığı kapanmalıdır.
- Eğitim kendi içinde irdelenmelidir.